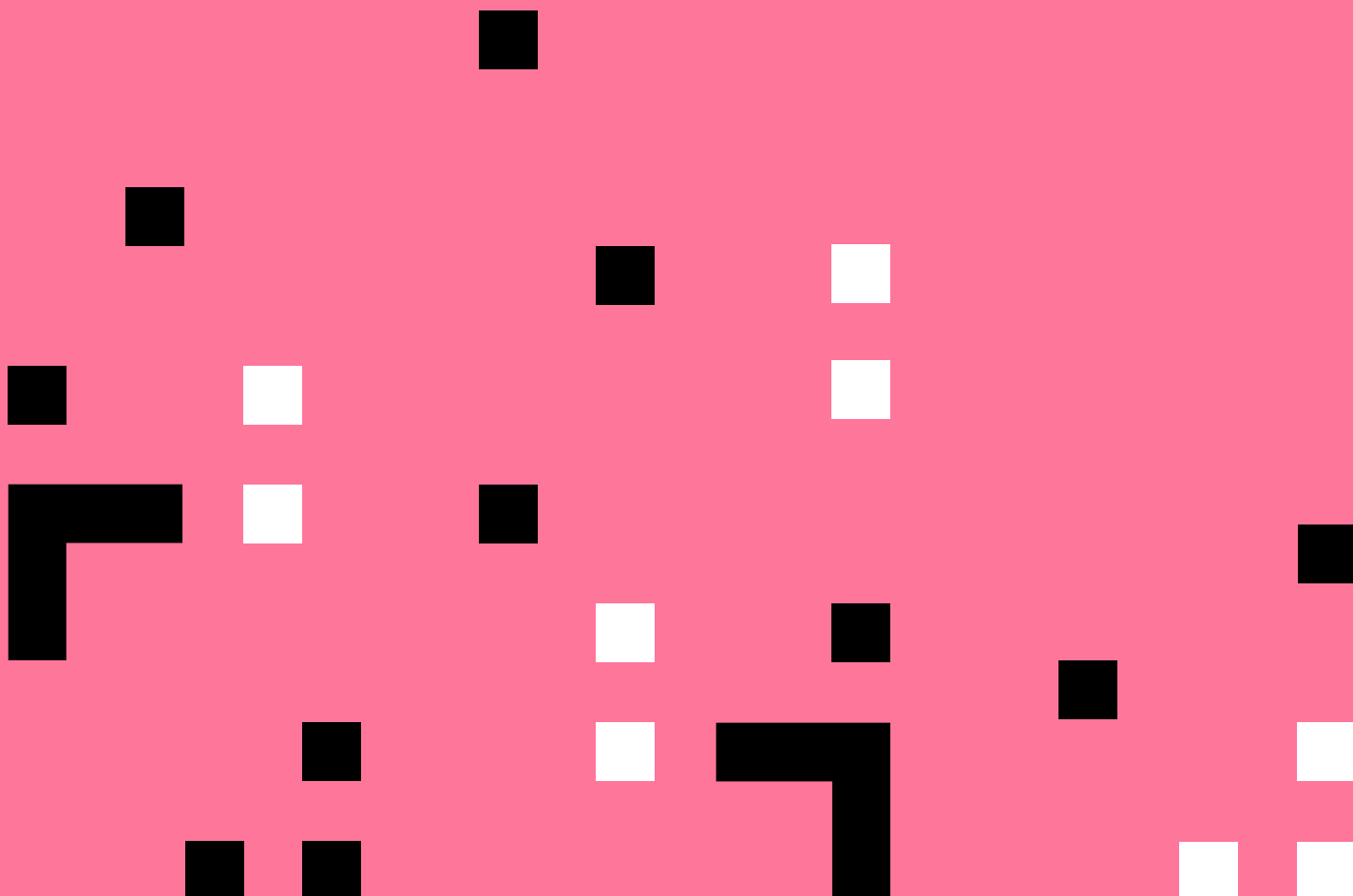

Raport specjalistyczny w obszarze: Design

Rok 2024

Raport specjalistyczny w obszarze: Design Rok 2024

Raport opracowano w ramach projektu „Sieć Regionalnych Obserwatoriów
Specjalistycznych” przez partnerów konsorcjum w składzie:

Zamek Cieszyn

dr Lubomira Trojan
Wioletta Beczek

Akademia WSB

dr hab. Joanna Kurowska-Pysz, prof. AWSB
Dagmara Szmaj

Instytucja Kultury Katowice Miasto Ogrodów

Małgorzata Klimkowska
Oskar Adamus
Matylda Badera
Katarzyna Nowakowska

Cieszyn, kwiecień 2025

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	4
rozdział 1.	
Czym jest design?	5
rozdział 2.	
Trendy i wyzwania w obszarze designu	9
2.1. Globalne trendy w designie i ich odbicie na poziomie lokalnym	10
2.2. Międzynarodowe wydarzenia jako źródło inspiracji	14
2.3. Design jutra: wyzwania, odpowiedzi, możliwości	16
rozdział 3.	
Design w województwie śląskim	19
3.1. Możliwości kształcenia w zawodzie projektanta	20
3.2. Środowisko projektantów	23
3.3. Ośrodki wspierające i promujące design	27
rozdział 4.	
Wybrane przedsięwzięcia z zakresu designu realizowane w województwie śląskim	30
4.1. Wybrane projekty	31
4.2. Wybrane konkursy, przeglądy, wydarzenia	33
rozdział 5.	
Diagnoza stanu designu w województwie śląskim	35
5.1. Metodyka badań	36
5.2. Wyniki badań trzech grup interesariuszy	37
5.2.1. Wyniki badań projektantów	37
5.2.2. Wyniki badań przedsiębiorców	42
5.2.3. Wyniki badań administracji samorządowej i instytucji kultury	49
5.2.3.1. Jednostki samorządu terytorialnego	49
5.2.3.2. Instytucje kultury	59
rozdział 6.	
Rekomendacje dla rozwoju designu w województwie śląskim	66

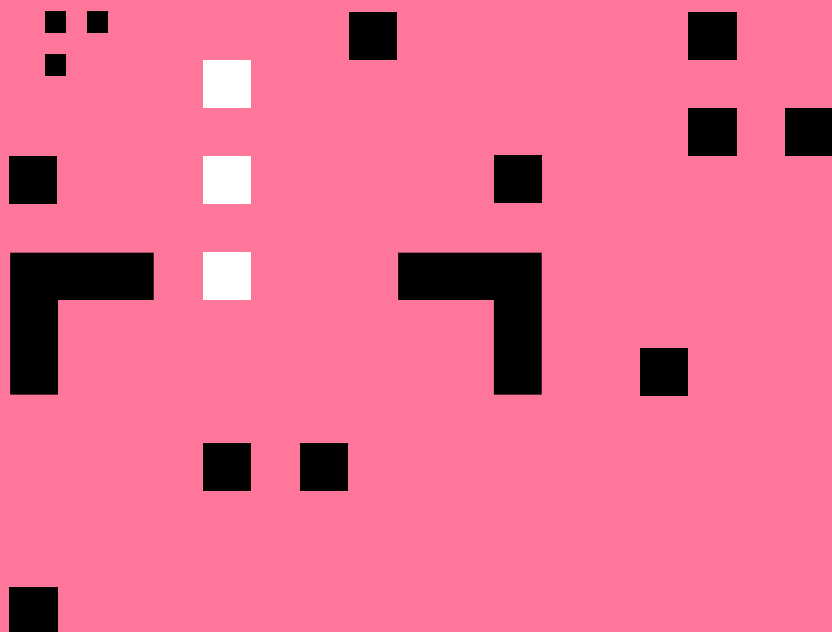
Wprowadzenie

Obserwatorium designu to jedno z dziewięciu obserwatoriów tworzących Sieć Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych na Śląsku. Design jest niezwykle dynamicznie rozwijającym się obszarem ludzkiej aktywności, stanowiącym narzędzie z powodzeniem wykorzystywane w rozwoju nowych produktów i projektów graficznych, przestrzeni publicznej, usług, procesów i społecznych innowacji. Projektowanie jest traktowane systemowo jako sposób myślenia, podejście do tworzenia innowacji i rozwiązywania złożonych wyzwań.

Design jest elementem przemysłów wschodzących, stanowiących jedną z inteligentnych specjalizacji województwa śląskiego. Wykorzystywanie siły designu służy budowaniu przewagi konkurencyjnej województwa, szczególnie w kontekście stojących przed nim wyzwań związanych z kryzysem klimatycznym i demograficznym, koniecznością pobudzania innowacyjności i ciągłego podnoszenia jakości życia. Jego zastosowanie wpisuje się w promowaną przez Komisję Europejską w ramach inicjatywy pn. New European Bauhaus (NEB) politykę łączenia świata nauki, technologii, kultury i przemysłów kreatywnych. Ma ona ułatwiać przemiany społeczeństw, zmniejszać nierówności, rozwijać spójność społeczną i ułatwiać osiągnięcie neutralności węglowej.

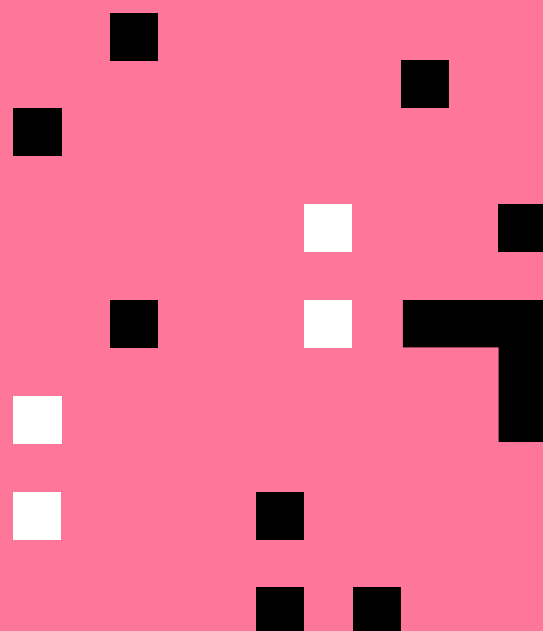
Obserwatorium designu ma na celu monitorowanie stanu i sposobów wykorzystania designu w województwie śląskim, szczególnie w kontekście celów NEB oraz wyzwań społecznych, gospodarczych i ekologicznych. Obserwatorium ma za zadanie badać potrzeby przedsiębiorców, instytucji kultury i sektora publicznego w obszarze designu, diagnozować sytuację projektantów i absolwentów uczelni projektowych, a także śledzić trendy i interakcje instytucji tworzących ekosystem designu w województwie. Obserwatorium popularyzuje także design jako narzędzie zmiany oraz łączy przedstawicieli twórczych i innowacyjnych środowisk z terenu województwa, Polski oraz Europy.

Obserwatorium designu tworzone jest przez konsorcjum: Zamek Cieszyn – odpowiedzialny za badania wśród grupy projektantów działających na terenie województwa, Akademię WSB – odpowiedzialną za badania wśród przedsiębiorców oraz Instytucję Kultury Katowice Miasto Ogrodów im. Krystyny Bochenek – przeprowadzającą badania w sektorze kultury i administracji samorządowej. Raport prezentuje wyniki badań wymienionych trzech grup respondentów. Wnioski z badań przedstawiono w szerszym kontekście, odnosząc się do współczesnych definicji designu, trendów panujących w światowym designie oraz zasobów województwa. Z racji przekrojowego stosowania designu w różnych branżach i sektorach, a także dynamiki zmian, jakie zachodzą w obszarze projektowania, niemożliwe było uchwycenie w badaniach wszystkich aspektów jego wykorzystywania. Wnioski z badań i eksperckich analiz pokazują jednak, jak duże znaczenie ma design w rozwoju innowacyjności w regionie, pokazują też, że działają tu wybijający się projektanci, których osiągnięcia potwierdzone są krajowymi i międzynarodowymi nagrodami. W województwie potrzebne jest jednak ciągłe podnoszenie świadomości co do roli projektantów oraz udzielanie wsparcia merytorycznego i finansowego organizacjom, które chcą z projektantami współpracować. Wyniki badań wskazują, że design jest w województwie dobrze zakorzeniony, jednak wymaga ciągłego wsparcia, tworzenia warunków do nieustannego rozwoju, by jego potencjał był w pełni wykorzystywany i przynosił jeszcze więcej korzyści mieszkańcom regionu.

Rozdział 1.

Czym jest design?

Słowo design bywa stosowane wymiennie ze słowem projektowanie, chociaż nie są to terminy tożsame. Projektowanie uważane jest za termin mniej pojemny niż design, ponieważ pozbawione jest momentu realizacyjnego¹. Chociaż design wszedł do potocznego języka i jest bardzo często używanym pojęciem, to jest trudno definiowalny. Nie istnieje jedna, ogólnie przyjęta definicja designu. Niegdyś rozumienie designu bywało ograniczane do sfery produktów. Obecnie odnosi się do projektowania graficznego, projektowania usług, ludzkich zachowań i doświadczeń. Badacze i praktycy zwracają uwagę na różne aspekty designu i procesów projektowych, co obrazuje m.in. duża liczebność i różnorodność definicji designu. Kilka wybranych zaprezentowano w tabeli nr 1.

Tabela 1. Wybrane definicje designu

Autor	Definicja
Światowa Organizacja Designu (World Design Organization) (2015)	Wzornictwo przemysłowe to strategiczny proces rozwiązywania problemów, który napędza innowacje, buduje sukces biznesowy i prowadzi do lepszej jakości życia poprzez innowacyjne produkty, systemy, usługi i doświadczenia.
Instytut Wzornictwa Przemysłowego (2017)	Wzornictwo jest działalnością twórczą mającą na celu uzyskanie określonych cech przedmiotów, procesów, usług oraz ich relacji w całościowych cyklach istnienia życia produktów lub usług. Wzornictwo łączy kreatywność i innowacyjność, nadaje formę ideom tak, by stały się praktycznymi i atrakcyjnymi propozycjami dla użytkowników lub konsumentów.
Japoński Instytut Promocji Designu (Japan Institute of Design Promotion) (2020)	Design to seria procesów, w których myśli się przede wszystkim o ludziach, identyfikowaniu wyzwań i planowaniu sposobów odpowiedzi na nie.
Design Council (2020)	Design to sposób myślenia i umiejętności, połączenie myślenia krytycznego oraz kreatywności.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Design Organization, Industrial design definition history, <https://wdo.org/about/definition>, [17.02.2025]; Japan Institute of Design Promotion, What is Design?, <https://www.jidp.or.jp/en/about/firsttime/whatsdesign>, [17.02.2025]; Design Council, Using design as a force for change. Strategy 2020–24, s. 6, <https://www.designcouncil.org.uk/fileadmin/uploads/dc/Documents/Design%2520Council%25202020-24%2520Strategy.pdf>; ABC Wzornictwa, Instytut Wzornictwa Przemysłowego, https://www.iwp.com.pl/abc_wzornictwa, [15.02.2025];

Za kluczowe aspekty designu należy uznać jego procesowy charakter, kompleksowość podejścia i poszukiwanie odpowiedzi na aktualne społeczne potrzeby. Design to narzędzie służące zmianie, to działanie, w którym jednym z kluczowych wyzwań staje się pytanie o rzeczywiste potrzeby ludzi. Projektowanie to proces skupiony na człowieku, dlatego przytoczyć tu należy jeszcze jedną definicję designu, zaproponowaną przez Pete’a Kerchera, która w opinii autorów raportu w najlepszy sposób oddaje wagę dobrego projektowania. Brzmi ona w następujący

¹ „Design”, Educalingo, <https://educalingo.com/pl/dic-en/design>, [21.02.2025].

sposób: *Design to inteligentne, kreatywne rozwiązanie dla zmieniających się ludzkich potrzeb*². Ta definicja stanowiła punkt odniesienia w procesie badawczym i w analizie wniosków na potrzeby niniejszego raportu.

Design jest zatem współcześnie rozumiany jako forma interwencji, w której wyniku zmienia się otoczenie. Projektowanie to oferowanie scenariuszy zmiany, a rola projektanta zmienia się w stronę bycia moderatorem i animatorem tej zmiany³. Projektanci korzystają z umiejętności analitycznego i syntetycznego myślenia oraz świadomie prowadzą działania o charakterze dywergencyjnym i konwergencyjnym⁴. Proponują oni rozwiązania, które poprzez przemyślaną ergonomię, funkcjonalność, uwzględnienie zasad zrównoważonego rozwoju i dostępności, tworzą innowacyjne rozwiązania w każdym z aspektów życia społecznego.

Z racji tak szerokiego wpływu na życie gospodarczo-społeczne, projektanci stanowią bardzo ważne ogniwo w funkcjonowaniu i rozwoju firm, instytucji publicznych, administracji samorządowej, organizacji pozarządowych. Współczesną strategią różnych organizacji jest współprojektowanie innowacji z klientami, stają się też one coraz bardziej świadome znaczenia projektantów. Kreują oni innowacje dedykowane konkretnej grupie odbiorców, potrafią je dobrze komunikować i znają prawa rynku. Korzyści stosowania designu i jego role w organizacjach B. Borja de Mozota określiła następująco:

- design jako wyróżnik: stanowi źródło przewagi konkurencyjnej poprzez budowę wartości marki, lojalności klientów, cen czy orientacji na klienta;
- design jako integrator: jest zasobem, który usprawnia procesy rozwoju nowych produktów, zarządzania projektami, wprowadza modele innowacji zorientowane na użytkownika;
- design jako transformator: jest zasobem umożliwiającym tworzenie nowych możliwości biznesowych; poprawiającym zdolności firmy do radzenia sobie ze zmianą i lepszej interpretacji otoczenia i rynku;
- design jako „dobry biznes”: może stanowić źródło zwiększonej sprzedaży i lepszych marż, daje możliwość tworzenia większej wartości marki i szerszego rynku, zwrotu z inwestycji⁵.

Współczesne organizacje, które kreują środowisko sprzyjające tworzeniu innowacji, coraz częściej nadają projektantom rolę design managerów. W organizacjach, które nie są w stanie konkurować ceną, kluczowe jest świadome budowanie przewagi poprzez innowacyjną ofertę, spełnianie potrzeb klientów, spójny wizerunek, wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju. Wizualizacja i tworzenie funkcjonalności dostępnych i zrozumiałych przez wszystkich, obniżanie kosztów

2 Pete Kercher – ambasador platformy EIDD Design for All Europe. Cytat pochodzi z prelekcji Pete’a Kerchera, wygłoszonej w Zamku Cieszyń, 18.06.2018.

3 M. Wszółek, *Kolejna zmiana w designie*, [w:] *Projektowanie komunikacji vol. 2*, (red.) M. Grech, A. Siemes, M. Wszółek, Libron, Kraków 2019, s. 7

4 C. Plumbe [i in.] (red.), *Innovating with people: The business of Inclusive design*, Norwegian Design Council, 2012, s. 22

5 B. B. de Mozota, *The Four Powers of Design: a Value Model in Design Management*, „Design Management Review” 2010, 17(2), s. 46

nabywanych dóbr i rozwoju technologii, dbałość o komfort życia, dbałość o osoby starsze, odpowiadanie na wyzwania związane ze zrównoważonym rozwojem i kryzysem klimatycznym to podstawowe obszary, w których wykorzystywane są umiejętności projektantów⁶. Zarządzanie designem oznacza w organizacji czuwanie nad bieżącymi procesami, decyzjami i strategiami, umożliwiającymi tworzenie innowacji – efektywnie zaprojektowanych produktów, usług, komunikacji, otoczenia i marek, które wzmacniają jakość życia i dają sukces organizacyjny⁷.

Badania dowodzą, że współpraca z projektantami przynosi wymierne zyski ekonomiczne. Duńskie Centrum Designu już w 2003 roku dowiodło, że firmy, które we wczesnym etapie swojego rozwoju kładą nacisk na zastosowanie designu i dają mu w organizacji strategiczną pozycję, osiągają większe dochody⁸.

Korzyści z wdrażania designu są jednak znacznie szersze niż finansowe, mianowicie:

- rozwiązywanie problemów biznesowych;
- tworzenie strategii biznesowych w oparciu o design;
- wizualizowanie przyszłych scenariuszy rozwoju firmy;
- kreowanie innowacji;
- analizowanie światowych trendów;
- zarządzanie zintegrowanym procesem projektowym (od badań, przez etapy przygotowania, aż do wdrożenia);
- projektowanie usług i doświadczeń klientów / użytkowników (service design);
- tworzenie spójnej komunikacji wizualnej;
- prowadzenie procesów kreatywnych i projektowych⁹.

Rozumienie designu jako narzędzia, obejmującego zarówno produkty, usługi, jak i procesy, a nawet ludzkie doświadczenia, a także wprowadzanie idei zarządzania designem jest bardzo istotne dla województwa śląskiego. Region o silnej tradycji przemysłowej, który przechodzi transformację w kierunku gospodarki opartej na innowacjach i kreatywności, powinien wykorzystywać potencjał designu i działających tu projektantów. Rozwój województwa wymaga strategicznego podejścia i innowacyjnych narzędzi, dlatego design powinien być traktowany jako kluczowy element zmian. Projektowanie, traktowane za Donaldem Normanem jako metoda osiągania celu¹⁰, wykorzystywanie potencjału śląskich projektantów, pozwolą na skuteczniejsze znajdowanie odpowiedzi na strategiczne wyzwania województwa i budowanie jego przewagi konkurencyjnej.

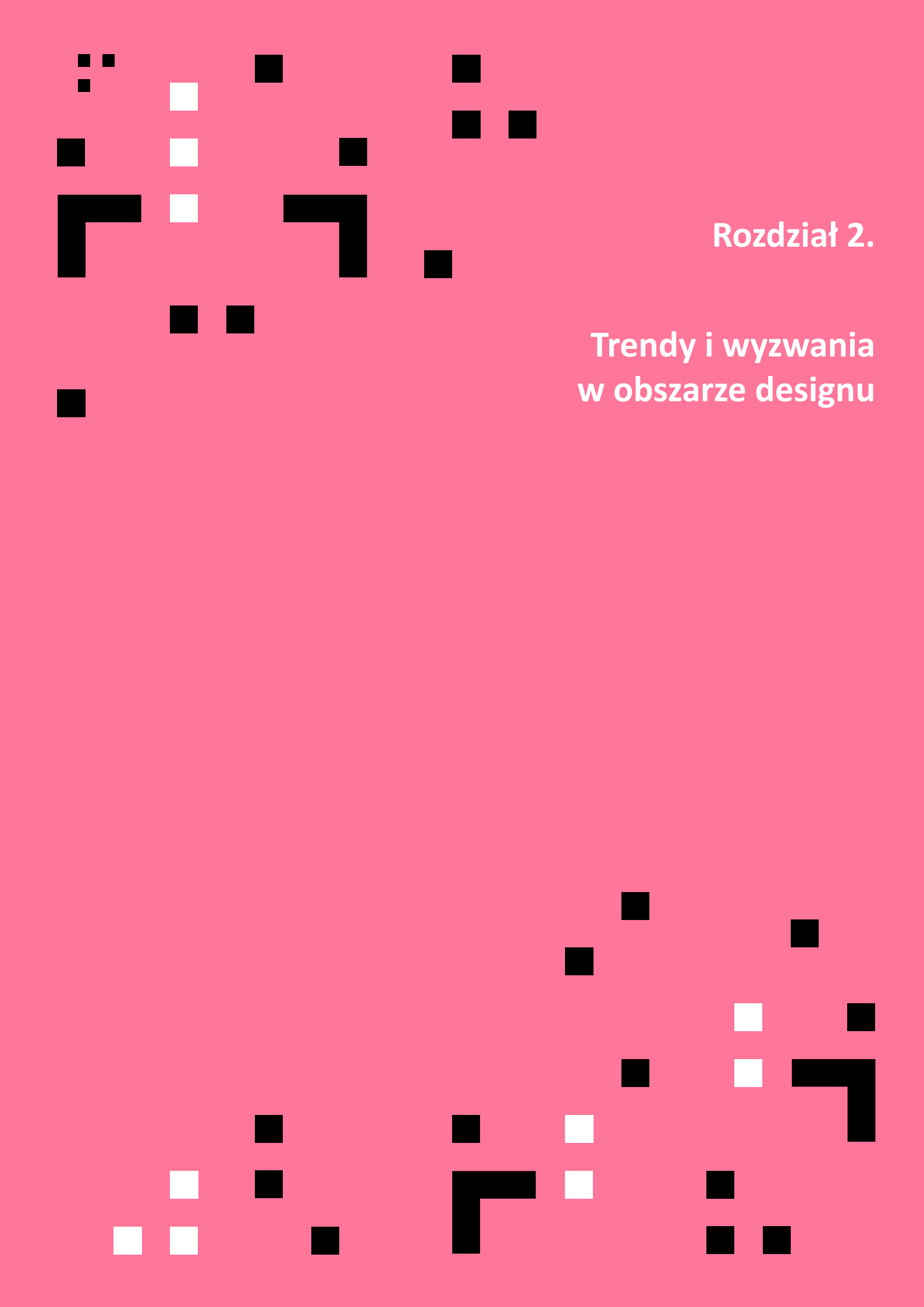
6 J. Woudhuysen, *The Next Trend in Design*, „Design Management Journal” 2012, no. 6, s. 27; P. Rojek-Adamek, Wymiary współczesnego design’u a koncepcja zrównoważonego rozwoju, „Acta Universitatis Lodzianensis” 2016, nr 56, s. 21–35

7 *What is design management*, Design Management Institute, https://www.dmi.org/page/What_is_Design_Manag, [14.03.2025]

8 Zob. National Agency for Enterprise and Housing, *The Economic Effects of Design*, Copenhagen 2003.

9 A. Dziadkiewicz, P. Maśloch, Design jako nowoczesny trend w zarządzaniu, „Zarządzanie i Finanse” 2013, nr 4(2), s. 81–94

10 Rozmowa M. Wszółka z D. Normanem, *From Human Centered Design to Humanity Centered Design*, Next Generation Club, SWPS [17.04.2025]

Rozdział 2.

Trendy i wyzwania w obszarze designu

Współczesny design, rozumiany jako interdyscyplinarna praktyka obejmująca projektowanie produktów, usług, przestrzeni oraz komunikacji wizualnej, ulega dynamicznym przeobrażeniom w odpowiedzi na rosnącą złożoność globalnych wyzwań. Coraz silniejszy nacisk kładziony jest na kwestie zrównoważonego rozwoju, integrację zaawansowanych technologii oraz humanistyczne podejście w procesie projektowym. W obliczu kryzysu klimatycznego, ograniczonych zasobów naturalnych, nierówności społecznych oraz postępującej urbanizacji, design przestaje być wyłącznie domeną estetyki, stając się narzędziem systemowego myślenia oraz realnej transformacji społecznej. Oznacza to przesunięcie akcentów z formy na funkcję społeczną – w centrum procesu projektowego coraz częściej pojawiają się empatia, inkluzywność i długofalowy wpływ na jakość życia użytkowników. Praktyki takie jak projektowanie zorientowane na człowieka (human-centered design, czy humanity-centered design) oraz metoda design thinking, uznawane za fundamenty nowoczesnego projektowania, znajdują zastosowanie w tworzeniu innowacji w sektorach takich jak opieka zdrowotna, edukacja, energetyka czy mobilność miejska¹¹. Jak wskazuje Design Council, to właśnie design staje się jednym z kluczowych narzędzi w radzeniu sobie z tzw. „wicked problems” – złożonymi problemami społecznymi, środowiskowymi i technologicznymi, których nie da się rozwiązać jedynie poprzez linearne myślenie inżynierskie¹². Współczesne projektowanie wymaga perspektywy holistycznej, angażującej różnorodne dyscypliny, interesariuszy i społeczności lokalne.

2.1. Globalne trendy w designie i ich odbicie na poziomie lokalnym

Współczesny design rozwija się w wielu równoległych kierunkach, reagując na zmieniające się potrzeby społeczne, wyzwania środowiskowe oraz możliwości technologiczne. Zamiast jednej dominującej tendencji, obserwujemy wielogłosowy pejzaż zjawisk, w którym krzyżują się globalne megatrendy i lokalne praktyki.

Wśród najbardziej widocznych nurtów, zaobserwowanych przez Centrum Designu Gdynia, znajdują się m.in.:

- rozwój środowisk **phygital** (łączyjących rzeczywistość fizyczną z cyfrową),
- zwiększający się nacisk na różnorodność i inkluzywność,
- ekspansja ekonomii współdzielenia,
- podejścia do projektowania uwzględniające neuroróżnorodność,
- projektowanie zorientowane na relację między jednostką a wspólnotą – odpowiadające na potrzebę tworzenia przestrzeni prywatnych w ramach struktur społecznych¹³.

Tak zarysowany krajobraz trendów stanowi punkt wyjścia do analizy dominujących kierunków rozwoju w projektowaniu – od zrównoważonych materiałów, przez integrację nowych technologii, po minimalizm i funkcjonalizm w służbie użytkownika.

11 DEO. *The Field Guide to Human-Centered Design*. IDEO.org. Dostęp: <https://designkit.org>

12 Design Council. (2019). *What is the framework for innovation? Design Council's evolved Double Diamond*. Dostęp: <https://www.designcouncil.org.uk>

13 Gdynia Design Days (2023). *Trendy w designie 2023/2024*. <https://www.gdyniadesigndays.eu>

W obliczu pogłębiającego się kryzysu klimatycznego i rosnącej presji na zasoby naturalne, **zrównoważony rozwój** staje się jednym z głównych wyznaczników nowoczesnego projektowania. Projektanci coraz częściej sięgają po odnawialne surowce, materiały biodegradowalne i pochodzące z recyklingu, a ich działania wpisują się w ideę gospodarki o obiegu zamkniętym. Rosnące znaczenie zyskuje także **odpowiedzialność społeczna**, obejmująca transparentność procesów produkcyjnych, etykę pracy oraz troskę o lokalne społeczności. Ekologia przestaje być dodatkiem, a staje się integralnym elementem strategii projektowej¹⁴.

Równocześnie rozwija się paradygmat **phygital**, czyli przenikania świata fizycznego z cyfrowym. Rozszerzona (AR) i wirtualna rzeczywistość (VR), a także technologie immersyjne i noszone, umożliwiają tworzenie interaktywnych środowisk, które redefiniują relację człowieka z przestrzenią i obiektem. Przykłady obejmują zarówno wirtualne przymierzalnie w handlu detalicznym, jak i inteligentne systemy w mieszkaniach czy instalacje artystyczne reagujące na ruch i obecność użytkownika. Coraz więcej projektów operuje na styku realnego i wirtualnego, projektując doświadczenia, a nie tylko fizyczne obiekty¹⁵.

Na tym tle szczególnego znaczenia nabierają kwestie różnorodności i inkluzywności – rozumiane nie tylko jako dostępność dla osób z niepełnosprawnościami, ale jako szeroka strategia uwzględniająca różnice kulturowe, płciowe, wiekowe, społeczne i poznawcze. Coraz silniej rozwija się nurt **projektowania neuroinkluzywnego**, który odpowiada na potrzeby osób neuroatypowych, np. z ADHD, spektrum autyzmu czy wysoką wrażliwością sensoryczną. Projektanci zaczynają dostrzegać znaczenie ciszy, prostoty, możliwości kontroli nad otoczeniem czy materiałów wspierających regulację sensoryczną. W tym ujęciu projektowanie staje się bardziej empatyczne, wielowymiarowe i oparte na świadomym dialogu z użytkownikiem¹⁶.

Transformacji ulega również sama funkcja przestrzeni – projektowanie coraz częściej odpowiada na napięcie między potrzebą wspólnoty a potrzebą prywatności. Pojawia się zatem koncepcja projektowania „**osobności w zbiorowości**”, która zakłada tworzenie elastycznych środowisk umożliwiających jednocześnie kontakt społeczny i wycofanie się z niego. Dotyczy to zarówno mieszkań, przestrzeni publicznych, jak i miejsc pracy. Takie podejście sprzyja budowaniu poczucia bezpieczeństwa psychicznego, a także umożliwia funkcjonowanie w rytmie własnych potrzeb¹⁷.

Istotną rolę odgrywa również **ekonomia współdzielenia**, która zmienia sposób myślenia o projektowaniu produktów i usług. Zamiast promować indywidualne posiadanie, design wpisuje się w modele oparte na dostępie – współdzielonych narzędziach, środkach transportu czy przestrze-

14 Ceschin, F., Gaziulusoy, I. (2019). *Design for Sustainability: A Multi-Level Framework*. Routledge.

15 McKinsey & Company (2021). *The Internet of Things: Catching up to an accelerating opportunity*.
<https://www.mckinsey.com>

16 Lesley-Ann Noel (2020). *Designing for Diversity and Inclusion*. Stanford d.school.

17 IDEO (n.d.). *Design for Belonging: How to Build Inclusion and Collaboration in Your Communities*.
<https://designfordiversity.org>

niach pracy. Wymusza to nowe podejście do trwałości, modularności oraz odpowiedzialności za cały cykl życia produktu¹⁸.

W kontekście ekonomii współdzielenia i przyjmowania zasady tworzenia produktów w duchu idei „cradle to cradle”¹⁹ objawia się od kilku lat **trend czerpania z tradycji**, nawiązywanie do technik i praktyk rzemieślniczych, a także ruch „do it yourself” (DIY). Projektanci starają się wykorzystywać materiały odnawialne, charakterystyczne dla danego regionu (m.in. drewno, wełna, materiały pochodzenia roślinnego, metal), projektują także sposób utylizacji produktów. Nawiązują do tradycji rzemieślniczych, tworząc środowisko tzw. nowych rzemieślników, wykorzystujących stare techniki, ale projektujących i wytwarzających bazujące na nich produkty, które odpowiadają na potrzeby współczesnych odbiorców.

Trzeba dodać, że, niezależnie od konkretnego trendu, współczesne projektowanie nie istnieje dziś w izolacji – staje się coraz bardziej interdyscyplinarne i procesualne. Projektanci pracują przede wszystkim w zespołach, współpracując z inżynierami, urbanistami, socjologami, biologami, rzemieślnikami i ekspertami od danych. Wspólne tworzenie, otwartość na rewizję znanych rozwiązań oraz eksperymentowanie na styku nauki, technologii i sztuki stają się podstawowymi praktykami w pracy zespołowej. Takie podejście nie tylko zwiększa jakość rozwiązań, ale też sprzyja budowaniu długofalowych strategii transformacyjnych²⁰.

Trendy w województwie śląskim

Przedstawione wcześniej globalne kierunki rozwoju designu nie pozostają bez echa na poziomie praktyk regionalnych. Analiza zgłoszeń do konkursu „Śląska Rzecz” pokazuje, że wiele tych tendencji znajduje realne odzwierciedlenie w projektach realizowanych w województwie śląskim. Choć część tematów przyjmuje bardziej swoiste formy wyrazu, zasadnicze wątki – takie jak projektowanie zorientowane na użytkownika, odpowiedzialność środowiskowa, powrót do tradycji rzemieślniczych czy rozwój komunikacji wizualnej ujawniają silną korelację z trendami obecnymi na arenie międzynarodowej.

Jednym z najczęściej pojawiających się wątków wśród projektów zgłaszanych do Śląskiej Rzeczy jest podejście zorientowane na użytkownika, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z grup wykluczonych. Rozwiązania projektowe ukierunkowane na zwiększenie dostępności stają się znakiem rozpoznawczym regionu, odzwierciedlając globalny zwrot ku designowi inkluzywnemu. Przykładami są: platforma „ankiety.migowisko.pl” dla osób Głuchych (projekt: Adam Piasecki, Anna Irasiak, Elżbieta Sroka, Dawid Leśniak, Mateusz Kalisz – Sieć Badawcza Łukasiewicz, Instytut Technik Innowacyjnych EMAG), aplikacja mobilna Level 780 zwiększająca bezpieczeństwo pracowników terenowych (projekt: Patrycja Mielewczyk, Joanna Syganiec,

18 World Economic Forum (2021). *Jak gospodarka współdzielenia może przekształcić przemysł oparty na aktywach*. <https://www.weforum.org/agenda/2021/05/how-the-sharing-economy-can-transform-asset-heavy-industries/>

19 Podejście „od kołyski do kołyski” – koncepcja Michaela Braungarta i Williama McDonougha, oznacza projektowanie i wytwarzanie produktów w taki sposób, by po zakończeniu ich cyklu życia mogły zostać poddane całkowitemu recyklingowi (upcyclingowi). Więcej: W. McDonough, *Cradle to cradle design*, 2003.

20 Manzini, E. (2015). *Design, When Everybody Designs: An Introduction to Design for Social Innovation*. MIT Press.

Aleksander Karkos, Interlogic Sp. z o.o.), książeczka „Zamigaj mi! Co robię?” służąca nauce polskiego języka migowego (projekt: Paulina Szuścik, Oliwia Michniewska) czy system informacji dotykowej w Ogrodzie Botanicznym w Krakowie wykorzystujący grafiki ceramiczne dla osób z niepełnosprawnościami wzroku (projekt: Lech Kolasiński, produkcja Modelarnia Ceramiczna Bogdan Kosak). Dowodzą one, że projektanci ze Śląska aktywnie odpowiadają na społeczne potrzeby i reagują na różnorodność użytkowników.

Wyraźnie obecne w zgłoszeniach konkursowych jest również projektowanie proekologiczne, znajdujące wyraz zarówno w wyborze materiałów, jak i w strategiach związanych z cyklem życia produktu. Wśród przykładów można wymienić m.in.: kostkę brukową Vjetra® umożliwiającą tworzenie powierzchni biologicznie czynnych (projekt: Agnieszka Krasowska, Bruk Sp. z o.o.), kolekcję paneli akustyczno-dekoracyjnych, którą wyprodukowano z lekkiego, ekologicznego i innowacyjnego materiału PETfelt, powstałego z przetworzonych butelek PET (projekt Piotr Gielmuda, Michał Szemik, Daniel Maga, Anna Krowińska, Małgorzata Pająk, Marbet Sp. z o.o.), kurtkę WING wykonaną z surowców zapewniających bezpieczeństwo, trwałość oraz możliwość recyklingu lub upcyklingu (projekt: Wojciech Kłapcia) oraz serię stacji ładowania pojazdów elektrycznych Epcharger 22 Kw, składające się w większości z materiałów pochodzących z recyklingu i nadających się do ponownego przetworzenia, jak aluminium i stal nierdzewna (projekt: Katarzyna Sokołowska, Wojciech Sokołowski, Michał Lipiński, Maciej Pilot, Mateusz Wyciślik). Projekty te potwierdzają, że zrównoważony rozwój staje się istotnym kryterium projektowym również w kontekście lokalnym.

Warto też zwrócić uwagę na trend powrotu do lokalnego dziedzictwa kulturowego, materialnego i niematerialnego. Projektanci chętnie sięgają po śląskie tradycje rzemieślnicze, reinterpreterując je we współczesnym kontekście – zarówno funkcjonalnym, jak i wizualnym. Przykłady takie, jak identyfikacja lokalu „Frykasy”, nawiązująca do estetyki śląskich neonów (projekt: Łukasz Smolarczyk, Supergut Studio), „Vademecum Strojów Górnośląskich” – książka inspirowana strojem rozbarskim (projekt: Adrian Hajda, Anna Foks), narty Forszty z intarsjami przywołującymi beskidzką rozetę (projekt: Aleksander Partyka, Sonia Nowok), czy kolekcja biżuterii Galanda zainspirowana tradycyjnym strojem śląskim (projekt: pracownia Brokat), pokazują, że lokalność może być traktowana jako zasób – źródło tożsamości, ale też pole innowacji.

Warto tu dodać, że analiza zgłoszeń do konkursu pokazuje także inną, mocną stronę śląskiego projektowania, jaką jest projektowanie systemów komunikacji. Zgłaszane projekty obejmują m.in. systemy informacji miejskiej w Rybniku (projekt: Marcin Wolny, Julian Wierzchowski, Studio Otwarte, Kamil Styga, Urząd Miasta Rybnik, Paulina Duźniak) i Katowicach (projekt: Agnieszka Nawrocka i Zofia Oslislo-Piekarska, ASP Katowice), identyfikację wizualną osiedla Giszowiec (projekt: Blank Studio) czy nowy system informacji wizualnej dla ASP w Katowicach (projekt: Justyna Kucharczyk, Agnieszka Nawrocka, Tukey oraz Anna Pohl). Takie realizacje świadczą o rosnącej świadomości znaczenia spójnej wizualnej narracji w kształtowaniu przestrzeni publicznej i tożsamości instytucji.

Najliczniej reprezentowaną kategorią pozostaje grafika użytkowa – w ostatnich latach do konkursu wpływa średnio 15 nominacji rocznie (na podstawie danych organizatora za lata 2021–2024).

Fakt ten świadczy o silnej pozycji tej dziedziny w regionie oraz o otwartości podmiotów publicznych i komercyjnych na współpracę z projektantami graficznymi. Stabilną pozycję utrzymuje także kategoria produktu, w której zgłaszane są zarówno przedmioty codziennego użytku – meble, odzież, akcesoria – jak i innowacje technologiczne, w tym sprzęt medyczny i sportowy. Relatywnie mniej licznie reprezentowane są kategorie: usługi i wystawiennictwo, co może wynikać z trudniejszego charakteru wdrożeń w tych obszarach lub z mniej ugruntowanej kultury zgłaszania projektów tego typu.

W świetle powyższych obserwacji można stwierdzić, że projektowanie w województwie śląskim w dużej mierze pokrywa się z globalnymi trendami. Regionalne projekty świadczą o silnym osadzeniu w lokalnym kontekście, ale jednocześnie o gotowości do uczestnictwa w globalnym dyskursie projektowym.

2.2. Międzynarodowe wydarzenia jako źródło inspiracji

Analiza zgłoszeń do konkursu „Śląska Rzecz” pokazuje, że wiele z globalnych tendencji projektowych znajduje odzwierciedlenie w działaniach podejmowanych lokalnie. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na źródła, z których trendy i nowe dla projektowania idee często czerpią swój początek – przestrzenie festiwali, targów i przeglądów designu, w których testowane są nowe kierunki i strategie. To właśnie podczas międzynarodowych wydarzeń kształtują się najnowsze podejścia projektowe, które następnie – poprzez edukację, media i współpracę międzyinstytucjonalną – znajdują zastosowanie także w mniejszych ośrodkach i kontekstach regionalnych, w tym w województwie śląskim.

Międzynarodowe festiwale designu pełnią dziś nie tylko funkcję prezentacyjną, lecz stają się miejscem testowania idei, które w kolejnych latach definiują kierunki rozwoju projektowania społecznego, technologicznego i estetycznego. To przestrzenie, w których przecinają się działania projektowe, naukowe, aktywistyczne i edukacyjne. Dla środowisk lokalnych stanowią nie tylko źródło inspiracji, lecz także impuls do refleksji nad tożsamością i potencjałem regionu. Obserwacja tych wydarzeń pozwala zrozumieć, w jakim kierunku zmierza globalny dyskurs projektowy i jakie mechanizmy – zarówno tematyczne, jak i organizacyjne – będą również adaptowane na poziomie regionalnym.

Dutch Design Week, odbywający się co roku w Eindhoven, od lat uznawany jest za jedno z najbardziej progresywnych wydarzeń projektowych w Europie. Ten festiwal bywa często odwiedzany przez śląskich projektantów, ma on też duży wpływ na ich myślenie o designie z racji współpracy i kontaktów z osobami zaangażowanymi w organizację festiwalu.

Podczas edycji festiwalu w roku 2024 szczególny nacisk położono na relację między rzemiosłem, materiałoznawstwem a technologią cyfrową²¹. Ekspozycje ukazywały rolę projektanta jako mediatora – nie tylko między człowiekiem a technologią, ale również między lokalnością a globalnymi systemami produkcji i wartości. Tematy ekologiczne, regeneracyjne wykorzystanie

21 Dutch Design Week (2024). *Exhibition overview and project catalogue*. <https://ddw.nl/en>

materiałów (np. europejskiej wełny) i eksperymenty z bioaktywnymi strukturami stanowiły trzon wielu ekspozycji.²² Na festiwalu stawia się pytania o przyszłość nie tylko samego designu, ale całego globu i ludzkości. Liczne projekty i koncepty zwracały uwagę na konieczność kształtowania odpowiedzialnego społeczeństwa, przetwarzania zasobów i surowców, krytycznego podejścia do technologii. Dutch Design Week to także przykład inkluzywnego podejścia do formatu wydarzenia – rozproszonego w przestrzeni miejskiej, otwartego, nastawionego na uczestnictwo i lokalną partycypację.

Na podstawie prezentowanych w 2024 roku projektów studenci TU/Delft Master Strategic Design i wykładowczyni Zuzanna Skalska (360 stopni inspiration) tak scharakteryzowali przewodnie motywy inspirujące projektantów:

- Naturalność, surowce, wiejskość
- Cyfrowość / Sztuczna inteligencja / Prywatność
- Zrównoważony rozwój / Futurystyczne podejście
- Odrzucenie kapitalizmu / systemu
- Poszukiwanie tożsamości / Kim jestem?
- Wspólnota / Połączenie / Współpraca
- Radykalność / Prowokacja
- Inkluzywność ciała / Przełamywanie tabu seksualnego
- Kostiumy cybernetyczne
- Neuroestetyka
- Rzemiosło / DIY / Lokalność / Tkaniny
- Dystopijny świat
- Zabawa / Figlarność²³.

Salone del Mobile w Mediolanie, mimo swojej pierwotnej orientacji na meblarstwo, od lat wyznacza standardy dla projektowania środowisk życia. To również licznie przez śląskich projektantów odwiedzane wydarzenie. Ma ono jednak zupełnie inny charakter niż festiwal w Eindhoven. Edycje z ostatnich lat coraz wyraźniej skupiają się na łączeniu funkcjonalności, estetyki i zrównoważonego rozwoju – zarówno poprzez dobór materiałów, jak i adaptacyjne podejście do przestrzeni. W 2024 roku prezentowane były m.in. rozwiązania dla przestrzeni hybrydowych – łączących funkcje pracy, odpoczynku i interakcji – oraz systemy wyposażenia oparte na modułowości i możliwości rekonfiguracji. Salone pokazuje również, jak nowe technologie – inteligentne oświetlenie, systemy zarządzania temperaturą, meble interaktywne – mogą współistnieć z emocjonalnym podejściem do materiału i formy²⁴.

London Design Festival stanowi przykład wydarzenia łączącego interdyscyplinarne środowiska: projektantów, badaczy, instytucje kultury, start-upy i dużych producentów. Festiwal ten nie tylko prezentuje gotowe produkty, ale służy jako platforma dla projektowania spekulatywnego,

22 Baumeister, M. (2024). *FLOCK: Exploring the future of European wool*. Dutch Design Week 2024

23 Informacja pochodzi z LinkedIn, profil Zuzanny Skalskiej, [22.11.2024]

24 Salone del Mobile Milano (2024). *Catalogo Generale*. <https://www.salonemilano.it/en>

eksperymentalnego i procesualnego. W edycji 2023 silnie obecne były tematy projektowania inkluzywnego, neuroinkluzywnego oraz działań społecznych realizowanych w modelach współtworzenia. Uwagę zwracały projekty dotyczące zmysłowego postrzegania przestrzeni, elastycznego kształtowania środowisk pracy oraz roli projektowania jako narzędzia budowania wspólnoty i poczucia przynależności²⁵.

Tokyo Design Week prezentuje z kolei model wydarzenia silnie zakorzenionego w kulturze narodowej, pokazującego, jak nowoczesność może rozwijać się w ścisłym związku z tradycją. Projekty bazujące na reinterpretacji japońskiego rzemiosła (takumi) i materiałów naturalnych wskazują na możliwość integrowania innowacji z dziedzictwem, co szczególnie istotne jest również w kontekście europejskim. W 2023 roku ważnym wątkiem był design reagujący na sytuacje kryzysowe – od katastrof naturalnych po przeludnienie metropolii. Wystawy poświęcone systemom modułowym, mobilnym konstrukcjom i odpornym materiałom wpisywały się w globalny trend projektowania na rzecz odporności i bezpieczeństwa²⁶.

Zestawienie tych wydarzeń pozwala dostrzec wspólne cechy współczesnych festiwali designu: nacisk na **odpowiedzialność społeczną i środowiskową, otwartość na proces, eksperyment i współpracę oraz łączenie globalnych problemów z lokalnymi odpowiedziami**. Wydarzenia te nie tylko definiują trendy, ale również kształtują nowe formaty uczestnictwa – mniej elitarne, bardziej egalitarne, oparte na współtworzeniu. W tym kontekście stają się nie tylko miejscem obserwacji, ale również punktem odniesienia dla projektowania strategii rozwoju inicjatyw na terenie województwa śląskiego.

2.3. Design jutra: wyzwania, odpowiedzi, możliwości

W obliczu dynamicznych przemian społecznych, technologicznych i ekologicznych, projektowanie staje przed koniecznością ciągłego redefiniowania sposobu działania. Ciągłość zmian, kryzys związany ze zmianami klimatycznymi, globalną polityką, wahaniami gospodarczymi, migracjami, wielkie zróżnicowanie potrzeb odbiorców, urbanizacja, nowe technologie, wreszcie brak bezpieczeństwa to najważniejsze wyzwania, weryfikujące i jednocześnie potwierdzające znaczenie designu i rolę projektantów.

Jednym z kluczowych wyzwań współczesności jest adaptacja do rzeczywistości określanej mianem VUCA – zmiennej, niepewnej, złożonej i niejednoznacznej. Przynosi ona nieprzewidywalne zmiany technologiczne, niestabilność gospodarczą, kryzysy, których ilość i intensywność każą mówić o globalnym polikryzysie. Od projektantów wymaga to nie tylko elastyczności i interdyscyplinarności, ale również zdolności do krytycznego myślenia, szybkiego prototypowania oraz pracy w oparciu o dane i badania społeczne²⁷. Projektanci radzą sobie, działając w zespołach hybrydowych, łączących wiedzę z zakresu inżynierii, biologii, socjologii, psychologii czy nauk o środowisku.

25 London Design Festival (2023). *Festival Programme and Project Archive*. <https://www.londondesignfestival.com>

26 Tokyo Design Week (2023). *Official Report and Highlights*. <https://tokyodesignweek.jp>

27 Norman, D. A. (2018) *Dizajn na co dzień, Karakter*

Wyzwaniem jest odpowiedzialność społeczna designu. Dynamiczne zmiany zachodzące w świecie nie pozostają bez wpływu na zachowania i potrzeby użytkowników, charakteryzują się oni zróżnicowanymi tożsamościami i doświadczeniami, zatem projektowanie musi uwzględniać złożoność aspektów kulturowych, ekonomicznych i neurologicznych, uwzględniać potrzeby osób w spektrum autyzmu, z ADHD, wysoką wrażliwością sensoryczną czy innymi formami neuroróżnorodności²⁸. Design inkluzywny przestaje być wyjątkiem – staje się koniecznością. Odpowiedzią jest powszechna praktyka przeprowadzania w procesie projektowym badań, a następnie projektowanie wspólnotowe (co-design), oparte na partycypacji i współtworzeniu rozwiązań z odbiorcami.

W centrum zainteresowania znajduje się również rola designu w obliczu kryzysów planetarnych. Zmiany klimatu, utrata bioróżnorodności, przeciążenie ekosystemów i degradacja środowiska wymagają radykalnego przemyslenia modeli produkcji, konsumpcji i projektowania. Design dla zrównoważonego rozwoju – rozumiany jako projektowanie dla regeneracji, naprawialności i długowieczności – staje się dominującym paradygmatem w wielu dziedzinach. Projekty tworzone zgodnie z zasadami gospodarki cyrkularnej, wykorzystujące lokalne materiały i promujące postawę „less but better” odpowiadają na pilną potrzebę ograniczenia śladu środowiskowego²⁹.

Wraz z masową urbanizacją i wzrostem populacji miejskiej, coraz większe znaczenie zyskuje projektowanie przestrzeni publicznych i infrastruktury miejskiej w sposób zrównoważony, elastyczny i społecznie odpowiedzialny. Koncepcja tzw. „miast 15-minutowych”, rozwój mobilności pieszej i rowerowej, wspólnotowe ogrody, inteligentne systemy zarządzania przestrzenią czy interaktywne przestrzenie edukacyjne – to tylko niektóre z kierunków, w których rozwija się projektowanie miast przyszłości³⁰.

Dynamiczny rozwój technologii – w tym sztucznej inteligencji, uczenia maszynowego, rzeczywistości rozszerzonej i wirtualnej – również redefiniuje rolę projektanta. Z jednej strony narzędzia takie jak Midjourney, DALL·E czy ChatGPT wspierają procesy twórcze, oferując szybkie prototypowanie, analizę danych i eksplorację nowych form wizualnych³¹. Z drugiej strony rodzą się pytania o etykę, autorstwo i transparentność – kto jest projektantem, gdy projekt współtworzy algorytm? W tym kontekście design staje się nie tylko procesem twórczym, ale także polem debaty na temat odpowiedzialnego wykorzystania technologii.

Kryzysy humanitarne, wojny i katastrofy naturalne uświadamiają również, jak istotną rolę odgrywa design w sytuacjach ekstremalnych. Projektowanie infrastruktury awaryjnej – mobilnych szpitali, tymczasowych schronień, zestawów ratunkowych – wymaga połączenia wytrzymałości, prostoty i przemyślanej logistyki. Przykłady rozwiązań wdrażanych przez organizacje pomocowe

28 Noel, L.-A. (2023). *Design Social Change: Take Action, Work Toward Equity, and Challenge the Status Quo*. Stanford d.school.

29 Ceschin, F., Gaziulusoy, I. (2019). *Design for Sustainability: A Multi-Level Framework*. Routledge.

30 UN-Habitat. (2022). *World Cities Report 2022: Envisaging the Future of Cities*. <https://unhabitat.org>

31 Adobe (2023). *Generatywna sztuczna inteligencja – nowa produktywność w projektowaniu wizualnym*. <https://www.adobe.com/uk/cc-shared/assets/roc/pdf/whitepapers-ebooks/generative-ai-report-redefining-creativity/2023-adobe-generative-ai-redefining-productivity-in-creative-imaging-uk.pdf>

pokazują, że projektowanie może mieć realny wpływ na poprawę bezpieczeństwa i warunków życia w najbardziej wymagających kontekstach³².

Coraz bardziej widoczne staje się również znaczenie projektowania dla naprawialności i długowieczności. W odpowiedzi na kryzys nadprodukcji i planowanego zużycia, projektanci oraz producenci coraz częściej promują podejścia umożliwiające łatwą konserwację, wymianę części i transparentność procesów naprawczych. Ruchy takie jak „Right to Repair” oraz wzrost popularności modularnych produktów pokazują, że naprawialność staje się nowym kryterium jakości, a długowieczność produktu – wartością samą w sobie³³.

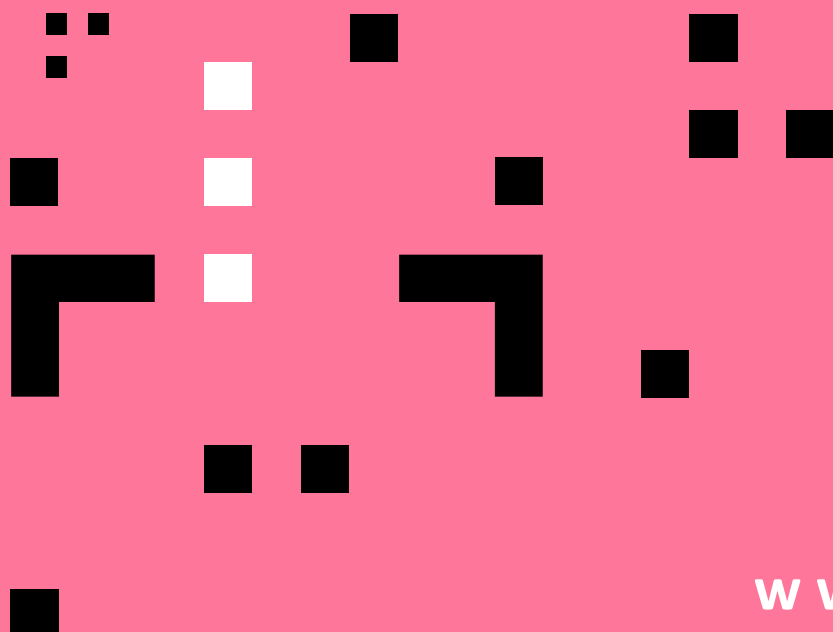
Równocześnie obserwujemy zwrot w stronę projektowania przestrzeni hybrydowych, elastycznych i współdzielonych. Zacieranie granic między pracą a życiem prywatnym, między przestrzenią fizyczną a cyfrową, wymaga nowego podejścia do funkcji i organizacji środowisk życia. Projektanci odpowiadają na te wyzwania, tworząc rozwiązania mobilne, skalowalne i łatwe do dostosowania – nie tylko w zakresie produktu, ale całego ekosystemu użytkowego. Takie podejście pozwala lepiej reagować na zmieniające się potrzeby, rytmy dnia i style życia współczesnych użytkowników³⁴.

Design jutra to zatem nie tyle zbiór gotowych odpowiedzi, ile przestrzeń twórczego poszukiwania – reagowania na złożone problemy poprzez eksperyment, współpracę i uważność. W tym sensie wyzwania stają się jednocześnie szansą: na wzmocnienie społecznych więzi, na budowę odpowiedzialnych systemów, na estetykę opartą nie tylko na formie, lecz także na trosce, sprawczości i trwałości.

32 IFRC (2020). *Shelter in Disasters*. <https://www.ifrc.org>

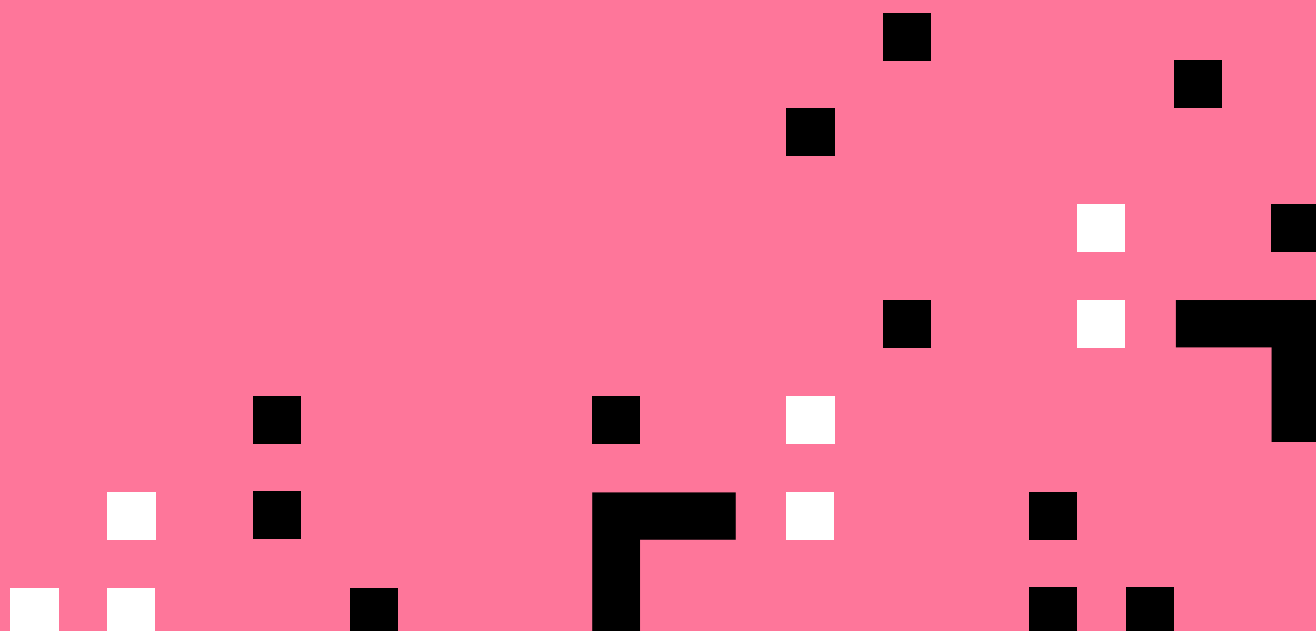
33 Right to Repair Europe (2024). *Policy Toolkit*. <https://repair.eu>

34 Manzini, E. (2015). *Design, When Everybody Designs: An Introduction to Design for Social Innovation*. MIT Press.

Rozdział 3.

Design w województwie śląskim

Województwo śląskie było jednym z pierwszych w kraju, które już na początku XXI wieku zaczęło poszukiwać sposobu na swoją transformację w oparciu o design. Dobra jakość kształcenia wyższego w tym zakresie, wspieranego przez działalność pierwszego w Polsce centrum designu Zamek Cieszyn³⁵, dało województwu jedną z wiodących pozycji w zakresie rozwoju innowacyjności poprzez design. Działania centrum designu związane z szerzeniem świadomości na temat roli projektowania wśród przedstawicieli biznesu, administracji samorządowej, organizacji pozarządowych, czy instytucji kultury oraz wzmacnianie kompetencji projektantów, miały niebagatelny wpływ na długotrwały proces budowania ekosystemu designu.

Do zasobów województwa śląskiego, które należy uwzględnić diagnozując obecny stan projektowania w regionie, zaliczyć należy:

- uczelnie wyższe,
- ośrodki wspierające,
- projektantów,
- przedsiębiorców i instytucje świadomie wdrażające design.

3.1. Możliwości kształcenia w zawodzie projektanta

Oferta edukacyjna w zakresie kształcenia w zawodzie projektanta jest w województwie zróżnicowana. Obejmuje ona różnorodne specjalizacje, zarówno na uczelniach publicznych, jak i prywatnych. Programy studiów na poziomie licencjackim, magisterskim oraz podyplomowym pozwalają studentom zdobyć niezbędne umiejętności teoretyczne i praktyczne w różnych dziedzinach projektowania – od wzornictwa po projektowanie graficzne, grafikę komputerową, projektowanie gier i interfejsów użytkownika, architekturę wnętrz, UX / UI i kilka innych. Ośrodki edukacyjne znajdują się w następujących miastach: **Katowicach, Gliwicach, Częstochowie** oraz **Cieszynie**, przy czym w Katowicach siedzibę mają aż cztery uczelnie proponujące kształcenie w szeroko pojętym zawodzie projektanta. Są to: Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, Akademia Śląska, Wyższa Szkoła Technologii Informatycznych w Katowicach oraz Uniwersytet Śląski.

Wiodącą rolę w środowisku akademickim w zakresie kształcenia w zawodzie projektanta posiada **Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach**. W raporcie samooceny z 2024 r. możemy przeczytać, iż ASP w Katowicach cyt.: *Wielokrotnie otrzymywała wyróżniające oceny Polskiej Komisji Akredytacyjnej dla wszystkich prowadzonych kierunków, a wysokiej rangi osiągnięcia naukowe, projektowe i artystyczne pracowników zapewniły uczelni kategorię A+ w Ewaluacji 2022. Szczególnym osiągnięciem jest wprowadzenie i rozwijanie pionierskich programów kształcenia, takich jak Inclusive Design: Health and Social Well-Being na kierunku Wzornictwo oraz Designing Reading Experience and Multimedia Narratives na Projektowaniu Graficznym*³⁶.

35 Centrum designu Zamek Cieszyn, wcześniej noszący nazwę Śląskiego Centrum Sztuki i Przedsiębiorczości, powstało w Cieszynie w 2005 roku.

36 https://asp.katowice.pl/files/articles/483/projektowanie_graficzne_raport_samooceny_2024.pdf dostęp 1.03.2025 r. str. 16

ASP w Katowicach oferuje w ramach **Wydziału Projektowego** dwa stałe kierunki (na poziomie licencjackim i magisterskim) tj. **Wzornictwo** i **Projektowanie Graficzne**. Program studiów w zakresie wzornictwa kładzie nacisk na projektowanie produktów, przestrzeni publicznej, tożsamości wizualnej, usług oraz systemów komunikacji wizualnej. Absolwenci zdobywają umiejętności organizacji procesu projektowego, pracy z narzędziami cyfrowymi, wizualizacji i modelowania, co przygotowuje ich do współpracy z przemysłem i instytucjami kultury. Projektowanie graficzne natomiast rozwija umiejętności związane z tworzeniem obrazów statycznych i ruchomych, grafiką edytorską, typografią, projektowaniem identyfikacji wizualnej, fotografią, animacjami, gramami komputerowymi oraz publikacjami cyfrowymi. Na szczególną uwagę zasługują trzy nowe propozycje edukacyjne Akademii w zakresie studiów podyplomowych, w szczególności ze względu na wgląd w potencjał tworzenia nowych ścieżek zawodowych dla projektantów:

- **Creative Maker** – studia, które uczą tworzenia kreatywnych pomysłów i strategii oraz pracy z nowymi technologiami i copywritingu. Program jest skierowany do osób z branży kreatywnej, takich jak projektanci, copywriterzy, artyści czy twórcy internetowi, które chcą rozwinąć swoje umiejętności w tworzeniu innowacyjnych idei. Studia realizowane są we współpracy z agencją Huta19.
- **Post Production Supervisor** – studia szkolą w postprodukcji obrazu i dźwięku. Uczestnicy zdobywają umiejętności i kompetencje do zarządzania procesem postprodukcji w projektach filmowych i reklamowych. Program skierowany jest do osób pracujących lub tych, które przyszłość wiążą z branżą postprodukcji i reklamową.
- **Lokal.Lab** – studia łączące sztukę, naukę i działania społeczne, szczególnie w miastach. Program skupia się na wykorzystaniu narzędzi sztuki w projektach społecznych i miejskich, angażujących społeczność do współtworzenia przestrzeni i pogłębiania wspólnoty. Studia skierowane są do osób działających w kulturze, sztuce lub aktywnych społeczników.

Akademia stale rozwija ofertę edukacyjną i podnosi jakość kształcenia, co wpłynęło m.in. na decyzję o rozbudowie infrastruktury Uczelni. Przy ul. Raciborskiej 44 powstaje nowy budynek służący dydaktyce oraz współpracy z zewnętrznymi partnerami. Fakt rozbudowy ASP należy uznać za bardzo znaczący w obliczu kryzysu demograficznego i malejącej liczby studentów w Polsce. Potwierdza to wysoką rangę i niezachwianą pozycję Akademii.

Kolejną katowicką uczelnią proponującą szerszy katalog studiów dla przyszłych projektantów jest **Akademia Śląska** (dawniej Wyższa Szkoła Techniczna). W ramach Wydziału Architektury Budownictwa i Sztuk Stosowanych Akademia Śląska kształci na następujących kierunkach: **Grafika** (studia stacjonarne, zaoczne, jednolite magisterskie), **Wzornictwo** (studia stacjonarne, zaoczne, studia licencjackie), **Architektura Wnętrz** (studia stacjonarne, zaoczne, studia licencjackie i magisterskie). Edukację można także uzupełnić na następujących studiach podyplomowych: Grafika Reklamowa, Projektowanie 3D, Architektura Wnętrz, Projektowanie i Stylizacja Ubioru. Kształcenie jest odpłatne, bowiem Akademia Śląska ma status niepublicznej uczelni wyższej.

Grafikę można studiować także na kolejnej niepublicznej uczelni, czyli **Wyższej Szkole Technologii Informatycznych (WSTI) w Katowicach**. Studentów przygotowuje się do pracy w branży graficz-

nej, w tym projektowania graficznego, projektowania gier i rzeczywistości wirtualnej, UX design oraz multimediiów. Oferta jest wzbogacona również o studia podyplomowe: Autocad – projektowanie w środowisku 2D i 3D oraz Animacja 3D i cyfrowa edycja wideo w grafice reklamowej.

Studia pn. **Architektura Informacji** (I stopnia, stacjonarne) oferuje **Uniwersytet Śląski** na Wydziale Humanistycznym. Absolwenci uzyskują kwalifikacje umożliwiające podjęcie pracy w zawodach architekta informacji i UX designera. Ta oferta wpisuje się w potrzeby współczesnego rynku (szybko rozrastające się ilości danych i konieczność ich organizacji w sposób przejrzysty i zrozumiały dla użytkownika) oraz poszerza katalog zawodów związanych z projektowaniem. Uniwersytet Śląski, filia w Cieszynie, oferuje też podyplomowe studia z zakresu **Projektowania usług w przemysłach kreatywnych i kulturze**. Celem studiów jest przygotowanie specjalistów – projektantów usług, działających w sektorze przemysłów kreatywnych i kultury.

Oprócz Katowic, które zdecydowanie można uznać za centrum kształcenia designerów, publiczną ofertę szkoleniową można znaleźć również w innych miastach:

- Cieszynie – na **Wydziale Sztuki i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego** można studiować stacjonarnie i uzyskać tytuł magistra na kierunkach **Grafika Projektowa** oraz **Projektowanie gier i przestrzeni wirtualnej**; na **Akademii WSB** – niepublicznej uczelni – można wybrać specjalizację Design management – zarządzanie procesem projektowania (kierunek Zarządzanie, II stopień);
- Częstochowie, gdzie **Uniwersytet Jana Długosza** proponuje studia na kierunku **Grafika** (studia I i II stopnia);
- Gliwicach, gdzie **Politechnika Śląska**, Wydział Architektury, oferuje studia na kierunku **Architektura Wnętrz** (studia I i II stopnia, stacjonarne). Nie jest to stricte kierunek projektowy, jednak ma on wielkie znaczenie dla kształcenia specjalistów kształtujących przestrzeń publiczną i kładzie wielki nacisk na promowanie zasad dostępności.

Studenci ze Śląska korzystają również z oferty edukacyjnej:

- Krakowa, na Wydziale Form Przemysłowych, Wydziale Architektury Wnętrz, Wydziale Grafiki Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie czy w Instytucie Sztuki i Designu Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie),
- Wrocławia, na Akademii Sztuk Pięknych we Wrocławiu (kierunki – Grafika, Wzornictwo czy Sztuka mediów),
- Opola (kierunek Design i komunikacja społeczna na Uniwersytecie Opolskim).

Możliwość studiowania online powoduje też, że studenci korzystają oferty ośrodków akademickich zlokalizowanych w całej Polsce, np. z oferowanych przez Uniwersytet SWPS kierunków Projektowanie usług, Zarządzanie innowacjami, UX / Product Design.

Należy uznać, że województwo śląskie zapewnia szeroką ofertę edukacyjną w zakresie kształcenia w zawodzie designera i odpowiada na rosnące potrzeby rynku oraz potrzeby społeczne.

Oferta bierze pod uwagę konieczność kształcenia projektantów w różnych specjalizacjach, zgodnie ze współczesnym postrzeganiem ról designu. Mniejszy nacisk w edukacji kładziony jest na projektowanie produktów i wnętrz, większy na przekaz kompetencji prowadzenia procesów projektowych. Choć oferta uczelni publicznych i niepublicznych jest porównywalna w zakresie projektowania graficznego, to studia z zakresu wzornictwa produktowego są słabiej reprezentowane na uczelniach niepublicznych.

3.2. Środowisko projektantów

Wielokierunkowość obszaru projektowania nie pozwala na określenie ilości projektantów działających w województwie i ich jednoznaczną charakterystykę. Katalog obszarów aktywności projektantów jest niezwykle szeroki, jest to: „Projektowanie produktu, grafika projektowa, projektowanie usług, art design, projektowanie zapachu, interior design, produkt autorski, sound design, design management...(…)”.³⁷ Tę listę zaproponowaną przez dr hab. Marka Adamczewskiego potwierdzają wyniki badania ankietowego przeprowadzonego przez Akademię Sztuk Pięknych w Katowicach wskazujące, z jakimi zawodami utożsamiają się absolwenci tej uczelni. Są to: grafik, projektant grafiki użytkowej, ilustrator / rysownik, nauczyciel/instruktor, artysta malarz, projektant publikacji, UI designer, UX designer, projektant produktu, fotograf, projektant systemów informacji, artysta nowych mediów, projektant animacji, wykładowca / nauczyciel akademicki, projektant multimedialnych, projektant ubioru / tkaniny, scenograf, typograf, architekt wnętrz, tatuażysta / tka, performer, animator kultury, filmowiec, projektant gier komputerowych, projektant szkła / ceramiki, projektant VR / AR, konserwator dzieł sztuki, kurator projektant biżuterii, rzeźbiarz, architekt³⁸.

W Polsce nie istnieje aktualny i kompletny rejestr zawodowy projektantów. Budowania bazy informacyjnej na gruncie designu podjęły się co prawda Stowarzyszenie Twórców Grafiki Użytkowej (STGU) oraz Instytut Wzornictwa Przemysłowego (IWP), jednak bazy danych tych stowarzyszeń nie są wyczerpujące³⁹. Spis STGU dostarcza ograniczonych informacji nt. oferty zrzeszonych w Stowarzyszeniu projektantów graficznych, studiów graficznych czy agencji reklamowych, baza IWP również nie uwzględnia wszystkich działających w kraju projektantów, brak w niej informacji o firmach projektowych oraz podziału na kategorie projektowania, w jakich działają poszczególne osoby.

Dane statystyczne GUS również należy uznać za wybiórcze. Fakt, iż dana firma wpisała w swojej działalności PKD 74.11.Z, oznaczające działalność w zakresie wzornictwa przemysłowego i projektowania mody, nie jest jednoznaczne z faktycznym wykonywaniem takich zadań. Dodatkowo

37 <https://formy.xyz/artykul/zawod-dizajner-od-plastyka-do-product-managera/> dr hab. Marek Adamczewski, „Zawód dizajner – od plastyka do product managera”, www.formy.xyz, [3.03.2025]

38 wyniki badania opublikowane częściowo w „Raport dotyczący oczekiwań mieszkańców miasta Katowice wobec założeń programowych Europejskiego Miasta Nauki Katowice 2024 w dziedzinie sztuk plastycznych i projektowych” str. 68 i n., lista zawodów przygotowana na podstawie Tabeli 14 zawartej w Raporcie <https://drive.google.com/file/d/1o6wS9Pm53Mt5i-bC43GqEaCHWEQjgEIh/view>, [4.03.2025]

39 http://www.slownikprojektantow.pl/szukaj_wg_dziedziny [3.03.2025]

wielu projektantów wykonuje swoją pracę w oparciu o umowę zlecenia czy dzieło, czego baza GUS nie obejmuje.

Bardziej wyczerpującym źródłem informacji o aktywnych zawodowo designerach i firmach projektowych wydają się być serwisy typu Behance, gdzie projektanci prezentują swoje portfolio i nawiązują procesy współpracy. Niestety, serwisy te nie dostarczają danych pozwalających w pełni i rzetelnie wnioskować o ilości osób wykonujących ten zawód (szczególnie w danym regionie). Na potrzeby niniejszego opracowania podjęto zatem decyzję o przedstawieniu środowiska projektantów poprzez dokonanie eksperckiego wyboru i opisu postaci oraz studiów z branży projektowej aktywnych w województwie. Wyboru dokonano na podstawie kryterium różnorodnych obszarów aktywności, jakie pełnią projektanci, wyróżniających się w skali kraju realizacją, uzyskanych nagród i wyróżnień. Przedstawione studia i postaci projektantów wyznaczają w województwie trendy w projektowaniu, budują markę śląskiego projektowania, mają także wpływ na edukację w zawodzie projektanta. Opis wybranych postaci i studiów ma służyć ukazaniu zakresów zaangażowania śląskich projektantów i dawać przybliżony obraz całości.

W kontekście rosnącej urbanizacji i rozwoju miast aglomeracji górnośląskiej oraz dużych przestrzeni publicznych w województwie bardzo mocno rozwija się projektowanie inkluzywnych systemów wayfindingowych⁴⁰. Dwa bardzo doświadczone oraz wielokrotnie nagradzane studia projektowe w tym zakresie działają na Śląsku. Są to: TUKEJ wayfinding studio oraz Blank Studio. **TUKEJ wayfinding studio** z siedzibą w Katowicach, współtworzone jest przez Justynę Kucharczyk i Agnieszkę Nawrocką. Na stronie firmy znajdujemy następującą informację, będącą jednocześnie swego rodzaju mottem firmy: „Jesteśmy związani z ASP w Katowicach a łączy nas przyjaźń i podejście do projektowania i to, że lubimy Śląsk. Zajmujemy się głównie projektowaniem systemów informacji wizualnej i całościową identyfikacją. Ważni są dla nas ludzie, relacje i skuteczna komunikacja, kontekst społeczny, miejsca i tożsamości.”⁴¹. W portfolio TUKEJ możemy znaleźć realizacje dla tak prestiżowych instytucji jak m.in. Miejskiej Galerii Sztuki Współczesnej PLATO w Ostrawie, Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach czy systemu informacji dla Związku Transportu Miejskiego w Katowicach. Projektantki, tworzące to studio, zaprojektowały też system informacji dla lotniska w Pyrzowicach (wraz z Andrzejem Sobasiem). Tukey nagradzano m.in. takimi nagrodami: German Design Award 2025 w kategorii Excellent Communications Design, Śląska Rzecz 2020, Śląska Rzecz 2015 w kategorii grafika użytkowa.

Drugą firmą odnoszącą sukcesy w tym obszarze jest **Blank Studio**. Studio ma siedzibę w Tychach i projektuje wayfinding, wystawy, infografiki, branding oraz grafikę edytorską. Firma została nagrodzona na wielu międzynarodowych konkursach dizajnu (iF Design Award, European Design Award, German Design Award, Red Dot Design Award, Joseph Binder Award, Architizer A+ Award, SEGDA i wiele innych).

⁴⁰ Systemy informacyjne pomagają użytkownikom odnaleźć się w skomplikowanych przestrzeniach, co wpływa na ich komfort, redukcję stresu, sposób postrzegania i oceny danego miejsca. Często są także nośnikami tożsamości danego miejsca. Są one szczególnie istotne w takich przestrzeniach jak: centra handlowe, dworce kolejowe, lotniska, szpitale, instytucje publiczne, uczelnie wyższe, a także obiekty kulturalne.

⁴¹ <https://tukej.com/en/about-us/> dostęp 4.03.2025 r.

Podobna sytuacja dotyczy projektowania wystaw. Dzięki rozbudowanej infrastrukturze i dużej liczbie obiektów wystawienniczych w regionie organizowane są liczne wydarzenia z sektora wystawienniczego o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Dodatkowym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi tej branży jest obecność licznych instytucji kulturalnych i centrów nauki. Projektowanie wystaw wydaje się więc naturalną specjalizacją regionu.

Jednym z liderów w tym obszarze jest **Wzorro Design**, mające również w ofercie projektowanie przestrzeni, produktu, kreowanie wizerunku marki oraz zarządzanie designem. Studio zdobyło znaczącą pozycję w branży wystawienniczej dzięki tworzeniu przestrzeni wystawienniczych, które angażują odbiorcę i oferują mu wciągające doświadczenia, nie tylko wizualne. Projekty Wzorro Design wyznaczają trendy w wystawiennictwie i stanowią inspirację dla innych projektantów i firm. Grono klientów firmy stanowią renomowane w skali kraju instytucje takie jak: Zamek Królewski Wawel, Planetarium – Śląski Park Nauki, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Muzeum Narodowe w Krakowie i wiele innych.

W obszarze projektowania wystaw i przestrzeni wystawienniczych działa również mająca siedzibę w Katowicach **Pracownia Brokat**. Brokat zajmuje się również projektowaniem architektury, produktów i scenografii. Studio znane jest jednak przede wszystkim z nowatorskiego podejścia do wykorzystywania węgla, tradycyjnie kojarzonego z przemysłową przeszłością Śląska. Brokat traktuje węgiel jako materiał o artystycznej i projektowej wartości. Wykorzystuje go m.in. do tworzenia biżuterii, jak w kolekcji „Kawałek Śląska. Zawsze z Tobą”. To nowatorskie podejście do tradycyjnych śląskich zasobów ilustruje przemiany odbywające się w ostatnich latach na Śląsku jako województwa zdolnego do transformacji i rozwijającego potencjał branży kreatywnej.

Ambicją województwa jest „...zmiana profilu gospodarczego regionu, stopniowe zastępowanie tradycyjnych sektorów gospodarki, takich jak górnictwo i hutnictwo, nowymi przedsięwzięciami w sektorach bardziej produktywnych, innowacyjnych i zaawansowanych technologicznie”⁴². Region w swoich strategiach rozwojowych kładzie duży nacisk na rozwój nauki i technologii realizując wiele przedsięwzięć temu sprzyjających. Ofertę odpowiadającą na rosnące zapotrzebowanie w tych obszarach znajdujemy w studiach specjalizujących się w projektowaniu przemysłowym i innowacjach. Wśród nich można wyróżnić projektanta z Bytomia – Michała Latko, który od 2011 roku współpracuje z czołowymi polskimi biurami projektowymi, sięgając z nimi po prestiżowe nagrody, w tym po: The Red Dot Design Award, Design Management Europe Award, iF Product Design Award”. W bogatym portfolio studia **Michała Latko** znajdujemy m.in. projekt przyczepy do przewozu psów, realizowany dla firmy Metbox Kurpas SP.J. (zespół projektowy: Tenka + Latko, czyli Michał Latko, Jakub August, Natalia Kacprzyk, Łukasz Szczęsny, Natalia Pietruszewska-Golba, Arkadiusz Kandora), nagrodzony European Product Design Award 2021.

Współautorzy projektu przyczepy, czyli **Tenka Design Studio**, również odnoszą wielkie sukcesy. Współpracują z biznesem w obszarach projektowania produktu, strategii firm, audytów wzorniczych oraz doradztwa w zakresie wykorzystania środków unijnych. Firma zrealizowała ponad 50 audytów i strategii wzorniczych, w szczególności na terenie Polski Wschodniej. Założyciele

42 Program dla Śląska, stanowiący część Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

Tenki – Kuba August, Natalia Kacprzyk, Łukasz Szczęsny są jednocześnie twórcami marki Futuri skupiającej się na rozwiązaniach dla miast, związanych z: innowacjami społecznymi, partycypacją i zaangażowaniem obywatelskim, transformacją miast i przestrzeni publicznej, zrównoważonym rozwojem i ekologią, planowaniem i projektowaniem zorientowanym na człowieka. Jednym z wielu zrealizowanych przez Tenkę projektów było doprecyzowanie założeń i usług w rewitalizowanym budynku Muzeum Śląskiego.

Na rynku śląskim od wielu lat funkcjonuje także **Sokka Sp. z o.o.** To studio oferuje usługi projektowania przemysłowego, specjalizuje się w zrównoważonym rozwoju firm oraz doradztwie w zakresie pozyskiwania funduszy europejskich. Sokka była wielokrotnie nagradzana, m.in. nagrodami IF Design Award, Opus Design Award, Interior Automotive Design Award, Henkel Experimental Design Award, Stile Italiano Giovani Car Design Award, Ferrari „New concepts of the Myth”, czy Śląska Rzecz.

Założyciele Sokki założyli także startup o nazwie **Trashstock**, zajmujący się technologiami klimatycznymi, którego celem jest opracowanie platformy gospodarki o obiegu zamkniętym, narzędzi do optymalizacji efektywności wykorzystania zasobów, redukcji emisji gazów cieplarnianych i śledzenia cyklu życia produktu.

Warto także wymienić studio **Fuselab** (projektanci Piotr Pacałowski, Joanna Pastusińska, Karolina Hołdys), które oprócz oferty projektowania w duchu zrównoważonego rozwoju, specjalizuje się w innowacjach materiałowych.

Województwo śląskie od lat szczyty się również znaczącymi osiągnięciami projektantów graficznych. W raporcie przedstawiono zaledwie kilkoro projektantów, wybranych m.in. ze względu na osiągnięcia, ale także projekty sprzyjające promocji regionu. Jedną z nich jest **Zofia Oslislo-Piekarska** – projektantka specjalizująca się w projektowaniu książek, krojów pisma oraz wizualizacji danych. W swojej pracy doktorskiej pn. „Nowi Ślązacy. Miasto, dizajn, tożsamość” przedstawia ona nowy kontekst lokalnego dziedzictwa. Jest również popularyzatorką architektury modernistycznej Katowic, współautorką albumu „Katowicka Moderna 1927–1939” i spacerownika oraz uczestniczką typograficznych projektów badawczych: „The Insects Project: Problems of Diacritic Design for Central European Languages” oraz „Exploring Inclusive Approaches to Handwriting Instruction: A Case of the Polish Language” gdzie zajmowała się specyfiką języka polskiego. Zofia Oslislo-Piekarska wraz z prof. Irmą Koziną stanowiły zespół badawczy projektu Design Silesia, który zapoczątkował badania nad rozpoznaniem trendów i tendencji w rozwoju designu w województwie śląskim. Efektem tej współpracy była publikacja prof. Irmę Koziny pt. „Ikony dizajnu w województwie śląskim”.

Znaczącym portfolio może pochwalić się również inna projektantka graficzna, **Marta Gawin**, specjalizująca się w identyfikacji wizualnej, komunikacji, plakatach, wystawach, systemach znaków, projektowaniu książek. Stworzyła ona m.in. identyfikację wizualną prezentacji województwa śląskiego na Expo 2025 w Osace (projekt pn. „Melodie przyszłości”), czy identyfikację wizualną największego w Polsce festiwalu mikrowypaw Kierunek → Metropolia Górnośląsko-Zagłębiowska. Martę Gawin nagrodzono licznymi nagrodami, m.in.: The Most Beautiful Polish

Books, Śląska Rzecz, Polish Graphic Design Award, German Design Award, czy nagrodami Klubu Twórców Reklamy.

W opisie środowiska projektowego w województwie śląskim warto posłużyć się także innym kryterium, tj. analizą zgłoszeń do organizowanego przez Zamek Cieszyn konkursu Śląska Rzecz⁴³. Przegląd zgłoszeń z lat 2019–2024 pozwolił na wyłonienie projektantów, którzy co najmniej dwa razy zgłosili swoje dokonania do konkursu, co świadczy o ich stałej aktywności na śląskim rynku. Do tej grupy należą: Wojciech Kłapcia, projektant zatrudniony w firmie Pajak, specjalizujący się w projektowaniu sprzętu i odzieży sportowej, Katarzyna Wolny-Grządziel, Magdalena Nazarkiewicz, Tomasz Bierkowski, Marcin Wysocki specjalizujący się w projektowaniu książek, typografii, a także projektant ceramik, związany niegdyś z Porcelaną Śląską, obecnie mający własne studio i pracujący na ASP w Katowicach, Bogdan Kosak (Ceramika KOSAK).

Wśród najczęściej zgłaszających się do konkursy projektantów są także przedstawieni powyżej: Kuba August, Natalia Kacprzyk, Łukasz Szczęsny, Agata Gancarczyk (TENKA S.C), Michał Latko (Latko Design), Katarzyna Pełka-Bura, Marcin Krater, Natalia Jakóbiec, Marta Żmija (Wzorro Design), Justyna Kucharczyk, Agnieszka Nawrocka (Tukey), Zofia Oslisło-Piekarska, oraz Marta Gawin.

3.3. Ośrodki wspierające i promujące design

Jedynym centrum designu funkcjonującym na terenie województwa jest, założony w 2005 roku, **Zamek Cieszyn**. Pomimo, iż siedziba instytucji (Cieszyn) znajduje się poza centrum regionu, to instytucja została powołana, by promować design w całym województwie. W Cieszynie odbywają się cykliczne wystawy pn. Dizajn w przestrzeni publicznej, organizowany jest jedyny regionalny konkurs designu Śląska Rzecz, a także przegląd prac absolwentów szkół projektowych krajów Wyszehradu (Graduation Project). Zamek Cieszyn w ciągu 20 lat istnienia brał udział lub inicjował wiele projektów krajowych i międzynarodowych, organizował konferencje, szkolenia i warsztaty, tworząc wizerunek Śląska jako regionu świadomie wykorzystującego design. Zamek był również modelem dla tworzenia innych centrów designu w Polsce. Zamek jest również pomysłodawcą i organizatorem Szkoły Rzemiosł Cieszyn, która łączy świat tradycyjnego rzemiosła z sektorami kreatywnymi, wpływając na kształtowanie na Śląsku środowiska tzw. nowych rzemieślników⁴⁴.

W Katowicach ośrodkiem angażującym się w liczne inicjatywy mające na celu promocję branży kreatywnej jest **Akademia Sztuk Pięknych**. Poza działalnością edukacyjną, uczelnia regularnie organizuje wydarzenia, które sprzyjają rozumieniu roli designu w biznesie, inicjuje procesy współpracy w obszarze projektowania oraz podejmuje tematy ważne społecznie, takie jak inkluzywność, odpowiedzialność ekologiczna czy tożsamość kulturowa. ASP organizuje coroczną konferencję pn. Biznes x Design (BxD), której celem jest nawiązanie dialogu między projektantami, firmami oraz studentami. W edycji z 2024 roku, pod hasłem „Zrównoważona przyszłość”, poruszano aspekty projektowania dla lepszego jutra. Innym istotnym przedsięwzięciem jest „AGRAFA – Międzynarodowa konferencja projektowa i przegląd”, poświęcone projektowaniu

43 Więcej o konkursie na stronie 33 raportu

44 Więcej o instytucji: www.zamekcieszyn.pl

graficznemu i stanowiące forum do dyskusji, debat, prezentacji trendów. Akademia organizuje także konkursy i wystawy prezentujące osiągnięcia studentów i absolwentów, np. wystawę „Design 32”. „Książka dobrze zaprojektowana – zacznijmy od dzieci” to projekt kulturalny (biennale), który skupia grono twórców, wydawców i miłośników książek dla dzieci. Triennale Grafiki Polskiej i Międzynarodowe Triennale Rysunku Studenckiego to wydarzenia promujące grafikę i rysunek.

Od 2007 roku Akademia prowadzi galerię Rondo Sztuki, która zorganizowała ponad 200 wystaw z zakresu grafiki, fotografii, malarstwa, plakatu, designu i ilustracji książkowej, przyczyniając się do promocji branży kreatywnej na Śląsku. Na Akademii od 2023 r. funkcjonuje również Laboratorium Nowych Mediów – Tauron Lab, wyposażone w światowej klasy sprzęt studyjny oraz autorski instrument Tonarium, pozwalający na tworzenie i eksperymentowanie z dźwiękiem. Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach, angażując się w liczne projekty edukacyjne i kulturalne łączące design z biznesem oraz inicjując ważne dyskusje społeczne, stała się znaczącym, nie tylko dydaktycznym, ośrodkiem branży kreatywnej⁴⁵.

Przedsięwzięcia promujące design organizuje także **Katowice Miasto Ogrodów – Instytucja Kultury im. Krystyny Bochenek**. Celem KMO jest pełnienie funkcji zwornika pomiędzy środowiskami twórczymi, aktywistami miejskimi i organizacjami pozarządowymi działającymi w sferze kultury, odbiorcami dóbr kultury i środowiskiem międzynarodowym. W imieniu Miasta Katowice Miasto Ogrodów realizuje miejską politykę kulturalną organizując wiele znaczących wydarzeń i inicjatyw, np. OFF Festival, Tauron Nowa Muzyka czy Biuro Dźwięku oraz Dzielnica Brzmi Dobrze. Szczególnie cennym projektem KMO jest „Medialab” – laboratorium specjalizujące się w analizie i wizualizacji danych, służące badaniu miasta i tworzeniu nowych narracji dla Katowic przy wykorzystaniu sztuki, designu i nowych technologii⁴⁶.

Na terenie Bielska-Białej od roku 2008 działa **Fundacja Ludzie-Innowacje-Design**. Jej celem jest nie tylko promowanie wzornictwa przemysłowego oraz rozwiązań dla przestrzeni miejskiej, ale też wspieranie innowacji w gospodarce, szczególnie w kontekście małych i średnich przedsiębiorstw. Fundacja angażuje się w rozwój nowych technologii, wspiera badania naukowe oraz popularyzuje działania mające na celu wdrażanie designu w przedsiębiorstwach. Fundacja jest również organizatorem konkursu **Arting**⁴⁷.

Trzeba też wspomnieć, iż na terenie województwa istnieją organizacje, które zaangażowane są w procesy rewitalizacyjne oraz wspierają rozwój nie tylko designu, ale szerzej – przemysłów kreatywnych oraz procesów miejskich. Do tych organizacji należy m.in. Fundacja Giesche, założona w 2012 roku w Katowicach. Jej celem jest rewitalizacja dawnej Fabryki Porcelany i przekształcenie jej z przestrzeni przemysłowej na biurową, handlową i rozrywkową. Fundacja działa na rzecz przedsiębiorczości, innowacyjności i rozwoju regionalnego, organizuje m.in. wystawy wzornictwa przemysłowego, warsztaty I Love Design oraz Międzynarodowe Warsztaty Architektoniczne⁴⁸.

45 <https://asp.katowice.pl/>

46 <https://miasto-ogrodow.eu/>

47 <https://flid.pl/>

48 <https://fabryka-porcelany.pl/fundacja-giesche/>

Z kolei **Fundacja Colors of Silesia** skupia się na wspieraniu mikro i małych przedsiębiorstw działających w przemyśle kreatywnym ze szczególnym naciskiem na niezależną modę i design. Fundacja organizuje wydarzenia promujące twórczość projektantów, takie jak targi **SILESIA BAZAAR** oraz **Akademia Mody i Dizajnu**⁴⁹.

W ramach działań promujących ideę Europejskiego Miasta Nauki Katowice 2024 powstało miejsce dedykowane tej inicjatywie – **Kato Science Corner**, będące przestrzenią informacyjną, otwartą dla mieszkańców, w której odbywają się spotkania, wydarzenia, warsztaty. To tutaj mieści się **Metrolab GZM** – centrum kreatywnego podejścia do miasta i jego rozwoju. Metrolab GZM umożliwia aktywne uczestnictwo w projektowaniu zmian w miastach poprzez zgłaszanie pomysłów na zmiany, współtworzenie nowych usług oraz testowanie innowacyjnych rozwiązań. Koordynacją działań zajmuje się Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach, a w inicjatywę zaangażowane są uczelnie należące do Konsorcjum Akademickiego „Katowice – Miasto Nauki”⁵⁰.

Do zasobów regionu zaliczyć też trzeba organizacje, które w świadomy i konsekwentny sposób podejmują współpracę z projektantami i wdrażają dobrze zaprojektowane produkty, usługi i projekty graficzne. Wyłonienie takiej grupy przedsiębiorstw i organizacji, w tym ngo, instytucji kultury, a także samorządów, możliwe było ponownie na podstawie analizy zgłoszeń do konkursu Śląska Rzecz. Wielokrotne uczestnictwo tych samych firm, instytucji kultury i urzędów w konkursie pozwala na postawienie tezy o ich ugruntowanym przekonaniu co roli dobrego projektowania i konsekwencji w podejmowaniu współpracy z projektantami. Do takich organizacji należą między innymi: firmy: PSS Ewa Piątkowska-Pajak Pajak-Sport, Paged Meble, Marbet Sp. z o.o; instytucje kultury: Muzeum Miejskie w Tychach, Centrum Sztuki Współczesnej Kronika, a do samorządów Urząd Miasta Katowice. Dużą ilość zgłoszeń do konkursu kieruje również wiodąca śląska uczelnia projektowa, czyli ASP w Katowicach.

Wielokrotna obecność Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach w różnych rolach (instytucja projektowa, wydawnicza, wdrożeniowa) potwierdza i podkreśla jej istotną rolę w kształceniu kadr i inicjowaniu nowatorskich rozwiązań projektowych na Śląsku. Podobnie, regularne uczestnictwo takich instytucji kultury, jak Centrum Sztuki Współczesnej Kronika i Muzeum Miejskie w Tychach, pokazuje, że instytucje te aktywnie korzystają z pracy projektantów do realizacji swoich celów i podnoszenia jakości oferowanych usług. Firmy, które regularnie są doceniane za wzornictwo swoich produktów, takie jak PSS Ewa Piątkowska-Pajak Pajak-Sport czy Paged, są przykładem, że inwestycja w dobry design przyczynia się do budowania silnych i rozpoznawalnych marek i przekłada się na ich sukces komercyjny.

49 <https://www.facebook.com/colorsofsilesia/>

50 <https://katowice.eu/czas-wolny/europejskie-miasto-nauki/kato-science-corner>, <https://metropoliagzm.pl/metrolabgzm/>

Rozdział 4.

Wybrane przedsięwzięcia z zakresu designu realizowane w województwie śląskim

Wydarzenia promujące design i projektantów są w województwie śląskim od lat organizowane przez Akademię Sztuk Pięknych, Zamek Cieszyn, Miasto Ogrodów, a także Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego. Jednym z ważniejszych wyróżników śląskiego designu stało się projektowanie inkluzywne, z powodzeniem rozwijane m.in. dzięki wieloletniej przynależności Zamku Cieszyn oraz ASP Katowice do europejskiej platformy EIDD Design for All Europe⁵¹. Do ważnych dla województwa obszarów projektowania należy również zaliczyć design dla zrównoważonego rozwoju, projektowanie partycypacyjne, a w ostatnim czasie także projektowanie dla pokoju i design uwzględniający sztuczną inteligencję⁵². Design jako element tzw. przemysłów wschodzących, stał się częścią jednej z inteligentnych specjalizacji województwa.

W przeszłości duże, międzysektorowe projekty, jak Śląska Sieć na Rzecz Wzornictwa (lata 2005–2007), czy Design Silesia (2010–2012), łączyły środowiska projektantów, samorządów i przedsiębiorców, umożliwiały nawiązanie współpracy z ekspertami i partnerami z całej Europy, dzięki czemu dochodziło do przepływu wiedzy, idei i pomysłów. W roku 2009 przy Zamku Cieszyn powstał pierwszy w Polsce klaster designu., nie ma on jednak kontynuacji. W ostatnich latach brakuje projektów przekrojowych, łączących wokół designu przedstawicieli różnych środowisk. Potencjał designu jest w województwie promowany raczej przez poszczególne organizacje, czy też w ramach wydarzeń o charakterze festiwalowym, niż przez sieć powiązań.

Poniżej zaprezentowano wybór najważniejszych projektów i działań z ostatnich ośmiu lat, które uznano za przyczyniające się do zwiększania świadomości na temat roli designu. Dokonano eksperckiego wyboru wydarzeń, które do designu odwołują się wprost, a także wpisują się w szerszy kontekst powiązań z wartościami Nowego Europejskiego Bauhausu, ideą zielonej transformacji i inkluzywności. Przedstawione projekty i wydarzenia mają różnych koordynatorów, działających w pewnym rozproszeniu, tworzą one jednak dobre podłoże do dalszego rozwoju promowania i wdrażania designu w województwie.

4.1. Wybrane projekty

Design 4 Innovation (okres realizacji: lata 2017–2021) – projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Interreg Europa. Projekt był realizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego w konsorcjum z instytucjami i organizacjami z Polski, Malty, Litwy, Grecji, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii. Celem projektu było promowanie roli projektowania w procesie innowacji. Badano, jak projektowanie może wspierać rozwój nowych produktów, usług i rozwiązań, które odpowiadają na zmieniające się potrzeby społeczne i technologiczne. Zdefiniowano rolę projektowania w procesie innowacyjnym. W ramach projektu powstała m.in. mapa ekosystemu designu w województwie, a jednym z rezultatów projektu było powołanie Obserwatorium Designu⁵³.

51 EIDD Design for ALL Europe, <https://dfaeeurope.eu/>

52 Są to obszary projektowania mocno akcentowane w procesie kształcenia osób studenckich w ASP Katowice

53 Więcej o projekcie: <https://ris.slaskie.pl/pl/projekt-design-for-innovation-2017-2021.html>

Dobre Innowacje. Polska dostępna – dostępność do zaprojektowania (okres realizacji: lata 2019–2023) – projekt finansowany był ze środków EFS w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014–2020. Projekt realizowało Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Gospodarczych DELTA PARTNER (lider) oraz Zamek Cieszyn. Celem działania było zwiększenie ilości innowacji społecznych na terenie województwa poprzez wsparcie procesów ich inkubacji, m.in. dzięki wykorzystaniu metody design thinking. Program oferował wsparcie merytoryczne, organizacyjne, techniczne i finansowe dla 40 innowatorów. Działania miały na celu budowanie bardziej dostępnego i inkluzyjnego społeczeństwa oraz zmniejszenie wykluczenia społecznego i technologicznego⁵⁴.

PICOBELLO Piloting Collaborative ways to Better Living Locally (okres realizacji 2024–2028) projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach programu Interreg Europa. Celem PICOBELLO jest współtworzenie dobrych praktyk i wymiana wiedzy na temat wdrażania wartości Nowego Europejskiego Bauhausu w strategiach rozwoju regionalnego. PICOBELLO promuje tworzenie lepszych warunków życia poprzez wzmocnienie zielonej transformacji i współprojektowanie, które umożliwia sprawiedliwą integrację i rozwój. Liderem konsorcjum projektowego jest Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, partnerami instytucje z Grecji, Hiszpani, Finlandii, Łotwy i Francji⁵⁵.

Human Cities – SMOTIES (okres realizacji: lata 2020–2024) – projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach programu Kreatywna Europa. Jednym z partnerów projektu był Zamek Cieszyn. Celem było wsparcie małych społeczności zlokalizowanych w odległych i wyludnionych obszarach Europy, posiadających materialne oraz niematerialne dziedzictwo kulturowe zagrożone zapomnieniem. W ramach jego realizacji opracowano narzędzie pn. SMOTIES Toolbox, które ma pomagać zespołom kreatywnym i lokalnym interesariuszom w analizie wyzwań oraz w planowaniu rozwoju podobnych przestrzeni publicznych. Narzędzie to zostało rozwinięte poprzez prototypowanie i testowanie skuteczności w różnych lokalizacjach w Europie. Konsorcjum SMOTIES tworzyło 10 instytucji z Włoch, Wielkiej Brytanii, Austrii, Francji, Portugalii, Grecji, Słowenii, Estonii, Islandii i Polski. Obszarem polskiej interwencji była cieszyńska dzielnica Bobrek⁵⁶.

Szkoła Rzemiosł Cieszyn – inicjatywa Zamku Cieszyn, której celem jest zachowanie lokalnej tradycji rzemieślniczej, rozwój firm z sektora kreatywnego bazujących na rzemiośle i wspieranie środowiska tzw. nowych rzemieślników. Program łączy naukę tradycyjnych technik rzemieślniczych, m.in. plecionkarstwa, snycerstwa, koronczarstwa, rusznikarstwa, tkactwa i obróbki wełny, introligatorstwa, z wiedzą biznesową i marketingową. Pierwsza edycja (2023/2024) została sfinansowana w ramach projektu „Cieszyn – miasto samowystarczalne” z funduszy Norweskiego Mechanizmu Finansowego, a druga (2024/2025) jest dofinansowana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego⁵⁷.

54 www.dobreinnowacje.pl

55 <https://www.interregeurope.eu/picobello>

56 www.humancities.eu/smoties/.

57 <https://szkolarzemiosl.com/>

EDIDesK (okres realizacji: lata 2023–2026) – projekt realizowany ze środków Unii Europejskiej w ramach programu Earsmus+. Polskim partnerem projektu jest Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach. Celem jest promowanie w edukacji takich wartości, jak równość, różnorodność i inkluzja. Projekt stawia na rozwój sprawiedliwego i otwartego środowiska nauki, które odpowiada na potrzeby wszystkich studentów, niezależnie od ich pochodzenia, umiejętności czy doświadczeń. Wspiera edukację równościową poprzez dostęp do kształcenia, które respektuje prawa oraz indywidualne potrzeby. Konsorcjum projektu obejmuje uczelnie projektowe z Włoch, Słowacji, Hiszpanii, Austrii, Finlandii i Polski⁵⁸.

Od ekologicznego produktu po doświadczenie rozszerzonej rzeczywistości (okres realizacji: lata 2024–2026) – celem projektu jest wzmocnienie potencjału Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach w obszarach dotyczących badań naukowych i kształcenia, zgodnie z potrzebami cyfrowej i zielonej gospodarki. Projekt kładzie nacisk na wykorzystanie materiałów odnawialnych, recyklingowych, minimalizowanie odpadów oraz projektowanie rozwiązań z myślą o ponownym wykorzystaniu. Projekt współfinansowany w ramach programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 ze środków Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji⁵⁹.

4.2. Wybrane konkursy, przeglądy, wydarzenia

Śląska Rzecz – regionalny konkurs doceniający wysoką jakość wzorniczą oraz funkcjonalne i innowacyjne rozwiązania projektowe, wdrożone w województwach śląskim oraz opolskim. Pomysłodawcą i głównym organizatorem konkursu jest Zamek Cieszyn, a pierwsza edycja odbyła się w 2006 roku. W konkursie mogą uczestniczyć firmy, instytucje, organizacje oraz projektanci, zgłaszając projekty w czterech kategoriach konkursowych: produkt, grafika użytkowa, usługa oraz wystawiennictwo. Konkurs podkreśla znaczenie projektowania jako narzędzia wpływającego na konkurencyjność śląskich firm i organizacji. Pozwala także na obserwację trendów i zmieniającej się roli projektowania. Każdej edycji towarzyszy wystawa prezentująca nagrodzone i nominowane projekty. Do roku 2020 laureatów konkursu prezentowano na stałej wystawie na Zamku Cieszyn⁶⁰.

Projekt Arting to jeden z pierwszych na Śląsku konkursów wzornictwa przemysłowego, organizowany z przerwami od 1994 r. w Bielsku – Białej, początkowo przez Galerię Bielską BWA, obecnie przez Fundację Ludzie-Innowacje-Design. Konkurs koncentruje się na problematyce projektowania zrównoważonego, a poszczególne edycje podejmują tematy związane z równowagą między technologią a naturą, kulturą a gospodarką, zyskiem a zdrowiem, potrzebą a konsumpcją, informacją a wolnością. Edycja 2024 odbyła się pod hasłem „miasto szczęśliwe”. Konkurs jest skierowany do projektantów, architektów, studentów i absolwentów kierunków projektowych, a także przedsiębiorców i firm zainteresowanych wdrażaniem innowacyjnych rozwiązań⁶¹.

⁵⁸ www.edideskproject.com

⁵⁹ <https://asp.katowice.pl/uczelnia/projekty/od-ekologicznego-produktu-po-doswiadczenie-rozszerzonej-rzeczywistosci>

⁶⁰ www.zamekcieszyn.pl

⁶¹ www.projektarting.pl

Design 32 – Najlepsze dyplomy projektowe publicznych uczelni artystycznych – organizowany od 2010 roku konkurs wyłania najciekawsze prace młodych projektantów z ośmiu polskich Akademii Sztuk Pięknych. Wydarzenie ukazuje różnorodność myśli projektowej, trendy oraz specyficzny język młodego designu. Konkurs prezentuje aktualne kierunki projektowania, koncepcje i osobowości twórców. Organizatorem jest Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach. Konkursowi towarzyszy wystawa prezentowana w Rondzie Sztuki, galerii ASP w Katowicach⁶².

AGRAFA to przegląd projektów graficznych o międzynarodowym zasięgu, organizowany przez Akademię Sztuk Pięknych w Katowicach. Skierowany jest do studentów i młodych projektantów, promuje innowacyjne podejście do projektowania graficznego, komunikacji wizualnej oraz user experience. W ramach AGRAFY prezentowane są najlepsze prace z zakresu grafiki użytkowej, typografii, ilustracji, projektowania interfejsów i identyfikacji wizualnych. Przegląd odbywa się cyklicznie od 2004 roku, towarzyszy mu konferencja oraz wystawa finalistów. AGRAFA jest uznawana za jedno z najważniejszych wydarzeń w polskim designie graficznym⁶³.

Graduation Projects to organizowany przez Zamek Cieszyn doroczny przegląd i wystawa prac dyplomowych absolwentów kierunków projektowych z krajów Grupy Wyszehradzkiej. Dyplomy są oceniane w dwóch kategoriach: grafiki użytkowej oraz wzornictwa przemysłowego. Inicjatywa sięga 2002 roku. Pierwszym organizatorem Graduation Projects był kwartalnik 2+3d, od 2006 roku dołączył Zamek Cieszyn. W 2010 roku, dzięki partnerstwu z instytucjami z Czech, Słowacji i Węgier, przegląd zyskał charakter międzynarodowy⁶⁴.

4 Design Days to jedno z największych wydarzeń w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej poświęconych architekturze, wzornictwu i nieruchomościom. Odbywa się co roku w Katowicach i gromadzi architektów, projektantów, deweloperów, inwestorów oraz producentów związanych z branżą designu. Wydarzenie obejmuje panele dyskusyjne, wykłady, wystawy i prezentacje innowacyjnych rozwiązań, a także spotkania networkingowe. Uczestnicy mogą zapoznać się z najnowszymi trendami w architekturze, urbanistyce i wzornictwie użytkowym oraz wymieniać doświadczenia z ekspertami z całego świata. Pierwsza edycja 4 Design Days odbyła się w 2016 roku. Organizatorem wydarzenia jest Grupa PTWP (Polskie Towarzystwo Wspierania Przedsiębiorczości)⁶⁵.

WUD Silesia (World Usability Day Silesia) to śląska edycja Światowego Dnia Użyteczności (World Usability Day, WUD) – międzynarodowego wydarzenia poświęconego tematyce UX (User Experience), projektowaniu zorientowanemu na użytkowników, dostępności i użyteczności technologii. Wydarzenie organizowane jest od 2010 roku w Katowicach, obejmuje prelekcje, warsztaty i panele dyskusyjne, a każdy rok ma przewodni temat, zgodny z globalnymi trendami w UX i designie. W 2024 roku wydarzenie przybrało formę festiwalu. Organizatorem WUD Silesia jest Fundacja WUD Silesia z Katowic⁶⁶.

62 www.asp.katowice.pl

63 Jw.

64 www.graduationprojects.eu

65 www.4dd.pl

66 www.wudsilesia.pl

Rozdział 5.

**Diagnoza stanu designu
w województwie śląskim**

5.1. Metodyka badań

W celu zdiagnozowania stanu designu w województwie śląskim, w roku 2024 Obserwatorium Designu przeprowadziło badania empiryczne. Postawiony problem badawczy dotyczył sposobu, w jaki poprzez design i działalność śląskich projektantów można stymulować rozwój społeczno-gospodarczy województwa śląskiego.

Cele badań:

- rozpoznanie oraz monitorowanie zaangażowania śląskich projektantów w innowacyjne procesy na terenie województwa śląskiego,
- rozpoznanie postaw i wyborów śląskich projektantów w odniesieniu do zakładania firm projektowych na Śląsku,
- rozpoznanie uwarunkowań oraz barier wykorzystywania designu przez podmioty gospodarcze i instytucje publiczne na Śląsku,
- rozpoznanie głównych motywów podejmowania współpracy przez podmioty publiczne oraz przedsiębiorców z projektantami,
- rozpoznanie metod i narzędzi projektowania, po które najczęściej sięgają projektanci na Śląsku,
- rozpoznanie oraz monitorowanie trendów związanych z wykorzystywaniem designu na świecie.

Zakres badań:

Podmiotowy:

- Projektanci (badani przez Zamek Cieszyn);
- Instytucje publiczne: urzędy (JST) i instytucje kultury (badani przez Katowice Miasto Ogrodów);
- Podmioty gospodarcze – osoby zarządzające podmiotami gospodarczymi (badani przez Akademię WSB).

Przedmiotowy:

- Design jako siła napędowa rozwoju społeczno-gospodarczego województwa śląskiego;
- Relacje i zależności występujące na linii projektant – instytucja publiczna oraz projektant – podmiot gospodarczy.

Przestrzenny: województwo śląskie (region)

Czasowy: rok 2024

Punktem wyjścia do przygotowania badania była analiza desk research dotycząca problematyki rozwoju sektora przemysłów kreatywnych, a w szczególności designu w województwie śląskim.

Obejmowała ona zarówno badania literaturowe, jak też analizę danych wtórnych zebranych z różnych źródeł np. raportów z wcześniejszych badań, raportów dotyczących stanu designu w innych krajach (m.in. przeprowadzonych przez Design Council), zawartości baz danych i stron internetowych, m.in. uczelni wyższych, studiów projektowych. Założenia dotyczące badania prezentowano m.in. na konferencji otwierającej projekt w 2023r., a następnie konsultowano je indywidualnie m.in. z przedstawicielami Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach. Prowadzono również obserwacje uczestniczące dotyczące m.in. międzynarodowych trendów w rozwoju designu (wizyta studyjna w Eindhoven w 2024 r.).

W kolejnym kroku każda z instytucji tworzących konsorcjum przeprowadziła badania wśród wcześniej określonej grupy respondentów.

Poniżej przedstawione opisy wyników badań trzech sektorów – projektantów, przedsiębiorców oraz administracji samorządowej i instytucji kultury, są wersjami skróconymi. Pełniejsze i bardziej szczegółowe analizy wyników badań zawarto w załącznikach do raportu (załącznik nr 1, 2, 3).

5.2. Wyniki badań trzech grup interesariuszy

5.2.1. Wyniki badań projektantów

Badanie środowiska projektantów zostało przeprowadzone przez regionalne centrum designu Zamek Cieszyn. Badanie miało charakter jakościowy, a jego celem było poznanie i ocena sytuacji zawodowej projektantów na Śląsku, ich zaangażowania w procesy innowacyjne oraz charakteru współpracy, jaką podejmują w regionie.

Od czerwca do lipca 2024 roku przeprowadzono badanie ankietowe metodą CAWI, skierowane do wybranej w wyniku doboru celowego grupy 33 respondentów. Respondenci reprezentowali środowisko śląskich projektantów, wśród których były osoby: prowadzące własną działalność gospodarczą, przedstawiciele studiów projektowych, osoby zatrudnione w organizacjach na podstawie umowy o pracę oraz nauczyciele akademicy. Kluczowym kryterium udziału w badaniu było ulokowanie działalności projektowej na terenie województwa śląskiego. Kolejnymi były: aktywna, często wieloletnia współpraca z Zamkiem Cieszyn, uczestnictwo w konkursie Śląska Rzecz lub innych wydarzeniach promujących design w województwie, a także różnorodność obszarów projektowania, w które zaangażowani są respondenci.

Grupa respondentów badania ankietowego składała się głównie z kobiet (55%) w wieku 36–50 lat (67%), większość z nich posiada wyższe wykształcenie artystyczne i ukończyła wydział projektowy (67%), przy czym dominowali absolwenci Akademii Sztuk Pięknych w Katowicach (64%). Prawie połowa badanych posiada ponad 15 lat doświadczenia zawodowego (48%) i prowadzi własne biuro projektowe (76%). Głównym miejscem prowadzenia działalności gospodarczej są Katowice (36%).

Kolejnym etapem badania, realizowanym w terminie 10 sierpnia do 30 września 2024 r., było przeprowadzenie 10 indywidualnych wywiadów pogłębionych, mających na celu zebranie opinii

projektantów na temat kondycji i wyzwań związanych z rozwojem designu w województwie śląskim. Dobór uczestników wywiadów odbył się na podstawie eksperckiej analizy obszarów aktywności zawodowej, specjalizacji projektantów (od projektowania produktu, graficznego, wystawiennictwa czy usług) i ich aktywności oraz dorobku, w tym uzyskanych nagród. Wybrani respondenci aktywnie współpracują ze śląskimi firmami, organizacjami, instytucjami oraz posiadają ugruntowaną pozycję na rynku projektowym.

W prezentacji wyników badań pogrupowano główne wątki tematyczne, łącząc opisy analizy wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębianych.

Wybór województwa śląskiego jako miejsca pracy

Decyzja podejmowana przez respondentów o podjęciu pracy zawodowej w branży projektowej w województwie śląskim jest przez respondentów najczęściej motywowana czynnikami osobistymi (48%), które obejmują zarówno więzi rodzinne, jak i komfort życia w znanym otoczeniu. Kolejnym kluczowym powodem jest możliwość łączenia działalności projektowej, naukowej i artystycznej w jednym miejscu (45%). Wynika to z faktu, że region oferuje dostęp do instytucji akademickich i kulturalnych, a także stosunkowo bogate środowisko twórcze. Dla 42% respondentów istotne są również warunki mieszkaniowe, w tym dostępność mieszkań i ich ceny, a dla 36% – jakość życia w regionie, odnosząca się m.in. do infrastruktury miejskiej, zaplecza kulturalnego oraz atrakcyjności środowiska naturalnego.

Zaangażowanie projektantów w realizację projektów

W ciągu ostatnich trzech lat większość projektantów (61%) brała udział w realizacji od 1 do 5 projektów na terenie województwa śląskiego. Realizację projektów poza regionem (w kraju) zadeklarowała podobna grupa respondentów (45%), przy czym znaczący odsetek badanych (30%) zrealizował 6 i więcej projektów. Wskazuje to na większą aktywność projektantów poza województwem. Na arenie międzynarodowej sytuacja wygląda odmiennie – większość respondentów (52%) realizowała 1–5 projektów o charakterze międzynarodowym, ale aż 42% nie zrealizowało żadnych, co może wskazywać na ograniczone możliwości zagranicznej aktywności śląskich projektantów.

Badanie wykazało różnorodność zamówień realizowanych przez respondentów, od projektowania graficznego po bardziej niszowe obszary, takie jak ceramika czy projektowanie przestrzenne. Najwięcej badanych zajmuje się projektowaniem graficznym (55%), 48% projektowaniem produktu, 27% badanych wskazało na projektowanie systemów informacji wizualnej, wystawiennicze i stoiska reklamowe, a 21% na projektowanie usług. Potwierdza to fakt większej specjalizacji regionu w obszarze projektowania graficznego, wskazuje także na rosnącą świadomość wagi service design, w którym specjalizuje się już prawie ¼ respondentów.

Główne grupy klientów i struktura rynku

Najliczniejszą grupę klientów, z jakimi współpracują śląscy projektanci, stanowią przedsiębiorcy i firmy komercyjne (48%), przy czym dominują małe przedsiębiorstwa (55%). Wynika to z charakterystyki lokalnego rynku, gdzie duże firmy często korzystają z usług agencji projektowych spoza regionu, a mniejsze podmioty mają ograniczone budżety na design. Trzeba podkreślić, że

istotną grupę klientów dla śląskich projektantów stanowią również instytucje kultury (33%), co sugeruje, że sektor publiczny i kulturalny odgrywa istotną rolę w utrzymaniu i rozwoju rynku projektowego na Śląsku.

Respondentów zapytano także, w jaki sposób najczęściej nawiązują współpracę z potencjalnym klientem. Największy odsetek (79%) wskazał, że klienci sami zgłaszają się z propozycją współpracy, co może potwierdzać fakt rozpoznawalności respondentów na rynku. Respondenci, którzy aktywnie szukają zleceń związanych z projektowaniem stanowią 21%, podobna ilość składa oferty do Bazy Konkurencyjności. Tylko 18% badanych wskazało, iż posiada stałe relacje z klientami.

Ocena innowacyjności i trendów w projektowaniu w województwie śląskim

Rozwój i innowacje w designie oceniane były przez respondentów różnie w zależności od obszaru projektowania. Za najbardziej rozwiniętą dziedzinę projektowania w województwie śląskim uznano projektowanie dla medycyny, co wynika m.in. z dobrej współpracy ze specjalizującymi się w tym zakresie instytucjami (m.in. Politechnika Śląska, klaster medyczny, Śląskie Centrum Chorób Serca). Do wyróżników i silnych stron śląskiego projektowania należą też w opinii respondentów działania związane z informacją wizualną, projektowaniem przestrzeni oraz wystawiennictwem. Wzornictwo przemysłowe oceniano jako mniej rozwinięte, co może wynikać z mniejszej oferty edukacyjnej w tym zakresie.

Cytat z wywiadu: „(...) najczęściej spotykanymi projektami (...) to projektowanie takiej informacji wizualnej, przestrzennej (...), no a druga część to wystawiennictwo”. „(...) wzornictwo przemysłowe (...) bardzo nam niestety kuleje”.

Innowacyjność śląskiego projektowania dotyczy w opiniach respondentów stosowania metod service design i design thinking, szczególnie w instytucjach publicznych i kulturalnych. Coraz większą rolę odgrywa UX design oraz projektowanie produktów cyfrowych, były one wskazywane jako jedne z dynamicznie rozwijających się obszarów. Ważnym trendem zauważonym przez respondentów jest również zrównoważony rozwój i projektowanie ekologiczne, choć wciąż wymaga ono większej świadomości klientów oraz zewnętrznego wsparcia finansowego.

Najczęściej realizowane projekty i specjalizacje projektantów

Respondenci uważają, że śląscy projektanci nie wykazują jednej, wyróżniającej na tle innych regionów, specjalizacji, chociaż w wywiadach pogłębionych powtarza się obserwacja dotycząca mocnego projektowania graficznego oraz projektowania dla branży meblarskiej. Jest to spójne z wynikami badań ankietowych – najczęściej wymienianymi przez respondentów obszarami aktywności projektowej były projekty grafiki użytkowej (55%) oraz projektowanie produktów (48%). Wśród projektów graficznych dominują identyfikacja wizualna (70%) oraz komunikacja wizualna (42%). Wśród śląskich projektantów rozwija się także umiejętność projektowania gier. W projektowaniu produktów najczęściej projektowane są meble i wyposażenie wnętrz (po 45%), co potwierdza, że zarówno produkcja mebli, jak i sektor wnętrzarski odgrywają istotną rolę na śląskim rynku. Ważną niszą jest projektowanie dla medycyny oraz projektowanie inkuzywne.

Za cechę charakterystyczną uznano także interdyscyplinarność różnych działań projektowych. Wskazuje to na różnorodność kompetencji projektantów oraz umiejętność zespołowego wypracowywania rozwiązań.

Największe trudności w pracy projektantów

Do największych trudności we współpracy z klientami zaliczono zbyt niskie budżety przeznaczane przez nich na usługi projektowe (79%), co ogranicza możliwość realizacji kompleksowych projektów. Inne problemy to brak świadomości klientów dotyczącej procesu projektowego (45%), niezrozumienie roli projektanta (39%), trudności w pozyskaniu klientów (27%) oraz zbyt duże oczekiwania dotyczące obniżenia kosztów usług (24%).

Bariery i wyzwania w prowadzeniu działalności projektowej

Respondenci wskazali na szereg barier, które utrudniają rozwój branży projektowej w regionie. Jednym z największych problemów jest brak instytucji wspierających rozwój designu. Podkreślano brak jednego silnego ośrodka designu, który mógłby aktywnie integrować środowisko projektantów i tworzyć warunki do współpracy. Województwo śląskie bywa postrzegane jako mało innowacyjne w kontekście projektowania, co utrudnia jego promocję na rynku krajowym i międzynarodowym.

Istotnym ograniczeniem jest również w opinii respondentów niska świadomość lokalnych klientów na temat znaczenia designu oraz jego wpływu na wartość produktów i usług. Wiele firm nie dostrzega potencjału, jaki niesie współpraca z projektantami, a ograniczone budżety dodatkowo zmniejszają możliwości realizacji ambitnych projektów. Brak wystarczających środków finansowych w firmach na usługi projektowe oraz niskie budżety lokalnych klientów sprawiają, że projektanci często muszą szukać zleceń poza regionem.

Dodatkowe trudności to niedostateczne wsparcie dla przedsiębiorców – ograniczona liczba grantów, niskie dofinansowanie projektów oraz wysokie koszty działalności. Problemy administracyjne, w tym upolitycznienie instytucji, niedofinansowanie kultury i trudności transportowe, również stanowią istotne bariery. Ponadto, projektanci zmagają się z dużą konkurencją oraz niską jakością części usług dostępnych w regionie. Mała różnorodność firm współpracujących z projektantami wzornictwa przemysłowego sprawia, że oferta rynkowa jest ograniczona.

Ograniczenia i wyzwania w rozwoju designu

Brak wystarczających środków finansowych oraz ograniczona infrastruktura wspierająca projektowanie to główne przeszkody w rozwoju branży. Coraz mniejsza ilość fabryk i zakładów przemysłowych, niewielka liczba dużych firm inwestujących w design oraz brak współpracy międzysektorowej utrudniają rozwój designu w województwie śląskim. Młodzi projektanci napotykają dodatkowe trudności w rozpoczęciu działalności ze względu na brak wsparcia dla startupów oraz ograniczone możliwości zdobycia doświadczenia.

Respondenci wskazali także na ciągły brak świadomości klientów, co skutecznie ogranicza pola współdziałania:

Cytat z wywiadu: „(...) może to jest brak świadomości, jak wygląda praca projektanta, co ona tak naprawdę daje i co może dać firmie”.

W opinii respondentów województwo potrzebuje lepszej integracji działań oraz wsparcia instytucjonalnego, aby w pełni wykorzystać potencjał lokalnych projektantów. Kluczowym wskazywanym elementem, który wymaga moderowania i wspierania, jest współpraca pomiędzy przemysłem, uczelniami i instytucjami publicznymi, a także rozwój nowoczesnych technologii i cyfryzacja branży.

Podsumowanie

Z badania przeprowadzonego w środowisku projektantów wynika, że województwo śląskie ma solidne podstawy do dalszego rozwoju branży projektowej, ale wymaga skoordynowanych działań na różnych poziomach. Niezbędne są regionalne programy wsparcia wspierające design, integracja środowiska projektowego, stworzenie silnego ośrodka promocji designu, wsparcie finansowe dla młodych projektantów oraz edukacja klientów na temat wartości projektowania. Współpraca międzysektorowa oraz silniejsze powiązania z rynkiem międzynarodowym mogą pomóc regionowi w zwiększeniu konkurencyjności i rozwoju śląskiego projektowania, a co za tym idzie regionalnych organizacji.

Do podsumowania wyników badań ankietowych oraz wywiadów pogłębionych przeprowadzonych w grupie projektantów, warto dodać krótkie podsumowanie panelu dyskusyjnego, który odbył się na Zamku Cieszyn w dniu 24 stycznia 2025⁶⁷. Wzięli w nim udział projektanci i przedstawiciele biznesu (siedem osób, w tym dwoje projektantów), co pozwoliło skonfrontować dwie perspektywy i wzajemne oczekiwania tych środowisk. Dyskusja panelowa potwierdziła odczucie zleceniodawców, że projektanci wnoszą do firm unikalne połączenie kreatywności i analityki, oferując świeże spojrzenie na problemy i procesy biznesowe. Zgodzono się, że projektowanie to nie tylko tworzenie formy, ale przede wszystkim budowanie procesów, które realnie wpływają na funkcjonowanie całego przedsiębiorstwa. Dobrze prowadzony projekt wymaga zaangażowania zarządu jako jego sponsora – szczególnie istotna jest tu bieżąca kontrola kosztów, terminów i złożoności procesów. Bliska współpraca projektanta z zarządem sprzyja transparentności i skuteczniejszemu podejmowaniu decyzji.

Ważną informacją wyartykułowaną w toku panelu była potrzeba obecności w procesach projektowych tzw. design managera – osoby odpowiedzialnej za zarządzanie projektem, kontrolę budżetu i skracanie cyklu prototypowania. Podkreślono również znaczenie wspólnego celu i wartości w relacji między zespołem projektowym a firmą, co przekłada się na realną wartość dodaną.

67 Spotkanie „Design na granicy. Budowanie wartości firm przy udziale projektantów” odbyło się w ramach aktywności Obserwatorium Designu i zgromadziło zarówno projektantów, jak i przedsiębiorców, studentów kierunków projektowych oraz przedstawicieli administracji samorządowej.

Wnioski z panelu można podsumować w następujący sposób:

- **Konieczność wzmocnienia roli projektanta jako partnera biznesowego** – projektant powinien być przygotowany merytorycznie, znać wartość swojej pracy, umieć ją wycenić i komunikować, a także posiadać kompetencje z zakresu negocjacji i sprzedaży.
- **Projektowanie powinno być rozumiane jako inwestycja, nie koszt** – należy projektować rozwiązania wykonalne i przekonujące dla biznesu – z mierzalnym zwrotem z inwestycji (ROI), zarówno finansowym, jak i wizerunkowym czy procesowym.
- **Konieczność ułatwienia języka komunikacji i dostępu do środków publicznych** – wskazano na trudny, hermetyczny język dokumentów o dostępnych funduszach – potrzebne są uproszczenia i jasne komunikaty, zwłaszcza dla mikroprzedsiębiorstw i osób z sektora kreatywnego.
- **Systemowe wsparcie współpracy z projektantami** – dużą potrzebą jest utworzenie punktów doradztwa (np. w Funduszu Górnośląskim) typu „design assistance”, które pomagałyby firmom w nawiązaniu współpracy z projektantami.
- **Potrzeba tworzenia zachęt finansowych w programach wsparcia rozwoju designu** – propozycja wdrożenia dwuetapowego finansowania: najpierw wsparcie na strategię wzorniczą, następnie na wdrożenie – z dodatkowymi punktami za współpracę z projektantem.
- **Potrzeba finansowania zaawansowanych startupów** – brakuje środków na rozwój start-upów i innowacyjnych projektów (np. „Say me”) – konieczne jest stworzenie mechanizmów wsparcia dla startupów z sektora kreatywnego na Śląsku.
- **Potrzeba tworzenia długoterminowych strategii rozwoju designu** – konieczne jest tworzenie w województwie strategii wsparcia przedsiębiorców, samorządów, organizacji oraz projektantów poprzez ośrodki designu.

5.2.2. Wyniki badań przedsiębiorców

Badanie służące ocenie wybranych obszarów i aspektów współpracy przedsiębiorców z usługodawcami z branży designu, w tym projektantami indywidualnymi oraz firmami projektowymi zostało zrealizowane w podejściu jakościowym.

Badania empiryczne na potrzeby raportu przeprowadzono w dwóch etapach.

W pierwszej kolejności zrealizowano badanie ankietowe online prowadzone techniką CAWI (czerwiec – grudzień 2025) służące zebraniu opinii respondentów (menedżerów reprezentujących badane przedsiębiorstwa) dotyczące współpracy przedsiębiorców z usługodawcami z branży designu.

Następnie zorganizowany został zogniskowany wywiad grupowy online (luty 2025), którego celem była weryfikacja i ocena wyników badania ankietowego w kontekście problemów stanowiących przedmiot zainteresowania Regionalnego Obserwatorium Designu.

Grupą docelową badania ankietowego byli przedsiębiorcy reprezentujący sektor przemysłowy i usługowy, działający na terenie województwa śląskiego i korzystający z usług projektantów lub firm projektowych funkcjonujących na terenie województwa śląskiego. W badaniu ankietowym próba badawcza wyniosła 50 przedsiębiorstw, reprezentujących co najmniej pięć różnych sektorów gospodarki, w tym 15 przedsiębiorców reprezentujących sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP). Z kolei do udziału w badaniu prowadzonym w formie zogniskowanego wywiadu grupowego zaproszono 11 przedsiębiorstw korzystających z usług projektantów lub firm projektowych funkcjonujących na terenie województwa śląskiego. W przypadku obu badań dobór próby przeprowadzono metodą kuli śnieżnej.

Warunki współpracy badanych firm z usługobiorcami z branży designu

Wyniki badania ankietowego potwierdziły prawidłowy dobór próby: 3/4 respondentów współpracuje z więcej niż jednym projektantem/firmą projektową od przynajmniej 2 lat; zlecenia dla projektantów są różnicowane w zależności od kompetencji i specjalizacji usługodawców. Różnicowane są także zasady współpracy z projektantami, choć najczęściej respondenci wskazują jednak na stałą współpracę z projektantem lub firmą projektową. Najczęstszą formą współpracy jest umowa zlecenie/dzielo z projektantem lub umowa B2B. Intensywność współpracy zależy przede wszystkim od realizowanych projektów i aktualnych potrzeb biznesowych. Kryterium merytorycznym wyboru projektanta lub firmy projektowej jest najczęściej: doświadczenie (60% respondentów) oraz referencje i rekomendacje (40% respondentów). Dodatkowo wskazywane są: rzetelność wykonania, efektywność kosztowa, renoma i reputacja, jednakże przedsiębiorcy kierują się przede wszystkim rzeczywistym doświadczeniem w świadczeniu przez projektanta czy firmę projektową określonych rodzajów usług z branży designu. Uczestnicy wywiadu, podobnie jak respondenci badania ankietowego mogą wykazać się szeroką wiedzą na temat wykorzystania usług projektantów w rozwoju biznesu. Badania dowodzą, iż respondenci posiadają relatywnie dobre rozpoznanie branży usług projektowania oraz pozytywny stosunek do korzystania z tych usług.

Obszary współpracy przedsiębiorców z usługobiorcami z branży designu

Badani przedsiębiorcy najczęściej zlecają usługi projektowania w trzech obszarach: 1) marketing, reklama, promocja; 2) projektowanie i rozwój produktów oraz usług; 3) projekty B+R oraz innowacyjne. Usługi te mieszczą się zatem w standardowej ofercie projektantów obejmującej m.in. wzornictwo przemysłowe i projektowanie graficzne, służącej rozwiązywaniu problemów bieżącej działalności firmy, ale zarazem, choć jeszcze w niewielkim zakresie, będących elementem innowacyjnych zmian w przedsiębiorstwach, co pozwala bezpośrednio łączyć te usługi z dążeniem przedsiębiorstw do wzrostu konkurencyjności rynkowej.

Uczestnicy wywiadu podkreślali, że bardziej doświadczone w korzystaniu z usług projektowych firmy świadomie angażują usługodawców z uwagi na ich specjalizację w takich obszarach jak np. projektowanie produktów i usług, projektowanie procesów i projektowanie systemów. Dla takich przedsiębiorców zaangażowanie projektanta przynosi korzyść biznesową np. wpływa na wzrost konkurencyjności.

Cytat z wywiadu: (...) dla przedsiębiorcy projektanci budują przewagę konkurencyjną, bo wyprzedzają zamówienie klienta (...) nawet jeżeli przedsiębiorca dużo inwestuje w projektantów, to wie, że dzięki nim buduje tą przewagę konkurencyjną i w związku z tym ma ten zwrot.

Biorąc pod uwagę, że liczba przedsiębiorców wskazujących na ten aspekt jest stosunkowo niewielka, istotne znaczenie powinno mieć podnoszenie świadomości przedsiębiorców o potencjale, jaki niosą usługi projektowania w zakresie rozwiązywania problemów operacyjnych biznesu oraz realizacji wyzwań rozwojowych związanych np. z innowacjami.

Korzystanie z usług projektowania przyczynia się w badanych firmach przede wszystkim do: dostosowania istniejącego produktu / usługi do potrzeb konkretnego klienta / segmentu rynku; wzmocnienia komunikacji marketingowej z rynkiem, kreowania nowego produktu / usługi oraz projektowania kanałów dystrybucji produktów i usług. Niektórzy respondenci podkreślają również, że współpraca z projektantami i firmami projektowymi pozwala im oferować na rynku produkty / usługi bardziej ekologiczne i zrównoważone. Potwierdza to, iż usługi projektowania mogą być impulsem do tworzenia bardziej zrównoważonej oferty przedsiębiorców na rynku i są to działania o dużym potencjale rozwojowym. Można zatem stwierdzić, iż te usługi projektowe dotyczą zarówno tradycyjnych, jak też innowacyjnych, w tym zrównoważonych obszarów współpracy przedsiębiorców i usługodawców z branży designu, a coraz większego znaczenia nabiera nowoczesne i kreatywne podejście, ukierunkowane na optymalizację procesów i produktów (usług) oraz dostosowanie się przedsiębiorstw do zmieniających się warunków rynkowych. Coraz częściej usługodawcy z branży designu wspierają także procesy zmian organizacyjnych w przedsiębiorstwach m.in. poprzez projektowanie nowych rozwiązań w zarządzaniu projektami, zasobami ludzkimi, jakością czy procesami biznesowymi. Współpraca z projektantami staje się więc narzędziem, które pomaga w podnoszeniu efektywności ekonomicznej, operacyjnej i organizacyjnej funkcjonowania śląskich przedsiębiorstw. Obszary biznesu, które w opinii badanych przedsiębiorstw wymagają największego wsparcia ze strony branży projektowej to: inwestycje, w tym inwestycje w innowacje, a także marketing, produkcja i logistyka.

Efektywne zaangażowanie projektantów w procesy biznesowe musi jednakże wynikać również z ich odpowiedniej wiedzy o zasadach przedsiębiorczości i znajomości warunków osiągania efektywności inwestycyjnej, co wiąże się z oceną poziomu kosztów ponoszonych np. na usługi projektowe i oceną nakładów na wdrożenie zaprojektowanych dla biznesu rozwiązań.

Cytat z wywiadu: (...) To się musi opłacać. Ja widzę tu bardzo dużą rolę projektantów, którzy mają takie szerokie spojrzenie, ale również uwzględniają ten element monetarny, wartości i opłacalności każdego z projektów.

Uczestnicy wywiadów zwracali uwagę, że brak orientacji przedsiębiorców co do warunków profesjonalnego świadczenia usług projektowych może rodzić negatywny odbiór designu na rynku, podczas gdy tak naprawdę problemem są tutaj raczej niskie kompetencje kadry zarządzającej. Dlatego projektanci powinni pełnić na rynku również ważną funkcję edukacyjną.

Cytat z wywiadu: (...) Jeśli jest brak świadomości w firmie i każda kwota wydana na projektowanie i usprawnianie procesów wydaje się zmarnowaniem środków, to później (...) każda relacja

z designerem jest zła, bo firma nawet nie wie, co to jest dobre projektowanie i jak to się z to zabrać i do czego może mu się to przydać.

Cytat z wywiadu: (...) Rola projektantów jest taka, żeby edukować przedsiębiorców i trochę im tłumaczyć, że ich zaangażowanie to są często bardzo duże oszczędności, jeżeli chodzi o proces, czas, pieniądze i tak dalej, a to ma przełożenie na korzyści dla przedsiębiorcy jakie niesie ze sobą współpraca z projektantami.

Znaczenie współpracy z usługobiorcami z branży designu w działalności badanych przedsiębiorstw

Około 60% badanych firm uznaje współpracę z usługodawcami z branży designu za istotną dla ich działalności biznesowej oraz wizerunku ich firmy na rynku. Tyle samo respondentów deklaruje co najmniej kilkuletnią współpracę z branżą projektową, co świadczy o ich zadowoleniu z tych usług, a także o świadomości znaczenia tych usług w komunikacji z rynkiem, przyciąganiu klientów i odróżnianiu się od konkurentów. Stała współpraca z projektantami i firmami projektowymi świadczy również o profesjonalnym podejściu przedsiębiorców do klienta, rynku i swojego otoczenia biznesowego, co sprzyja budowaniu zaufania i może przełożyć się na udział w rynku. Potwierdzają to opinie blisko połowy respondentów deklarujących, że zaangażowanie projektantów lub firm projektowych przekłada się na przychody ich firm. Duża grupa badanych firm uważa, że inwestycje w usługi projektowe przekładają się na pozytywne wyniki przedsiębiorstwa, choć często jest to proces długofalowy. Reasumując, przedsiębiorcy dostrzegają bezpośredni i dodatni związek między pracą designerów a korzyściami biznesowymi z ich zaangażowania. Jednocześnie większość badanych zgadza się z twierdzeniem, że korzystanie z usług projektowych przekłada się na strukturę kosztów w ich firmie i generuje większe nakłady np. zatrudnienie profesjonalistów, zakup materiałów i oprogramowania, prototypowanie, testowanie, walidacja itp. Przeświadczenie o kosztochłonności usług projektowych może zniechęcać firmy do ich zlecania.

Bariery współpracy badanych przedsiębiorstw z usługodawcami z branży designu

Najczęściej wskazywane czynniki ograniczające współpracę śląskich przedsiębiorców z projektantami to zbyt wysoki koszt usług projektantów / firm projektowych w regionie (50% respondentów); niewystarczająca znajomość oferty usług (38% respondentów); brak uświadomionej potrzeby współpracy firmy z projektantami (34% respondentów). Każdy z tych czynników obniża zainteresowanie i motywację do współpracy biznesu z designem, ale za czynnik kluczowy należy uznać przeświadczenie o kosztochłonności tych usług, które trudno zweryfikować przede wszystkim przedsiębiorcom z małym doświadczeniem w tym zakresie, a także tym, którzy nie posiadają uświadomionej potrzeby współpracy firmy z projektantami, co może wynikać z braku zrozumienia wartości, jaką takie usługi mogą przynieść w zakresie poprawy efektywności, innowacyjności czy konkurencyjności. Wymienione czynniki można zatem uznać za współzależne bariery, utrudniające współpracę badanych przedsiębiorstw z usługodawcami z branży designu.

W wywiadzie potwierdzono wyniki badania ankietowego, z którego wynika, że czynnikiem ograniczającym współpracę przedsiębiorców z projektantami są ceny usług, ale często też brak świadomości klientów, co dana usługa obejmuje.

Cytat z wywiadu: (...) *Problem polega na tym, że jest duży koszt projektowania. Tylko że ludzie nie wiedzą, po co jest ten design i że tak naprawdę na tym oszczędzają. Gdyby ktoś wytłuma- czył logikę tego działania i pokazał, jak w dłuższej perspektywie projektowanie wpłynie na efektywność pracy, obniżenie kosztów, skrócenie czasu realizacji i tak dalej, i tak dalej, to taki przedsiębiorca potraktowałby to jak inwestycję i zapłaciłby każde pieniądze, żeby tylko zrobić tego typu projekt, bo przedsiębiorca jest nastawiony na zysk, a nie na to, żeby wydawać te pieniądze nie wiadomo po co (...) To jest tylko kwestia tego, ile możesz zaoszczędzić, inwestując w takie rozwiązanie. Wydaje mi się, że takie działania związane z analizą i wskazywaniem tych kierunków, gdzie projektant może się pojawić w takiej firmie, co może zoptymalizować. Jak pomóc w efektywnym działaniu takiej firmy. Bo to nie dotyczy tylko samego projektowania graficznego w postaci brandingu (...) To są bardzo złożone rzeczy i one dużo lepiej wpływają na efektywność działania takiej firmy niż samo zrobienie logotypu. Więc przedsiębiorcy tego nie wiedzą.*

Wkład środowiska projektantów w rozwój innowacyjności województwa śląskiego

Respondenci deklarują zróżnicowane opinie na temat zaangażowania środowiska projektantów i firm projektowych w rozwój innowacyjności województwa śląskiego. Z jednej strony w wielu firmach funkcjonuje przeświadczenie, że design jest ważnym elementem procesu B+R, a także szerzej, procesu inwestycyjnego. Jako ponadprzeciętny (oceny od 3 do 5) wkład środowiska projektantów w rozwój innowacyjności województwa śląskiego oceniło 64% respondentów, najwięcej przedsiębiorców oceniło ten wkład na 3,0 (38%). Respondenci są zatem umiarkowa- nie zadowoleni z obecnego wkładu projektantów w rozwój innowacji w województwie śląskim, choć sami przeważnie dobrze rozumieją związek pomiędzy innowacyjnością i designem.

Do czynników zidentyfikowanych w ekosystemie innowacji przedsiębiorstw w województwie śląskim, które hamują zaangażowanie środowiska projektantów i firm projektowych w rozwój innowacyjności województwa śląskiego respondenci zaliczają:

- brak środków na ten cel (np. dedykowanych programów wsparcia dla innowacyjnych inicjatyw), co powoduje, że wiele pomysłów nie przechodzi do fazy realizacji, a pro- jektanci nie mogą w pełni wykorzystać swojego potencjału w kreacji innowacyjnych rozwiązań.
- brak inicjatyw dotyczących sieciowania i rozwoju współpracy między projektantami i firmami projektowymi, a potencjalnymi klientami z różnych branż rozwijających się w województwie śląskim, co poprawiłoby dostęp do informacji o takich usługach i ich wykonawcach;
- niska świadomość korzyści dla biznesu płynących z współpracy z projektantami i fir- mami, co wskazuje na potrzebę tworzenia platform wymiany informacji dla lepszego zrozumienia wzajemnych potrzeb różnych stron procesu projektowania;
- brak perspektyw rozwoju zawodowego projektantów, wynikający z niewystarczającej liczby szkoleń, warsztatów czy wizyt studyjnych, co hamuje rozwój ich kompetencji i zdolność do wdrażania nowych technologii i metod w projektowaniu, a także anga- zowanie się w projektowanie innowacyjnych produktów i usług, podczas gdy dynamika zmian rynkowych i presja czasu często wiąże się z niską jakością realizowanych usług, co również przyczynia się do ograniczenia innowacyjności.

Respondenci wskazali różnorodne ścieżki zwiększenia udziału projektantów i firm projektowych w rozwoju innowacyjności województwa śląskiego:

- środowisko projektowe powinno bardziej aktywnie włączać się w budowanie sieci współpracy z biznesem w regionie, nie tylko z indywidualnymi firmami, ale także np. z izbami gospodarczymi, stowarzyszeniami biznesowymi, klastrami, m.in. w zakresie wspólnego tworzenia kompleksowych ofert z firmami, co mogłoby skutkować lepszym dopasowaniem do potrzeb rynku czy też w zakresie wspierania firm w zdobywaniu funduszy zewnętrznych na realizację innowacyjnych projektów;
- środowisko projektowe powinno być bardziej obecne podczas różnorodnych wydarzeń branżowych, takich jak targi, kongresy, konferencje czy dyskusje, które umożliwiają wymianę doświadczeń i promocję innowacyjnych pomysłów;
- niezbędna jest poprawa widoczności środowiska projektowego w Internecie, m.in. poprzez lepsze wykorzystanie mediów społecznościowych oraz Google do skuteczniejszego prezentowania oferty projektantów, a także organizowanie kampanii edukacyjnych;
- środowisko projektowe powinno włączyć się w budowanie świadomości biznesu na temat korzyści płynących ze współpracy z projektantami, m.in. poprzez inicjowanie przedsięwzięć innowacyjnych, które miałyby na celu zwiększenie rozpoznawalności takich działań w regionie, a także współpracę z sektorem non-profit oraz środowiskiem akademickim (m.in. tworzenie sieci wsparcia na rzecz bardziej zrównoważonego rozwoju regionu; tworzenie programów edukacyjnych na studiach wyższych oraz zaangażowanie się w organizację praktyk zawodowych dla studentów) .
- uczestnicy wywiadu podkreślali, że wysokie kompetencje projektantów mające przełożenie na tworzenie produktów lub usług będących odpowiedzią dla rynku są często uosabiane przez szerszy, dobrze dobrany zespół specjalistów, inżynierów, technologów, konstruktorów.

Jeśli chodzi o współpracę projektantów i firm projektowych z biznesem rozwijającym projekty B+R i innowacyjne, uczestnicy wywiadu zwrócili uwagę, że często rola designu jest tutaj nie-uświadomiona.

Cytat z wywiadu: (...) *Dzięki współpracy z projektantem, firmą projektową opracowywane są nowe produkty, nowe usługi, z jakimi klienci nie mieli wcześniej do czynienia (...) I to też jest moment, kiedy zazwyczaj zwiększa otwartość na innowacje, na nowe produkty, rozwój, portfolio firmy. I to jest dobry pomysł, kiedy projektant może wesprzeć zespół projektowy, ponieważ często jest tak, że te osoby mają chęć, ale nie do końca znają kierunek i mają pomysł, w którą stronę rozwijać się jako firma i jako produkty.*

W czasie wywiadu zwrócono również uwagę, że współpraca firm z branżą designu w ramach prac B+R jest jeszcze bardziej wymagająca, jeśli mamy do czynienia z wykorzystaniem w projekcie dofinansowania zewnętrznego.

Cytat z wywiadu: (...) Wyniki prac B+R mogą stać się produktem rynkowym, co często nie jest takie oczywiste, że mamy jakieś wyniki badań i one są surowcem, a mogą stać się produktem. Ale z drugiej strony myślę sobie, że też projektanci mogą być kolejnym poziomem skomplikowania takich działań, bo często już same działania B+R są dosyć wymagające dla firm. Kolejny element, nad którym trzeba panować (...) to wdrożenie, zaprojektowanie, oprócz tego, że mamy zespół badawczy, wewnętrzny, zewnętrzny, to jeszcze mamy zespół projektowy, który też trzeba skoordynować, zgrać i tak dalej. Więc tu widzę szansę, że to jest świetne uzupełnienie badań i wzmocnienie urynkwienia tych wyników, ale jednocześnie jest zagrożenie kolejnego skomplikowania. To też pewnie będzie zależało od poziomu firmy, od poziomu dojrzałości danego przedsiębiorcy.

Cytat z wywiadu: (...) Przedsiębiorca, jeżeli dostaje środki zewnętrzne w postaci dotacji, to najbardziej kładzie nacisk na to, żeby je rozliczyć w taki sposób, żeby do tego nie dopłacić więcej, niż było to zaplanowane (...), żeby nie było żadnych kosztów niekwalifikowanych. Natomiast na przykład jak będzie wyglądał interfejs jakiejś aplikacji, którą tworzy (...) to już są zupełnie dla niego drugorzędne zagadnienia wtedy, kiedy korzysta z funduszy europejskich.

Oczekiwania przedsiębiorców wobec wsparcia instytucji otoczenia biznesu w zakresie usług projektowych

W opinii respondentów, instytucje otoczenia biznesu powinny odgrywać większą rolę w zakresie korzystania upowszechniania roli usług projektowania w kluczowych procesach biznesowych i branżach gospodarki województwa śląskiego. Ich rola powinna dotyczyć przede wszystkim takich działań jak:

- zapewnienie przedsiębiorcom lepszego dostępu do baz danych i kontaktów z projektantami oraz firmami projektowymi, w celu lepszego zrozumienia dostępnej na rynku oferty w obszarze designu;
- upowszechnianie wśród przedsiębiorców informacji o poziomie cen i warunkach świadczenia usług przez projektantów i firmy projektowe, co zapewniłoby przedsiębiorcom lepszą orientację co do zasad współpracy z projektantami i pomogło w zrozumieniu mechanizmów współpracy z sektorem designu;
- doradztwo w zakresie finansowania badań, rozwoju oraz innowacji, co poprawiłoby wykorzystanie usług projektowych na etapie planowania i wdrażania innowacji.

Branże i sektory gospodarki w województwie śląskim wymagające większej aktywności projektantów

Przedsiębiorcy dostrzegają niewykorzystany potencjał zaangażowania projektantów i firm projektowych w bardzo wielu branżach gospodarki regionu, przede wszystkim w sektorze produkcji przemysłowej, np. poprzez zaangażowanie w optymalizację procesów produkcyjnych, w tym ich automatyzację, robotyzację czy rozwój innowacji. Ponadto jako możliwe obszary rozwoju designu wskazano na energetykę, automotive czy przemysł zbrojeniowy. Wyróżniono także branże związane z nowymi technologiami tj. medycynę, farmaceutykę, IT, lotnictwo oraz militaria. Ważnym punktem jest także projektowanie rozwiązań związanych z szeroko pojętą ekologią tj. z upcyclingiem i recyklingiem, odnawialnymi źródłami energii, czyli generalnie ochroną środowiska.

W opinii badanych design powinien odgrywać większą rolę nie tylko w biznesie, ale także w projektowaniu przestrzeni publicznych oraz w tworzeniu infrastruktury użytkowej, w tym komunalnej np. elektrociepłownie, dworce, parkingi czy inwestycje związane z logistyką. To szczególnie istotne w kontekście poprawy jakości życia mieszkańców województwa i osób odwiedzających region. W kontekście rozwoju społeczno-ekonomicznego województwa śląskiego respondenci wskazali turystykę, gastronomię, zdrowie i edukację jako pola dla większego zaangażowania projektantów. W sferze usług publicznych wskazano na możliwość ograniczenia biurokracji poprzez usprawnienie i uproszczenie formularzy i ścieżek użytkowników.

5.2.3. Wyniki badań administracji samorządowej i instytucji kultury

5.2.3.1. Jednostki samorządu terytorialnego

Badanie zostało przeprowadzone przez Katowice Miasto Ogrodów – Instytucję Kultury im. Krystyny Bochenek. Badanie miało charakter jakościowy, a jego celem było uzyskanie informacji na temat wykorzystania projektowania (designu) w działalności jednostek samorządu terytorialnego. W szczególności skupiono się na:

- identyfikacji uwarunkowań oraz barier w zakresie wykorzystania projektowania przez jednostki samorządu terytorialnego w województwie śląskim,
- określeniu kluczowych motywacji podejmowania współpracy z projektantami przez te jednostki.

W pierwszym etapie badania przeprowadzono ankietę wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego województwa śląskiego. Dotyczyła ona zastosowania projektowania w obszarach związanych z realizacją zadań publicznych oraz współpracy z projektantami i firmami projektowymi. Zastosowano celowy dobór próby – do udziału zaproszono 81 jednostek samorządu terytorialnego reprezentujących wszystkie osiem podregionów województwa śląskiego: częstochowski, bytomski, sosnowiecki, gliwicki, katowicki, rybnicki, tyski oraz bielski. Ostatecznie w badaniu udział wzięło 28 jednostek. Badanie ankietowe zostało zrealizowane metodą CAWI w okresie od sierpnia do grudnia 2024 roku.

W celu pogłębienia analizy, po opracowaniu wyników badania ankietowego, przeprowadzono zogniskowany wywiad grupowy z udziałem przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego. Wywiad ten odbył się w kwietniu 2025 roku, a uczestniczyło w nim 6 osób reprezentujących urzędy miejskie, gminne i powiatowe. Zróżnicowanie próby zapewniono poprzez dobór uczestników o różnych zakresach kompetencji. Celem wywiadu było zebranie pogłębionych danych dotyczących zastosowania projektowania oraz współpracy z projektantami w takich obszarach, jak promocja (w tym komunikacja i identyfikacja wizualna – projektowanie graficzne), projektowanie przestrzeni oraz projektowanie architektoniczne. Wywiad służył rozwinięciu i uzupełnieniu wątków poruszonych w badaniu ankietowym.

W strukturze uczestników badania ankietowego dominowały urzędy miejskie (42,0%), następnie urzędy gminne (35,7%) oraz powiatowe (21,4%).

Z perspektywy demograficznej, większość respondentów stanowiły kobiety (60,7%). Najliczniejszą grupą wiekową były osoby w wieku 36–45 lat (35,7%) oraz osoby powyżej 50. roku życia (również 35,7%). Grupa w wieku 45–50 lat stanowiła 17,9%, natomiast osoby w wieku 18–35 lat – 10%.

Priorytetowe obszary działalności i rozwoju gmin

W ramach badania poproszono przedstawicieli urzędów o ocenę stopnia ważności dziesięciu kluczowych obszarów z perspektywy funkcjonowania oraz rozwoju powiatu lub gminy. Wszystkie wskazane obszary uzyskały większość ocen na poziomie 5 i 4 w pięciostopniowej skali, co oznacza, że zostały uznane za bardzo ważne lub ważne z punktu widzenia działalności jednostek samorządu terytorialnego.

Za najbardziej priorytetowe uznano obszary związane z:

- poprawą wyglądu przestrzeni publicznej (96,43% wskazań na poziomie 5 i 4),
- ochroną środowiska i zrównoważonym rozwojem (89,28%),
- podnoszeniem dostępności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych,
- podnoszeniem walorów architektonicznych przestrzeni publicznych,
- promocją powiatu lub gminy.

Trzy ostatnie kategorie – dotyczące dostępności i bezpieczeństwa przestrzeni publicznych, walorów architektonicznych oraz promocji – uzyskały po 82,14% ocen na poziomie 5 i 4. Warto zaznaczyć, że żaden z respondentów nie ocenił tych obszarów jako nieważnych.

Za ważne uznano również działania obejmujące: tworzenie identyfikacji wizualnej, zapewnienie skutecznej komunikacji administracji samorządowej ze społecznością lokalną, organizację pracy urzędu w sposób dostosowany do potrzeb mieszkańców.

Wymienione obszary uzyskały łącznie 78,58% wskazań na poziomie 5 i 4. Podobne rezultaty odnotowano dla kategorii związanej z podejmowaniem działań w przestrzeni publicznej, które sprzyjają rozwojowi więzi społecznych (75%).

Najniższy poziom wskazań dotyczył działań związanych z aranżacją i wyposażeniem urzędu w sposób zapewniający wygodę i dostępność dla mieszkańców – 60,71% odpowiedzi na poziomie 5 i 4, co jednak nadal potwierdza istotność tego obszaru w ocenie respondentów.

Przyczyny podejmowania działań w priorytetowych obszarach

Analiza wyników badania wskazuje, że decyzje władz samorządowych dotyczące realizacji projektów w kluczowych obszarach rozwoju są najczęściej motywowane: chęcią reagowania na potrzeby mieszkańców, dążeniem do poprawy jakości ich życia. Wymienione czynniki dominują wśród odpowiedzi i świadczą o silnym zorientowaniu lokalnych polityk na dobrostan społeczności.

Istotną, choć rzadziej wskazywaną, motywacją jest również: budowanie wizerunku i promocja gminy lub powiatu, troska o środowisko naturalne. Pozostałe czynniki, takie jak: estetyka przestrzeni, rozwój turystyki, usprawnienia administracyjne, pełnią funkcję uzupełniającą, jednak ich obecność w odpowiedziach świadczy o wieloaspektowym charakterze podejmowanych przez samorządy działań.

Obszary działań z udziałem projektantów

Analiza wyników badań wskazuje, że projektanci są najczęściej angażowani na etapie opracowywania dokumentacji oraz koncepcji projektowych. Ten obszar współpracy potwierdza ich kluczową rolę w procesach planowania i realizacji inwestycji publicznych. Znaczący udział projektantów odnotowano również w projektowaniu rozwiązań infrastrukturalnych, zwłaszcza w zakresie transportu i organizacji przestrzeni drogowej, co podkreśla istotność designu w kształtowaniu funkcjonalnych i zrównoważonych systemów komunikacyjnych.

Projektowanie znajduje również zastosowanie w inwestycjach związanych z sektorem edukacji i ochrony zdrowia. Projektanci wspierają procesy modernizacji oraz dostosowywania placówek do potrzeb użytkowników, co świadczy o rosnącym znaczeniu designu w poprawie jakości przestrzeni publicznych o funkcjach społecznych. Ważnym polem wykorzystania projektowania jest również budowanie tożsamości wizualnej jednostek samorządu terytorialnego – od strategii promocyjnych, po konkretne narzędzia komunikacji wizualnej, takie jak logo, strony internetowe czy systemy informacji wizualnej.

Projektanci są również angażowani w działania związane z tworzeniem zielonej infrastruktury, aranżacją przestrzeni administracyjnych oraz realizacją projektów rekreacyjno-sportowych. Zaskakująco niską liczbę wskazań uzyskały projekty rewitalizacyjne, co może być związane z intensywną realizacją tego typu przedsięwzięć w ostatniej dekadzie.

Znaczenie współpracy z projektantami dla rozwoju jednostek samorządu terytorialnego (ostatnie 3 lata)

Zebrane dane jednoznacznie wskazują, że współpraca z projektantami jest przez samorządy postrzegana jako istotny czynnik wspierający rozwój lokalny. Aż 78,6% respondentów uznało ją za bardzo istotną, natomiast kolejne 21,4% określiło jej znaczenie jako umiarkowane. Brak odpowiedzi wskazujących na niewielkie lub żadne znaczenie tej współpracy świadczy o powszechnym uznaniu wartości, jaką projektowanie wnosi do działań rozwojowych gmin i powiatów.

Ocena znaczenia roli designu/projektowania w administracji publicznej w ostatnich trzech latach

Respondenci wskazali, że rola designu w funkcjonowaniu urzędów stopniowo wzrasta, jednak zmiany te mają charakter umiarkowany. Dla połowy ankietowanych (50%) znaczenie projektowania pozostało na niezmiennym poziomie, natomiast 39,3% odnotowało jego umiarkowany wzrost. Jedynie 7,1% badanych dostrzega wyraźny wzrost roli designu.

Uzyskane wyniki sugerują, że znaczenie projektowania w administracji publicznej województwa śląskiego rośnie powoli i z ostrożnością. W ponad połowie jednostek administracyjnych design nie odgrywa obecnie istotnie większej roli niż w latach poprzednich. Jednocześnie niemal 40% zauważa umiarkowany wzrost jego znaczenia, co może świadczyć o rosnącym zainteresowaniu wykorzystaniem designu w doskonaleniu usług publicznych, komunikacji oraz kształtowaniu przestrzeni. Niewielka liczba wskazań na silny wzrost może odzwierciedlać pojedyncze, bardziej zaawansowane przypadki wdrożeń, które mogą stanowić inspirację dla innych samorządów, jednak na chwilę obecną nie tworzą one szerszego trendu. Taka sytuacja wskazuje na ostrożne, ale postępujące otwieranie się administracji na potencjał designu w gminach i powiatach.

Sposoby nawiązywania współpracy z projektantami

Zdecydowana większość urzędów (96,43%) deklaruje, że współpraca z projektantami i firmami projektowymi nawiązywana jest głównie poprzez ogłaszanie konkursów oraz przetargów, co wynika z obowiązujących wymogów formalnych. Drugim najczęściej wskazywanym sposobem (39,29%) jest bezpośredni kontakt z projektantem lub firmą projektową, co wymaga rozeznania w branży, posiadania sprawdzonych kontaktów oraz doświadczeń we współpracy z konkretnymi wykonawcami.

Najrzadziej wskazywanymi formami nawiązywania współpracy były korzystanie z usług projektantów polecanych przez inne podmioty oraz przyjmowanie propozycji składanych bezpośrednio przez samych projektantów – po 14,29% wskazań w obu przypadkach. Nieliczne urzędy zatrudniają projektantów wewnętrznie, najczęściej jako grafików lub specjalistów działających w ramach urzędowych biur projektowych. Brak aktywności w poszukiwaniu partnerów na targach branżowych i wydarzeniach środowiskowych może natomiast ograniczać dostęp do innowacyjnych rozwiązań projektowych.

Miejsce prowadzenia działalności przez projektantów

Zdecydowana większość urzędów (64,3%) współpracuje przede wszystkim z projektantami działającymi na terenie województwa śląskiego. Wskazuje to na istotną rolę lokalności i znajomości kontekstu przy wyborze partnerów projektowych. Co czwarty urząd łączy współpracę z projektantami lokalnymi i tymi spoza regionu.

Wyniki wywiadów potwierdzają, że jednostki samorządu terytorialnego preferują współpracę z projektantami lokalnymi i regionalnymi, doceniając ich za znajomość lokalnych uwarunkowań, łatwość komunikacji oraz dostępność. Projektanci z regionu postrzegani są jako lepiej zorientowani w potrzebach mieszkańców oraz realiach danego obszaru. Aspekt lokalności ma szczególne znaczenie w projektach wymagających ścisłej współpracy i szybkiego reagowania. Z kolei projektanci spoza regionu angażowani są zazwyczaj w ramach dużych przetargów, w których o wyborze decydują ściśle określone kryteria formalne.

Czynniki decydujące o wyborze projektanta przez jednostki samorządu terytorialnego

Najistotniejszym kryterium wyboru projektanta lub firmy projektowej przez jednostki samorządu terytorialnego jest koszt usługi, wskazany przez 78,57% respondentów. Wynika to głównie z konieczności spełniania wymogów formalnych, w szczególności w kontekście zamówień pu-

blicznych oraz z ograniczeń budżetowych. Taka sytuacja może jednak prowadzić do odrzucania ofert o wyższej jakości, które nie spełniają kryterium najniższej ceny.

Na kolejnych miejscach pod względem ważności znalazły się: doświadczenie i referencje (67,86%), terminowość realizacji usług (60,71%) oraz rzetelność wykonania (42,86%). Wskazuje to na istotną rolę znajomości rynku projektowego oraz konieczność weryfikacji kompetencji potencjalnych wykonawców.

Wypowiedzi urzędników potwierdzają, że wybór projektanta jest w dużej mierze determinowany przez obowiązujące procedury zamówień publicznych, zwłaszcza przetargów, które często wymuszają wybór najniższej ceny i realizację w krótkim terminie. W przypadkach, w których urzędy dysponują większą swobodą działania – np. przy zapytaniach ofertowych – większego znaczenia nabierają doświadczenie, wcześniejsza współpraca oraz rekomendacje. Dodatkowo cenione są tzw. kompetencje miękkie projektantów, takie jak elastyczność, zdolność do doradztwa oraz umiejętność rozumienia kontekstu funkcjonowania urzędu.

Podsumowując, skuteczne zlecenie zadań projektowych przez instytucje samorządowe wymaga od urzędów zarówno dobrej znajomości rynku i branży projektowej, jak i umiejętności budowania oraz utrzymywania relacji z wykonawcami. Niezbędna jest także znajomość przepisów oraz umiejętność równoważenia wymogów formalnych z innymi kluczowymi czynnikami, takimi jak koszt usługi, doświadczenie, rzetelność czy terminowość, które wpływają na jakość i efektywność realizowanych projektów.

Bariery ograniczające współpracę urzędów z projektantami i firmami projektowymi

Zgodnie z wynikami badania, największą barierą we współpracy urzędów z projektantami są wysokie koszty usług oraz ograniczenia budżetowe – czynnik ten został wskazany przez 64,29% respondentów. Kolejnymi istotnymi przeszkodami są skomplikowane uwarunkowania prawne oraz rozbudowane procedury administracyjne (42,86%), a także opóźnienia w realizacji usług ze strony projektantów (39,29%).

Dodatkowo 17,86% respondentów zwróciło uwagę na brak odpowiednich umiejętności i kompetencji projektantów do realizacji niektórych zadań.

W wywiadach pogłębionych urzędnicy podkreślali, że największe trudności dotyczą przede wszystkim czasu realizacji i ceny usług – szczególnie w kontekście projektów współfinansowanych ze źródeł zewnętrznych, takich jak Krajowy Plan Odbudowy (KPO), które nakładają rygorystyczne wymagania formalne i krótkie terminy realizacji. Jak zaznaczył jeden z respondentów: „Cena i termin są najistotniejsze. Dużą trudnością są terminy wynikające z dofinansowań.”

Z uwagi na presję terminów oraz potrzebę niezawodności, urzędy unikają współpracy z firmami, które nie spełniły oczekiwań w przeszłości. Jak wskazano w jednej z wypowiedzi: „W wielu urzędach jest czarna lista firm, które nie dotrzymują terminów.”

Czynniki sprzyjające współpracy urzędów z projektantami oraz firmami projektowymi

Na podstawie wyników przeprowadzonych badań, do najczęściej wskazywanych przez respondentów czynników ułatwiających współpracę z projektantami należą:

- dobra komunikacja i współpraca (57,69%) – jako kluczowe elementy wskazywano otwartą i przejrzystą komunikację pomiędzy urzędnikami a projektantami, umiejętność słuchania potrzeb, dostępność oraz elastyczność projektanta. Zauważono również, że efektywność współpracy zależy w dużej mierze od poziomu wiedzy i doświadczenia urzędników w danej dziedzinie;
- kompetencje i doświadczenie projektantów (46,15%) – profesjonalizm, fachowość, twórcze podejście do realizowanych projektów, znajomość przepisów prawa oraz aktualnych trendów branżowych były cechami wysoko cenionymi przez respondentów;
- relacje i zaufanie jako podstawa współpracy (34,62%) – respondenci zwracali uwagę na znaczenie rozwijania relacji, budowanych poprzez wcześniejsze doświadczenia, rekomendacje projektantów przez inne jednostki samorządowe oraz otwartość projektantów na dialog i współpracę. Dodatkowymi czynnikami sprzyjającymi współpracy były: rzetelność i zaangażowanie projektanta, znajomość lokalnego kontekstu oraz przystępne koszty realizacji usług.

W trakcie wywiadu szczególnie akcentowano wagę komunikacji jako elementu kluczowego w procesie współpracy z projektantami. Projektanci, którzy są dostępni, elastyczni oraz komunikują się szybko i skutecznie, budzą większe zaufanie i częściej są angażowani do kolejnych przedsięwzięć. Respondenci podkreślali znaczenie szybkiego kontaktu w sytuacjach wymagających natychmiastowej reakcji, a także przygotowania projektantów do spotkań, punktualności oraz przejrzystości w przedstawianiu pomysłów. Dotrzymywanie ustalonych terminów uznawano za istotny element profesjonalizmu. Projektanci terminowi, otwarci na sugestie zamawiającego oraz gotowi dostosować projekty do jego potrzeb, są oceniani jako bardziej zaangażowani i godni rekomendacji.

Urzędnicy wysoko oceniają projektantów, którzy potrafią słuchać i adaptować rozwiązania projektowe zgodnie z uwagami ze strony administracji, co przyczynia się do sukcesu wspólnych działań. Kluczowym aspektem pozytywnej współpracy jest również zrozumienie przez projektantów specyfiki funkcjonowania sektora publicznego i umiejętność dostosowania się do jego wymagań.

Ocena korzyści dla powiatu / gminy wynikających ze współpracy z projektantami i firmami projektowymi

Odpowiadanie na potrzeby mieszkańców

Wysoki poziom akceptacji tej tezy potwierdza 78,57% respondentów, którzy pozytywnie ocenili wpływ projektantów. Średnia arytmetyczna wyniosła 4,04, co wskazuje na silne dostrzeganie korzyści w zakresie zaspokajania lokalnych potrzeb społecznych.

Rozwój gminy / powiatu

Aż 67,86% ankietowanych zgodziło się, że współpraca z projektantami jest niezbędna dla rozwoju powiatu/gminy. Średnia ocena 3,93 sugeruje, że respondenci uznają tę współpracę za istotny czynnik dalszego rozwoju swojego powiatu / gminy.

Promocja gminy / powiatu

W tej kategorii odnotowano bardziej zróżnicowane opinie. Pozytywnie wpływ projektantów na promocję gminy/powiatu oceniło 53,57% respondentów, a średnia wyniosła 3,86. Choć dominują oceny pozytywne, zauważalna jest również grupa osób niezdecydowanych, co może świadczyć o różnym stopniu widoczności efektów promocyjnych współpracy w zależności od lokalnego kontekstu.

Podnoszenie konkurencyjności powiatu / gminy

Jedynie 42,85% respondentów uznało, że współpraca z projektantami zwiększa konkurencyjność ich jednostki, przy czym aż 39,29% zaznaczyło odpowiedź neutralną. Średnia ocena 3,43 wskazuje na umiarkowane postrzeganie tej korzyści, z istotnym marginesem niepewności. Może to sugerować, że efekty współpracy w tym zakresie są mniej uchwytne lub nie w pełni dostrzegane przez respondentów.

Rozpoznawalność marki gminy / powiatu

Najniższy poziom pozytywnych odpowiedzi (32,15%) dotyczył wpływu projektantów na rozpoznawalność marki powiatu / gminy. Średnia 3,36 – najniższa spośród analizowanych kategorii – oraz 46% odpowiedzi neutralnych wskazują, że projektanci nie są postrzegani jako kluczowi aktorzy w procesie budowania tożsamości i marki lokalnej.

Korzyści dla funkcjonowania urzędów wynikające ze współpracy z projektantami i firmami projektowymi

Współpraca z projektantami i firmami projektowymi jest przez urzędników wysoko ceniona ze względu na wniesienie świeżego spojrzenia, specjalistycznej wiedzy, wsparcie w długofalowym planowaniu oraz uwzględnianie zasad zrównoważonego rozwoju. Działania projektowe przyczyniają się nie tylko do poprawy funkcjonalności przestrzeni, ale także wspierają promocję oraz budowanie lokalnej tożsamości.

Wśród najczęściej wymienianych przez przedstawicieli administracji korzyści płynących ze współpracy z projektantami znalazły się:

- **świeże spojrzenie i oryginalność** – projektanci wnoszą nową perspektywę, umożliwiając spojrzenie na lokalne wyzwania z innego punktu widzenia, co przekłada się na generowanie nieszablonowych pomysłów. Jest to szczególnie cenne w kontekście projektowania przestrzennego oraz działań promocyjnych. Dzięki temu możliwe jest lepsze zidentyfikowanie i wykorzystanie lokalnych potencjałów;

- **wiedza i doświadczenie** – projektanci dostarczają wiedzy specjalistycznej, której urzędnicy często nie posiadają. Dotyczy to zarówno zagadnień technicznych, jak i znajomości aktualnych trendów w projektowaniu, co ma istotne znaczenie dla trwałości i efektywności wdrażanych rozwiązań;
- **rola projektanta w procesach rebrandingu** – przy realizacji dużych przedsięwzięć, takich jak zmiana wizerunku, projektanci pełnią funkcję strategicznych doradców. Oprócz projektowania oferują również praktyczne rozwiązania oraz wsparcie w tworzeniu spójnej tożsamości wizualnej;
- **wzmacnianie tożsamości lokalnej** – zaangażowanie lokalnych twórców, którzy są związani z daną miejscowością, podnosi rangę projektu i pozytywnie wpływa na wizerunek gminy lub miasta. Takie działania sprzyjają budowaniu rozpoznawalności oraz unikalnego charakteru miejsca;
- **wsparcie długofalowego planowania** – projektanci przyczyniają się do opracowywania spójnych systemów identyfikacji wizualnej i kreowania przestrzeni przyjaznych użytkownikom, odpornych na zmieniające się uwarunkowania społeczne, technologiczne i środowiskowe;
- **zastosowanie trendów ekologicznych** – współpraca z projektantami coraz częściej wiąże się z realizacją projektów uwzględniających zasady zrównoważonego rozwoju, takich jak stosowanie ekologicznych materiałów czy projektowanie przyjazne środowisku, co wpisuje się w aktualne priorytety ekologiczne.

Obszary działalności urzędów wymagające wsparcia projektantów

Respondenci wskazują na potrzebę zaangażowania projektantów w różnorodne obszary działalności, szczególnie w kontekście tworzenia przestrzeni zrównoważonych, dostępnych i funkcjonalnych. Projektanci, posiadając kompetencje interdyscyplinarne, mogą przyczyniać się do rozwiązywania problemów zarówno ekologicznych, jak i społecznych czy estetycznych. Najwięcej odpowiedzi wskazywało na potrzebę wsparcia projektowego w zakresie:

- przestrzeni publicznych i architektury (42,31%),
- zielonej infrastruktury i ekologii (26,92%).

Wsparcie projektantów w obszarach związanych z zagospodarowaniem przestrzeni pod kątem środowiskowym, takich jak tworzenie miejskich ekosystemów czy poprawa jakości powietrza, staje się coraz bardziej istotne w kontekście zmian klimatycznych i troski o środowisko.

Choć rzadziej, wskazywano również na konieczność wsparcia w następujących dziedzinach:

- infrastruktura techniczna (np. transport, drogi),
- rozwój gospodarczy (np. wspieranie inwestycji i przedsiębiorczości),
- kultura (np. projektowanie przestrzeni kulturalnych),
- dostępność (np. projektowanie przestrzeni dostępnych dla osób z niepełnosprawnościami).

Powyższe obszary wskazują na rosnącą rolę projektowania w rozwiązywaniu wyzwań społecznych i gospodarczych.

Ocena zaangażowania projektantów w procesy innowacyjne oraz rozwój przestrzeni publicznych w województwie śląskim

Zaangażowanie projektantów w procesy innowacyjne zostało ocenione następująco:

- 53,6% respondentów określiło je jako duże lub bardzo duże,
- 33,3% jako umiarkowane,
- 10,7% jako małe.

Średnia ocena wyniosła **3,5**, co świadczy o umiarkowanie pozytywnym postrzeganiu projektantów w kontekście rozwoju innowacji. Wyniki sugerują, że choć ich wpływ jest dostrzegany, może być on nadal niedoceniany i wymaga dalszego wzmocnienia.

W wywiadzie projektanci byli określani jako kluczowi partnerzy w procesach wdrażania innowacyjnych rozwiązań – od etapu koncepcji, przez projektowanie, aż po realizację. Wśród najczęściej wymienianych atutów wskazywano ich elastyczność, otwartość oraz znajomość światowych trendów, które pozwalają na dostosowywanie projektów do zmieniających się warunków i oczekiwań.

W opinii respondentów główne bariery dla wprowadzania innowacji nie wynikają z działalności projektantów, lecz z ograniczeń systemu finansowania samorządów – m.in. trudności z zapewnieniem wkładu własnego oraz wysokie koszty bieżącego funkcjonowania jednostek.

Wkład projektantów w rozwój przestrzeni publicznych został oceniony jako:

- duży lub bardzo duży przez 57,1% respondentów,
- umiarkowany przez 40% badanych.

Średnia ocena wyniosła **3,6**, co wskazuje na tylko nieco wyższe uznanie roli projektantów w tym obszarze niż w przypadku innowacji. Projektanci są postrzegani jako istotni aktorzy kształtujący przestrzeń publiczną – ich działania są bardziej widoczne i bezpośrednio odczuwalne, m.in. poprzez zmiany w parkach, na placach, przystankach, poprzez projektowanie mebli miejskich czy zagospodarowanie otoczenia.

Porównując te dwa obszary, ankietowani tylko w niewiele większym stopniu dostrzegają realny i zauważalny wpływ projektantów na kształtowanie przestrzeni publicznych niż na rozwój innowacji. To może sugerować, że działania projektowe w przestrzeni publicznej są bardziej widoczne i bezpośrednio odczuwalne, np. poprzez parki, place, przystanki, meble miejskie czy zagospodarowanie otoczenia oraz że projektanci częściej funkcjonują w tym obszarze jako aktorzy „pierwszego planu”, w przeciwieństwie do ich mniej widocznej roli w innowacjach.

Współpraca samorządów lokalnych województwa śląskiego z instytucjami wspierającymi rozwój designu

Zdecydowana większość respondentów (85,7%) zadeklarowała brak współpracy z instytucjami wspierającymi rozwój designu na terenie województwa śląskiego. Jedynie 14,3% badanych jednostek samorządowych (4 urzędy) wskazało, że nawiązało taką współpracę. Wśród najczęściej wymienianych partnerów znalazły się: Zamek Cieszyn oraz Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego. W ramach tej współpracy najczęściej wskazywano na możliwość kontaktu z ekspertem oraz dostęp do informacji i inspiracji dotyczących dobrych praktyk w zakresie projektowania.

Z wywiadu wynika, że tego typu współpraca ma najczęściej charakter okazjonalny i jest realizowana przede wszystkim przy projektach o większej skali, często we współpracy z instytucjami takimi jak Akademia Sztuk Pięknych czy Stowarzyszenie Architektów Polskich. W przypadku mniejszych przedsięwzięć urzędnicy nie dostrzegają potrzeby angażowania zewnętrznych instytucji, choć jednocześnie podkreślają wartość kontaktów z projektantami, uznawanych za istotne dla powodzenia projektu.

Większość badanych (67,9%) nie planuje nawiązywać współpracy z instytucjami wspierającymi rozwój designu w przyszłości. Jednocześnie 32,1% respondentów wyraziło zainteresowanie taką współpracą. Wśród osób deklarujących chęć podjęcia współpracy pojawiły się potrzeby związane ze wsparciem merytorycznym, lepszą orientacją w rynku projektowym oraz pośrednictwem w kontaktach z wykonawcami, co miałoby na celu ułatwienie doboru odpowiednich specjalistów.

Do najczęściej wskazywanych barier ograniczających możliwość współpracy należą: ograniczony budżet (33,33%) oraz przekonanie o wysokich kosztach związanych z tego rodzaju współpracą. Kolejną przeszkodą jest brak zidentyfikowanych potrzeb lub ich niska priorytetowość (22,22%). W wywiadzie zwracano także uwagę na ograniczenia organizacyjne, związane z czasem i dostępnością zasobów kadrowych. Jak stwierdził jeden z respondentów: „Czas i tempo pracy uniemożliwiają skuteczną współpracę.” Inna rozmówczyni zauważyła, że rola instytucji wspierających design wyraźnie osłabła na przestrzeni lat: „Te organizacje były mocniejsze 20 lat temu.”

Najczęściej oczekiwane formy wsparcia obejmują:

- informacje o cenach i zakresie usług projektowych (64,29%),
- dostęp do baz danych i kontaktów do projektantów (57,14%),
- inspiracje oraz informacje o dobrych praktykach (53,57%),
- wsparcie w zakresie finansowania innowacji (50%),
- możliwość kontaktu z ekspertem w dziedzinie projektowania (42,86%).

Z powyższych danych wynika, że kluczowymi obszarami oczekiwanego wsparcia są: finansowanie projektów, dostęp do sprawdzonych specjalistów oraz doradztwo merytoryczne w procesach projektowych.

Podsumowując, współpraca urzędów z instytucjami wspierającymi rozwój designu w województwie śląskim ma charakter incydentalny, nie jest powszechna ani systematyczna. Jej przebieg uzależniony jest głównie od skali realizowanych projektów, lokalnych zasobów oraz gotowości urzędów do zaangażowania. Z jednej strony dostrzega się potencjał takich kontaktów – szczególnie w kontekście lepszego rozeznania rynku i trafniejszego wyboru wykonawców – z drugiej jednak pojawiają się liczne bariery, przede wszystkim organizacyjne i finansowe, które utrudniają rozwój tej formy współpracy.

5.2.3.2. Instytucje kultury

Metodologia badania

Badanie zostało przeprowadzone przez Katowice Miasto Ogrodów – Instytucję Kultury im. Krystyny Bochenek. W badaniu przyjęto podejście jakościowe, a jego celem było uzyskanie informacji na temat wykorzystania projektowania (designu) w działalności instytucji kultury w województwie śląskim. W szczególności badanie miało na celu:

- rozpoznanie uwarunkowań oraz barier wykorzystywania projektowania przez instytucje kultury,
- identyfikację głównych motywów podejmowania współpracy z projektantami przez te instytucje.

W pierwszym etapie zrealizowano badanie ankietowe, skierowane do instytucji kultury prowadzących działalność na terenie województwa śląskiego. Zastosowano celowy dobór próby — do udziału zaproszono 55 instytucji, które wcześniej zadeklarowały współpracę z projektantami (zarówno wewnętrzną, jak i zewnętrzną). Dobór obejmował instytucje ze wszystkich ośmiu podregionów województwa: częstochowskiego, bytomskiego, sosnowieckiego, gliwickiego, katowickiego, rybnickiego, tyskiego oraz bielskiego. Badanie ankietowe przeprowadzono metodą CAWI w okresie od sierpnia do grudnia 2024 roku. Ostatecznie w badaniu wzięło udział 28 instytucji kultury ze wszystkich wymienionych podregionów.

W celu pogłębienia wyników uzyskanych w badaniu ankietowym, w kwietniu 2025 roku przeprowadzono zogniskowany wywiad grupowy. Wzięło w nim udział 7 przedstawicieli różnych typów instytucji kultury, m.in. centrów kultury, domów kultury, gminnych ośrodków kultury oraz teatru. Dobór uczestników uwzględniał zróżnicowanie pod względem zakresu kompetencji – w wywiadzie uczestniczyli pracownicy zajmujący się promocją i komunikacją, programem merytorycznym (ofertą), działem wystawienniczym oraz dostępnością. Celem wywiadu było zebranie szczegółowych danych dotyczących zastosowania projektowania oraz współpracy z projektantami w różnych obszarach: promocji, w tym komunikacji i identyfikacji wizualnej (projektowanie graficzne), projektowania przestrzeni oraz projektowania architektonicznego. Wywiad miał charakter uzupełniający i pogłębiający względem badania ankietowego.

Ze względu na typ reprezentowanej instytucji, największy odsetek respondentów stanowili przedstawiciele muzeów (39,3%). Kolejne miejsca zajęły: centra kultury (21,4%), domy kultury (14,3%), filharmonie i galerie sztuki (po 7,1%) oraz biblioteki, teatry i zespoły (po 3,6%).

Pod względem struktury zatrudnienia, największą grupę (46,4%) stanowiły instytucje zatrudniające od 10 do 49 osób (małe instytucje). Kolejne to: instytucje zatrudniające od 50 do 100 osób (dolna część średnich – 21,4%), powyżej 100 osób (górna część średnich – 17,9%) oraz mikroinstytucje zatrudniające do 10 osób (14,3%).

Wśród badanych niemal połowę (46,4%) stanowiły osoby zajmujące stanowiska kierownicze. Kolejne grupy to: pracownicy odpowiedzialni za realizację projektów (21,4%), pracownicy działów promocji i komunikacji (17,9%) oraz pracownicy administracyjni i sekretariatu (po 7,1%).

Z perspektywy demograficznej, większość respondentów stanowiły kobiety (57,1%). Dominującą grupą wiekową były osoby w wieku 36–45 lat (46,4%). Kolejne grupy to osoby w wieku 18–35 lat (21,4%) oraz 46–50 lat (17,9%).

Analiza materiału badawczego

Ponad połowa instytucji kultury (53,6%) współpracuje z projektantami od ponad 10 lat, co świadczy o trwałym wpisaniu projektowania w ich działalność. Kolejne 21,4% deklaruje średni staż współpracy wynoszący od 5 do 10 lat, a 14,3% – od 2 do 5 lat. Jedynie 10,7% instytucji rozpoczęło współpracę z projektantami w ciągu ostatnich dwóch lat.

Współpraca instytucji kultury z projektantami ma w przeważającej mierze charakter lokalny – aż 82,1% instytucji współpracuje głównie z wykonawcami z województwa śląskiego. Tylko 10,7% łączy współpracę lokalną z projektantami spoza regionu. Żadna instytucja nie wskazała, że dominującą formą współpracy są relacje z projektantami spoza województwa.

Najczęściej stosowaną formą współpracy są umowy cywilnoprawne (zlecenie lub umowa o dzieło), które wskazało 71,4% respondentów. Świadczy to o powszechnym angażowaniu projektantów bez ich stałego zatrudniania. Umowę o pracę deklaruje 46,4% instytucji, co wskazuje na częste dążenie do bardziej trwałych i formalnych form współpracy, np. w postaci etatów dla grafików. Model B2B stosowany jest w 32,1% przypadków, co odzwierciedla rynkowy charakter tych relacji. Rzadziej pojawiają się praktyki i staże (14,3%), które mają głównie charakter wspierający. Obecność projektantów pracujących wewnątrz instytucji kultury (60,7%) świadczy o wysokiej świadomości potrzeby projektowania w ich codziennym funkcjonowaniu. Taki model sprzyja spójności komunikacyjnej, szybkiemu reagowaniu na potrzeby wizualne oraz rozwijaniu tożsamości wizualnej instytucji. Jednocześnie 21,4% instytucji przyznaje, że nie zatrudnia projektantów, mimo że dostrzega taką potrzebę, ale ograniczenia finansowe uniemożliwiają wdrożenie takiego rozwiązania. Dla 17,9% respondentów brak współpracy z projektantami wynika z braku zapotrzebowania – prawdopodobnie są to mniejsze jednostki, w których potrzeby projektowe są ograniczone i realizowane innymi metodami.

Powyższe dane ukazują zróżnicowanie organizacyjne i finansowe instytucji kultury w zakresie współpracy z projektantami. W zdecydowanej większości projektowanie jest trwałym elementem struktury organizacyjnej, co potwierdza rosnącą świadomość jego roli i dążenie do zapewnienia ciągłego dostępu do odpowiednich kompetencji.

Najczęściej zatrudnianą grupą specjalistów są projektanci graficzni – tę kategorię wskazało 100% respondentów. Około 29,41% instytucji zatrudnia specjalistów z zakresu multimedialności, digitalizacji zbiorów, animacji czy fotografii. Projektanci przestrzeni, architekci lub architekci wnętrz wskazani zostali przez 17,65% respondentów, co świadczy o ich zatrudnianiu głównie przy działaniach inwestycyjnych, aranżacji przestrzeni lub projektach z zakresu dostępności i projektowania uniwersalnego.

Zadania projektowe, głównie z zakresu projektowania graficznego, często realizowane są wewnętrznie, z wykorzystaniem kompetencji własnych pracowników: „sami też tworzymy ilustracje”, „sama kończyłam ASP wzornictwo, więc gdzieś zasilam tutaj instytucję projektami graficznymi”. W wielu przypadkach projektowaniem zajmują się pracownicy bez wykształcenia kierunkowego, zazwyczaj z działów promocji: „często są to związane stanowiska”, „instytucje starają się dociągnąć do kolejnego miesiąca tak jak potrafią najlepiej”.

Zewnętrzni projektanci angażowani są zazwyczaj przy większych projektach, gdy instytucja dysponuje dodatkowymi środkami: „przy większych wydarzeniach, takich jak np. festiwal czy otwarcie wystawy”, „wtedy mamy też budżet, żeby im zapłacić”. Projektanci są również zapraszani do tworzenia scenografii oraz prowadzenia warsztatów: „projektantka tworzy np. scenografię do wydarzeń edukacyjnych”, „studio projektowe prowadziło warsztaty projektowania dla młodzieży”.

Niektóre instytucje planują działania związane z architekturą i projektowaniem uniwersalnym: „projektowanie pod kątem budowlanym, dostępności architektonicznej – to nowy obszar, którym się interesujemy”. Część jednostek nawiązuje współpracę z uczelniami artystycznymi i technicznymi, angażując studentów do realizacji konkretnych zadań: „planujemy zrealizować audyt dostępności, chcemy tu wejść we współpracę ze studentami z ASP Katowice”, „zaprosiliśmy studentów architektury do zaprojektowania nowej siedziby”.

Sposoby nawiązywania współpracy z projektantami

Najczęstszym sposobem nawiązywania współpracy z projektantami jest ich zatrudnienie w instytucji (46,43%). Niewiele rzadziej wskazywano bezpośredni kontakt oraz organizację konkursów (po 42,86%). Rzadziej (25%) korzystano z usług projektantów rekomendowanych przez inne podmioty, co może świadczyć o ograniczonym znaczeniu sieci kontaktów. Jeszcze rzadziej (21,43%) współpraca inicjowana była przez samych projektantów, co sugeruje, że inicjatywa częściej wychodzi od instytucji.

Czynniki decydujące o wyborze projektanta

Najistotniejszym czynnikiem przy wyborze projektanta lub firmy projektowej pozostaje koszt usługi – wskazało go aż 85,71% respondentów. Świadczy to o silnej presji budżetowej w sektorze kultury, gdzie kryterium ceny często przeważa nad innymi aspektami, takimi jak jakość czy doświadczenie wykonawcy. Połowa instytucji (50%) bierze pod uwagę doświadczenie i referencje, a więc również aspekt merytoryczny i praktyczny. Rzetelność i terminowość wskazywane są odpowiednio przez 35,71% i 32,14% respondentów, co pokazuje, że istotne są także kwestie organizacyjne i wykonawcze. W wypowiedziach respondentów pojawiły się także kryteria takie

jak: spójność wizualna z tożsamością instytucji, osobiste relacje i rekomendacje, dostępność finansowa oraz jakość portfolio.

Obszary działalności, w które zaangażowani są projektanci

Projektanci odgrywają istotną rolę zarówno w tworzeniu oferty programowej, jak i w działaniach promocyjnych. Choć kwestie związane z dostępnością zyskują na znaczeniu, nadal są one rzadziej uwzględniane w praktyce. Projektowanie najczęściej wykorzystywane jest przy realizacji projektów kulturalnych (82,14%) oraz w działaniach marketingowych (75%). Znacznie rzadziej pojawia się w obszarze zwiększania dostępności (32,14%) oraz projektach architektonicznych (7,14%). Metody projektowania wspierające zarządzanie i rozwój organizacyjny nie są wykorzystywane (0%).

Szczegółowa analiza przykładów wskazanych przez respondentów pokazuje, że projektowanie najczęściej wykorzystywane jest w tworzeniu materiałów promocyjnych i graficznych (60,71%), realizacji wydawnictw i publikacji (42,86%) oraz projektowaniu wystaw i scenografii (35,71%). Identyfikacja wizualna i branding zostały wskazane przez 17,86% instytucji, podobnie jak projekty z zakresu architektury (17,86%).

Bariery ograniczające współpracę z projektantami

Główną barierą we współpracy instytucji kultury z projektantami są ograniczenia finansowe – zostały one wskazane przez 85,71% respondentów. Wysoki koszt współpracy powoduje, że instytucje nie zawsze mogą sobie pozwolić na zatrudnienie projektanta, mimo świadomości korzyści płynących z takiej współpracy. Drugim najczęściej wymienianym problemem są procedury administracyjne (35,71%), które komplikują lub opóźniają proces współpracy – szczególnie w kontekście zamówień publicznych, przetargów oraz uzgodnień konserwatorskich.

Znacznie rzadziej respondenci wskazywali trudności wynikające z pracy samych projektantów, takie jak brak zrozumienia specyfiki działalności instytucji (14,29%), niewystarczająca wiedza na temat ich funkcjonowania (10,71%) czy opóźnienia w realizacji projektów (10,71%). Inne problemy, jak niska jakość usług, złe doświadczenia czy trudności komunikacyjne, były marginalne (poniżej 10%). Co istotne, żadna z instytucji nie zgłosiła problemów z dostępem do projektantów w regionie, co sugeruje dobrą orientację na lokalnym rynku usług projektowych.

Podsumowując, główne ograniczenia mają charakter ekonomiczny i proceduralny, a nie merytoryczny. Instytucje kultury dostrzegają wartość współpracy z projektantami, jednak potrzebują większego wsparcia finansowego oraz uproszczenia procedur administracyjnych.

Czynniki ułatwiające współpracę z projektantami

Najczęściej wskazywanym czynnikiem sprzyjającym współpracy z projektantami jest dobra komunikacja (53,85%) – obejmująca bezpośredni kontakt oraz dyspozycyjność, co podkreśla wagę relacji i sprawnej wymiany informacji. Znacznie rzadziej respondenci wskazywali na dostępność budżetu oraz znajomość specyfiki sektora kultury (po 15,38%), co sugeruje, że kluczowym aspektem pozostaje współpraca oparta na zrozumieniu i wzajemnym zaufaniu.

Inne czynniki, takie jak wcześniejsze doświadczenia we współpracy, kompetencje pracowników instytucji czy elastyczność projektantów, odgrywają mniejszą, choć wciąż wspierającą rolę.

Współpraca jest bardziej efektywna, gdy opiera się na zaufaniu, wcześniejszych relacjach oraz sprawnej komunikacji. Kluczowe znaczenie mają: jasny podział zadań, dostępność i responsywność projektanta, elastyczność oraz gotowość do zmian. Znajomość stylu pracy partnera pozwala na skrócenie procesów, a zrozumienie celów komunikacyjnych oraz potrzeb odbiorców, w tym osób ze szczególnymi potrzebami, przekłada się na skuteczność działań. Efektywność współpracy zwiększa się również wtedy, gdy projektant otrzymuje pełen zestaw informacji na temat wydarzenia oraz wymaganych materiałów, co pozwala zachować spójność i oszczędzać czas.

Ocena roli designu w ostatnich trzech latach

W opinii respondentów rola designu w sektorze kultury w ostatnich trzech latach wyraźnie wzrosła – połowa badanych (50%) dostrzega znaczący wzrost, a kolejne 32,1% – wzrost umiarkowany. Łącznie aż 82,1% respondentów zauważa tendencję wzrostową.

Wzrost znaczenia designu widoczny jest również na poziomie poszczególnych instytucji – ponad 75% badanych wskazuje na wyraźny lub umiarkowany wzrost znaczenia projektowania w działalności własnych instytucji. Jedynie 21,4% respondentów ocenia, że rola designu pozostała na niezmiennym poziomie.

Korzyści ze współpracy z projektantami

W związku z rosnącym znaczeniem designu, respondenci zostali zapytani o postrzegane korzyści wynikające ze współpracy z projektantami. Zdecydowana większość (89,28%) uznaje ją za istotne wsparcie w promocji oferty kulturalnej. Aż 78,57% respondentów ocenia tę współpracę jako ważną dla funkcjonowania instytucji.

Dla 75% respondentów współpraca z projektantami ma pozytywny wpływ na dopasowanie oferty do potrzeb odbiorców. Dodatkowo 60,71% respondentów uważa, że współpraca ta przynosi wymierne korzyści instytucjom (35,71% zdecydowanie się zgadza, 25% raczej się zgadza). Jednocześnie 17,86% badanych nie zgadza się z tym stwierdzeniem, a 21,43% zachowuje postawę neutralną.

Wyniki wywiadu pozwalają wyróżnić główne obszary korzyści wynikających ze współpracy z projektantami:

- szybkość działania i elastyczność – współpraca z projektantami wewnętrznymi umożliwia szybką reakcję i bieżące dostosowywanie materiałów wizualnych;
- świeżość i nowe spojrzenie – projektanci zewnętrzni wnoszą inne doświadczenia, co pomaga instytucjom unikać schematyzmu i inspirować się nowymi podejściami;
- podniesienie jakości projektów – prace realizowane przez profesjonalnych projektantów charakteryzują się wysokim poziomem dopracowania;

- większe zaangażowanie zespołów twórczych – w przypadku projektów artystycznych i scenograficznych współtworzenie sprzyja dopasowaniu elementów wizualnych do specyfiki wydarzeń;
- znajomość kontekstu instytucji – dotyczy to zarówno projektantów wewnętrznych, jak i długoletnich partnerów zewnętrznych, co przekłada się na usprawnienie procesu twórczego.

Ocena wpływu współpracy z projektantami na koszty instytucji

Respondenci w większości uznają współpracę z projektantami za kosztowną – 60,71% badanych zgadza się z tą opinią (25% zdecydowanie, 35,71% raczej). Przeciwnego zdania jest 25% respondentów, natomiast 14,29% przyjmuje postawę neutralną.

Średnia arytmetyczna odpowiedzi wynosi 3,54 (w skali 1–5), co wskazuje, że współpraca z projektantami bywa postrzegana jako obciążenie finansowe – nie ze względu na jej realną nieopłacalność, lecz z powodu chronicznego niedofinansowania sektora kultury.

Obszary działalności wymagające wsparcia projektantów

Najczęściej wskazywanym obszarem wymagającym wsparcia projektantów jest promocja i reklama (33,33%), co sugeruje, że instytucje kultury dążą do zwiększenia swojej widoczności i skuteczniejszej komunikacji z odbiorcami. Na drugim miejscu znalazło się projektowanie zorientowane na dostępność (29,63%), co wskazuje na rosnącą świadomość potrzeby uwzględniania potrzeb różnych grup użytkowników. Identyfikacja wizualna została wskazana przez 22,22% respondentów jako obszar wymagający dalszego rozwoju i wsparcia projektowego.

Ocena zaangażowania projektantów w procesy innowacyjne i rozwój przestrzeni publicznych w województwie śląskim

Ponad połowa respondentów (50%) dostrzega duży lub bardzo duży wkład środowiska projektantów w procesy innowacyjne zachodzące w województwie śląskim (oceny 4 i 5 w pięciostopniowej skali). Z kolei 17,9% ocenia ten wkład negatywnie (oceny 1 i 2), natomiast 32,1% pozostaje neutralna. Średnia arytmetyczna wynosi 3,32, co świadczy o umiarkowanie pozytywnej ocenie – z przewagą opinii, że projektanci odgrywają istotną rolę, choć ich wpływ nie jest jeszcze powszechnie postrzegany jako bardzo wysoki.

Jeszcze wyraźniej pozytywnie oceniany jest wkład projektantów w rozwój przestrzeni publicznych w regionie – 60,7% badanych uznało go za duży lub bardzo duży. Tylko 7,1% wyraziło ocenę negatywną (ocena 2), a 32,1% pozostało neutralnych. Co istotne, żadna z osób nie wskazała skrajnie negatywnej oceny (1). Średnia arytmetyczna wyniosła 3,61, co może świadczyć o rosnącym uznaniu dla znaczenia designu w kształtowaniu przestrzeni publicznej.

Współpraca instytucji kultury z instytucjami wspierającymi rozwój designu

Zdecydowana większość instytucji kultury (82,1%) zadeklarowała, że dotychczas nie współpracowała z instytucjami wspierającymi rozwój designu w województwie śląskim. Tylko 17,9% respondentów ma doświadczenie w tego rodzaju współpracy, co wskazuje na niski stopień integracji sektora kultury z otoczeniem wspierającym design. Podobna tendencja widoczna jest w planach

na przyszłość – 64,3% instytucji nie przewiduje nawiązania takiej współpracy, natomiast 35,7% (10 instytucji) wyraziło chęć jej podjęcia.

Wśród wskazań instytucji planujących współpracę najczęściej pojawiają się: Akademia Sztuk Pięknych w Katowicach (4 odpowiedzi) oraz Zamek Cieszyn (3 odpowiedzi). Pojedyncze wskazania dotyczyły: Związku Polskich Artystów Fotografików, Politechniki Śląskiej, Łaskiego Domu Kultury, a także ogólnie ujętej kategorii uniwersytetów i szkół wyższych. Jedna z odpowiedzi zawierała brak sprecyzowanej listy partnerów, przy jednoczesnym wskazaniu potrzeby pozyskania środków grantowych. Pojawiła się również odpowiedź „nie wiem”, sugerująca brak rozeznania lub decyzji w tym zakresie.

Wśród instytucji, które nie planują współpracy z podmiotami wspierającymi rozwój designu (18 odpowiedzi), najczęściej pojawiającym się powodem był brak środków finansowych – wskazany przez 6 respondentów. Równie często (6 odpowiedzi) instytucje deklarowały brak takiej potrzeby, m.in. ze względu na posiadane zasoby kadrowe lub specyfikę działalności. Trzy odpowiedzi wskazywały na brak wiedzy, gdzie szukać odpowiedniego wsparcia, co sugeruje niedostateczną informację o dostępnych instytucjach i możliwościach współpracy w obszarze designu.

Oczekiwania wobec instytucji wspierających rozwój designu

Respondenci wskazali, że największe potrzeby wobec instytucji wspierających rozwój designu dotyczą dostępu do podstawowej wiedzy i orientacji w tej dziedzinie. Aż 50% ankietowanych oczekuje inspiracji oraz informacji o dobrych praktykach. Na drugim miejscu znalazły się potrzeby związane z wiedzą o poziomie cen i zakresie usług projektowych (46,43%). Równie istotne (42,86%) okazały się: dostęp do baz danych projektantów oraz informacje o możliwościach finansowania innowacji uwzględniających usługi projektowe. Bezpośrednie formy wsparcia, takie jak kontakt z ekspertem, wskazało 28,57% badanych. Mniej liczne były wskazania dotyczące informacji o zasadach współpracy z projektantami oraz projektowaniu komunikacji z odbiorcami – po 21,43% respondentów.

Rozdział 6.

Rekomendacje dla rozwoju designu w województwie śląskim

Współczesne wyzwania związane zarówno z rozwojem regionu, jak i wsparciem designu, wymagają podejścia holistycznego. Zaprezentowane wyniki badań potwierdzają, że design przynosi szereg korzyści, jednak nadal nie jest wystarczająco dobrze rozumiany i wdrażany przez środowiska przedsiębiorców, administracji publicznej oraz instytucji kultury. Język komunikacji projektantów i środowisk odbiorców designu również nie jest jednolity. Każde z tych środowisk działa w innej dynamice i mierzy się z unikalnymi wyzwaniami, wzajemne zrozumienie wymaga wysiłku, dobrej woli i – przede wszystkim – możliwości poznania się.

Rekomendacje podsumowujące niniejszy raport uwzględniają perspektywę wszystkich grup respondentów, biorących udział w badaniu.

Rekomendacje można pogrupować w cztery kategorie:

1. Integracja i współpraca środowiska:

- wzmacnianie sieci współpracy – tworzenie licznych możliwości spotkań projektantów, przedsiębiorców, administracji i instytucji kultury, wymiany wiedzy i dobrych praktyk;
- podnoszenie kompetencji projektantów (w trakcie studiów i w postaci kursów doszkalających) we współpracy z biznesem, JST, instytucjami kultury – organizowanie wizyt, szkoleń, warsztatów na temat procesu produkcyjnego, najnowszych technologii, finansowania projektów, prawa autorskiego, zawierania umów itd. oraz podnoszenie umiejętności związanych z zarządzaniem firmą, tworzeniem portfolio, autoprezentacją, itd;
- stworzenie platformy online z bazą kontaktów do projektantów i instytucji, cennikiem, dobrymi praktykami, przykładami wdrożeń, informacjami nt. zasad współpracy, przetargów, finansowania oraz ochrony własności intelektualnej;
- wzmocnienie Zamku Cieszyn lub utworzenie nowego ośrodka/centrum/inkubatora designu, łączącego funkcje promowania designu, informowania, wsparcia procesów projektowych, łączenia projektantów ze zleceniodawcami, pośrednictwa w finansowaniu i doradztwa biznesowego;
- promowanie sukcesów śląskich projektantów i firm projektowych na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- zaangażowanie instytucji otoczenia biznesu w upowszechnianie roli projektowania w kluczowych procesach biznesowych i branżach gospodarki województwa śląskiego;
- konsekwentne podejmowanie planowanej i systematycznej współpracy międzysektorowej w oparciu o stałe zasady, a nie pojedyncze inicjatywy pracowników poszczególnych organizacji.

2. Wsparcie finansowe i merytoryczne:

- tworzenie programów grantowych, dedykowanych podejmowaniu współpracy z projektantami i nazwanych wprost programami rozwoju poprzez design, a kierowanych do przedsiębiorstw, JST oraz instytucji kultury;

- stworzenie regionalnych programów wsparcia finansowego oraz merytorycznego dla młodych projektantów i startupów projektowych, ułatwiających rozpoczęcie działalności i zdobycie doświadczenia;
- udzielanie konsultacji eksperckich oraz doradztwa przedsiębiorcom, JST i instytucjom kultury w zakresie wyboru projektantów, zarządzania projektami z obszaru designu oraz możliwości ich finansowania;
- tworzenie programów edukacyjnych, pokazujących wpływ projektowania na innowacyjność biznesu, jednostek samorządu, regionu i szkolenie urzędników oraz przedsiębiorców w zakresie współpracy z projektantami i metod pracy kreatywnej;
- wspieranie procesów kreatywnych i zapewnienie przestrzeni do eksperymentowania dla projektantów, poprzez programy dla Biur Karier oraz programy finansujące przeprowadzanie badań, testowanie rozwiązań oraz powstawanie start-upów.

3. Rozwój specyficznych obszarów designu:

- wzmocnienie wzornictwa przemysłowego poprzez zwiększenie oferty edukacyjnej i wsparcie współpracy projektantów z firmami produkcyjnymi, przy uwzględnieniu tradycji przemysłowej regionu;
- zwiększenie aktywności projektantów w sektorach turystyki, gastronomii, zdrowia, edukacji oraz w projektowaniu przestrzeni publicznych i infrastruktury użytkowej;
- wspieranie instytucji kultury jako przestrzeni testowania nowych form komunikacji wizualnej, doświadczeń użytkowników (UX) oraz projektowania partycypacyjnego;
- promowanie projektowania uniwersalnego i inkluzywnego;
- tworzenie programów edukacyjnych, w tym w obrębie uczelni wyższych, podnoszących świadomość strategicznej roli projektantów i design managerów w organizacjach.

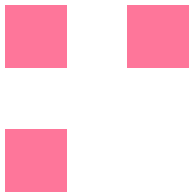
4. Współpraca z instytucjami wspierającymi design i uczelniami:

- rozwój i formalizacja współpracy, tworzenie systematycznych, zaplanowanych programów współpracy (np. staże, warsztaty, wspólne projekty), w których uczestniczyliby przedstawiciele uczelni kształcących w obszarze designu oraz różni odbiorcy usług projektowych;
- promowanie współpracy z młodymi projektantami poprzez programy edukacyjne, konkursy i staże dla studentów uczelni artystycznych i technicznych;
- włączenie instytucji kultury, uczelni wyższych i instytucji otoczenia biznesu do tworzenia lokalnych sieci wsparcia designu (lokalne huby, sieci kontaktowe, ambasadory designu).

Rozwój designu w województwie śląskim wymaga skoordynowanych działań na wielu płaszczyznach, obejmujących edukację, wsparcie finansowe, integrację środowiska oraz promocję wartości designu wśród różnych grup interesariuszy. Realizacja rekomendacji wymaga nie tylko podejmowania bardzo konkretnych kroków i działań, ale zmiany mentalności, odwagi i szeroko zakrojonej współpracy. Rozwój kompetencji i wzmacnianie umiejętności zarówno projektantów (m.in. w zakresie zarządzania procesem innowacyjnym, komunikacji ze zlecającymi), jak i zamawiających (w tym w zakresie formułowania briefu projektowego oraz oceny jakości procesu

projektowego) są kluczowymi elementami niezbędnymi do skutecznego wdrażania projektowania. Równocześnie należy budować mechanizmy wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy projektantami, przedsiębiorcami, administracją i kulturą oraz wykazywać gotowość do modyfikacji podejść i strategii w odpowiedzi na zmieniające się potrzeby rynku i społeczeństwa. Nie są to procesy szybkie ani łatwe, jednak warto je podejmować, bowiem wykorzystanie istniejących zasobów, potencjału lokalnych projektantów oraz specyfiki regionu może przyczynić się do budowania silnej i innowacyjnej gospodarki opartej na kreatywności. Wdrażanie tych wytycznych będzie w sposób długofalowy ułatwiało wypełnianie założeń Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego i wspierało proces podnoszenia jakości życia mieszkańców.

Raport opracowano w ramach projektu „Sieć Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych”
przez partnerów konsorcjum w składzie:

Zamek Cieszyn: dr Lubomira Trojan, Wioletta Beczek

Akademia WSB: dr hab. Joanna Kurowska-Pysz, prof. AWSB, Dagmara Szmal

Instytucja Kultury Katowice Miasto Ogrodów: Małgorzata Klimkowska, Oskar Adamus,
Matylda Badera, Katarzyna Nowakowska

Cieszyn, kwiecień 2025

